

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 13.

Lördagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 157, angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerin aktiebolaget;

nr 184, angående omklassificering av postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer m. m.;

nr 185, angående ersättningar åt vissa befattningshavare inom utrikesförvaltningen eller deras rättsinnehavare för förluster, förorsakade i samband med tjänstgöring i Ryssland;

nr 186, angående inflyttande av den med avseende å laxfisket i Mörrumsån fastställda fredningslinjen närmare åns utlopp i Mörrumsbukten m. m.;

nr 189, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 11 juli 1924 angående postgirorörelse;

nr 190, angående beviljande av lån till aktiebolaget svenska amerikalinjen för anskaffande av fartyg till uppehållande av bolagets regelbundna ångbåtsförbindelser mellan Sverige och Amerikas Förenta stater;

nr 195, angående statens övertagande av vissa fordringar hos svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen m. m.; samt

nr 196, angående anslag till åtgärder för Mälarens reglering.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 112, med förslag till förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete;

nr 113, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 4 juli 1910 om sjukkassor;

nr 114, med förslag till lag om återförsäkringskassor m. m.;

nr 115, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 55 § i lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs;

nr 116, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 261 och 265 §§ i lagen den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse; samt

nr 117, angående anslag till sjukkasseväsandets befrämjande m. m.

Herr andre vice talmannen erhöll ordet och anförde: Jag får hemställa, att första kammaren måtte för sin del besluta, att ett särskilt utskott, bestående av 24 ledamöter, 12 från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 109 med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m., nr 110 med förslag till förordning om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen den 31 mars 1922 an-

gående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., nr 111 angående anslag till riksförsäkringsanstalten m. m. och nr 155 angående lån till organisationskostnader m. m. för en ny riksförsäkringsanstalt, än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller enskilda motionärer göras i detta ämne eller i andra därmed i omedelbart sammanhang stående frågor, samt att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Ordet gavs ånyo till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Under förutsättning, att andra kammaren förenar sig med första kammaren i det nyss fattade beslutet, får jag hemställa, att denna kammare måtte besluta att för sin del utse 12 suppleanter för sina ledamöter i det ifrågavarande särskilda utskottet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 175, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1926—1927 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 193, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 194, angående upplåtelse av vissa områden å Djurgården;

nr 201, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

nr 202, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa.

Anställdes val av tjugufyra valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valföretningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Abrahamsson	med 89 röster,
» Bondeson	» 89 »
» Boberg	» 89 »
» Björnsson	» 89 »
» Borell	» 89 »
» Bärge	» 89 »
» Hansson, Sigfrid, ...	» 89 »
» Johansson, Johan, i Friggeråker	» 89 »
» Julin	» 89 »
» Karlsson, John, ...	» 89 »
» Kvarnzelius	» 89 »
» Nilsson, C. Petrus V., ...	» 89 »
» Nilsson, Gustaf, i Kristianstad	» 89 »
» Nilsson, Johan, i Kristianstad	» 89 »
» Olsson, Oscar, ...	» 89 »
» Pers	» 89 »

herr Pettersson, O., ...	med 89 röster,
» Rune	» 89 »
» Sederholm	» 89 »
» Thulin	» 89 »
» Trygger	» 89 »
greve Wachtmeister	» 89 »
herr Walles	» 89 »
» Vennersten	» 89 »

Företogs val av tio suppleanter för kammarens valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter för kammarens ifrågavarande valmän utsedda:

herr Ström	med 44 röster,
» Svensson, Martin, ...	» 44 »
» Bodin	» 44 »
» Leander	» 44 »
» Andersson, Per, ...	» 44 »
» Frändén	» 44 »
» Berglund	» 44 »
» Eriksson, Carl, ...	» 44 »
» Anderson, S. Erik, ...	» 44 »
» Larson, Edward, ...	» 44 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 233, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 109—111 och 155 m. m.

Därpå yttrade herr förste vice talmannen, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 3 nästkommande mars företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna nu beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Föredrogos och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 109, med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

nr 110, med förslag till förordning om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen den 31 mars 1922 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; samt

nr 111, angående anslag till riksförsäkringsanstalten m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 118, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1925.

Propositionen hänvisades, i vad den avsåg förslaget till konvention angående nattarbete i bakerier, till behandling av lagutskott och i övrigt till andra särskilda utskottet.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 155, angående lån till organisationskostnader m. m. för en ny riks-försäkringsanstalt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 159, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 165, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln bebadad framställning om anslag för bidrag till riks-försäkringsanstaltens förvaltningskostnader för handhavande av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, icke kommer att föreläggas riksdagen, beslöts att denna skrivelser innehåll skulle meddelas bankoutskottet och andra särskilda utskottet samt skrivelsen läggas till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 172, angående Sveriges anslutning till den internationella luftfartskonventionen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 173, angående försäljning till engelska episkopalförsamlingen i Stockholm av tomt för församlingens kyrka.

Vid föredragning av sammansatta stats- och bankoutskottets memorial nr 5, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 10 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 15 och 16.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 161, angående fortsatt provisoriskt ordnande av den militära pensioneringen;

nr 163, angående avskedspremie åt vissa konstituerade underofficerare av 3. graden vid flottan och kustartilleriet; samt

nr 188, angående ersättning till förre värnpliktige Ernst Atte Langström.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om ändringar i kommunalförfattningarna i syfte att underlätta anskaffandet av mark eller kredit för bostadsändamål.

Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 102, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville

1) för sin del besluta sådan förändring i kommunalförfattningarnas föreskrift om två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster såsom erforderliga till besluts fattande, att under 23 § 2 mom. i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, beträffande styckena a), b), c) och d), samt motsvarande bestämmelser i övriga kommunalförordningar, gjordes ett tillägg av exempelvis följande innehåll:

Vad ovan under a), b), c) och d) stadgats, skall icke äga tillämpning, då fråga gäller anskaffande av mark eller kredit för bostadsändamål och vad därmed äger sammanhang;

2) eller, om detta yrkande icke kunde bifallas, hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i kommunallagarna, att kvalificerad majoritet icke erfordrades då frågan gällde anskaffande av mark eller kredit för bostadsändamål (eller andra viktiga angelägenheter) och vad därmed ägde sammanhang.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Strömberg, Thulin, G. W. Hansson, Leander, Sävström, Vennerström, Borg, Andersson* i Igelboda och *Karlsson* i Vadstena, som ansett, att utskottet i anledning av herr *Lindhagens* motion bort hemställa, att riksdagen för sin del ville besluta hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i kommunallagarna, att kvalificerad majoritet icke erfordrades, då frågan gällde anskaffande av mark eller kredit till bostadsändamål.

Herr Hansson, Gustaf: Herr talman! Herr *Lindhagen* har i den motion, varöver konstitutionsutskottets utlåtande nu föreligger, föreslagit sådana ändringar i kommunallagarna, att kvalificerad majoritet icke skall erfordras, då fråga gäller anskaffande av mark eller kredit för bostadsändamål eller andra viktiga angelägenheter och vad därmed äger sammanhang. Utskottet har vid behandlingen av denna motion icke kunnat tillstyrka densamma utan hemställer, att den måtte till ingen riksdagens åtgärd föranleda.

Emellertid har utskottet vid detta besluts fattande icke varit enhälligt. Nio av dess ledamöter ha i en avgiven reservation hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Som skäl för sitt avstyrkande anför utskottet först en del uttalanden från 1918 års riksdag samt den ståndpunkt, som såväl utskottet som riksdagen intagit i denna fråga åren 1919 och 1920. Utskottet fortsätter sedan i sin motivering: »De skäl, som sålunda vid olika tillfällen anförts för införande av nu gällande bestämmelser om kvalificerad majoritet vid besluts fattande i vissa fall, äga fortfarande giltighet. Dessa bestämmelser gälla ärenden av djupgående ekonomisk betydelse och utgöra enligt utskottets uppfattning ändamålsenliga garantier mot en äventyrlig kommunal finanspolitik. Särskilt bör betonas, att de villkor, som här uppställas, äro ägnade att motverka missbruk från en majoritets sida av en tillfällig maktställning.» Utskottet talar här om det missbruk, som en tillfällig majoritet kan tänkas komma att begå, men utskottet synes alldeles ha förbisett, att även en minoritet inom en kommunal

Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)

representation, på grund av bestämmelsen om kvalificerad majoritet i vissa frågor, kan göra sig skyldig till missbruk av sin maktställning. Vi ha ju haft exempel härpå i Stockholm, där en minoritet inom stadsfullmäktige lyckats förhindra, att en för de mindre bemedlade särskilt viktig social fråga fick den lösning, som den bort få. Det finnes även andra exempel ute från landet att peka på i detta hänseende, så jag kan säga, att detta nog inte enbart är en stockholmsfråga. Det är nog en sak, som har intresse för hela landet, att man särskilt när det gäller frågor av den natur, som herr Lindhagen i sin motion har omnämnt, får fatta beslut med enkel majoritet, och att kvalificerad majoritet i dylika frågor icke bör vara erforderlig.

Jag skall inte längre upptaga kammarens tid. Jag antager, att motionären, herr Lindhagen, kommer att utförligare beröra frågan, och jag skall därför inskränka mig till att med dessa ord yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen. Jag ber dock att i denna reservation få göra en ändring, nämligen att orden »för sin del» måtte utgå. Reservationens hemställan skulle då erhålla följande lydelse: »att riksdagen ville besluta hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i kommunallagarna, att kvalificerad majoritet icke erfordras, då frågan gäller anskaffande av mark eller kredit till bostadsändamål.»

Herr Lindhagen: Jag hade tänkt, att då jag motionerat och skrivit vidlyftigt om denna sak, både vid detta och föregående tillfällen, så skulle min utnötta stämma kunna få avlösas av någon annan, men då ingen begärt ordet och debatten eljest skulle vara slut, är jag tvungen att redan nu besvara kammaren.

Jag skall be att såsom en utgångspunkt få anmärka, att denna grundsats om, att i vissa frågor icke majoriteten, utan i stället minoriteten skall få besluta, egentligen är en kompromiss mellan partierna, som kom till stånd då den nya rösträttsreformen genomfördes särskilt beträffande första kammaren. Det är således inte någon gudomlig grundsats, utan alldeles motsatsen, men det är ju klart, att de grupper i samhället, som genom detta vunnit ett minoritetsvälde, aldrig någonsin komma att frivilligt uppgiva en sådan maktställning. Jag har nu för min del inte berört frågan i annan mån, än att jag velat försöka att från denna enligt min uppfattning obehöriga maktställning uttrycka en fråga, som inte under några förhållanden borde få inbegripas under densamma, nämligen anskaffandet av mark och kredit för bostadsändamål. Ty bostaden är ju grundvalen för familjen; familjen är grundvalen för staten, och staten är grundvalen för mänskligheten. Alltså får en sådan här sak nödvändigtvis inte bli en minoritetsfråga utan en majoritetsfråga. Det är den fulaste punkten i den politiska kompromissen från 1918.

Vi ha alldeles nyligen i Stockholms stadsfullmäktige haft exempel på, hur enligt min mening upprörande en sådan här sak ställer sig. Jag deltagit i fastighetsnämndens arbete och har också förut varit medverkande i vårt detaljarbete i bostadsfrågan sedan ett par tre årtionden tillbaka, och jag vet därför så väl, vilka svårigheter vi där ha att kämpa emot. En av dessa svårigheter och, när det kommer till stycket, inte den minsta är just denna bestämmelse, som förvägrar oss att få själva grundvalen för uppbyggandet av de nya hemmen, nämligen den erforderliga marken och de erforderliga pengarna.

Vad inträffade nu nyligen i Stockholms stadsfullmäktige? Jo, där inträffade det, att vi ånyo i år liksom föregående år skulle begära vår tillbörliga andel av de lånemedel, som statsmakterna ha beviljat i all synnerhet de större städerna, för att dessa skulle kunna gå i land med sin synnerligen svåra bostadsfråga. Det gällde nämligen s. k. sekundärkredit, vilken är en oundgäng-

lig sak för de kapitallösa befolkningslagrens bostadsanskaffning, nödvändig för att de också skola bli frigjorda från att ha ett nomadiserande hem, som inte är något hem, nämligen att hyra en lägenhet i ett stort hus ofta utan sol på ett år i sänder med äventyr av hyresförhöjningar och uppsägningar. Det är märkvärdigt, att världen kan nöja sig med en sådan bostadsanskaffning, men människan är tålig; vanan gör ju det mesta, och nödvändigheten gör allt, då man inte kan få någon bostad på annat sätt.

Emellertid har det ju blivit en rörelse bland folkets djupa led, en självbevarelsedrift, att rycka sig loss från sådana rysliga förhållanden, och så har också uppkommit egnahemsbildning, antingen individuellt eller genom kooperativa föreningars byggnader, som då också helst uppföras i gemenskap med naturen i s. k. trädgårdsstäder. Denna rörelse för trädgårdsstäder utvecklade sig i början hastigt, behovet är lika stort som förut och tillströmningen är större än den var förut. I en så stor stad som Stockholm har man dock börjat hysa betänkligheter på andra håll. Det har uppstått en intresseskillnad mellan den yttre och den inre staden, som är ganska naturlig. Den inre staden, det är de stora husägarna, entreprenörerna, leverantörerna, bankerna och den stora intressegemenskapen mellan dem, som frukta, att det genom trädgårdsstädernas utveckling skall bli nedgång i det nuvarande byggnads-sättet med dess tillfällen till förtjänster och kanske också en byggnadskris, som skulle kunna nedsätta hyrorna inom de redan uppförda stora boningshusen. Det där är ju ganska förklarligt. Var och en måste se till sitt eget. Men det kan i alla fall inte vara tillräcklig grund för att stäcka trädgårdsstädernas utveckling med alla sina stora uppgifter för hembildningen och rasen och jag tror för övrigt, att farhågorna äro obefogade. Hittills ha vi knappast sett annat än förhöjningar av hyrorna fortfarande i den inre staden, trots trädgårdsstädernas tillväxt.

Nu har emellertid staten behjärtat behovet och, som sagt, lämnat en kredit för bostadsanskaffning, och när så Stockholms stadsfullmäktige skulle begära sitt anslag för i år, då befanns det, att plötsligt, inte några ledamöter här och var inom stadsfullmäktige, utan ett parti som sådant reste sig såsom en man mot att vidare anlita denna statens utsträckta hand. Man sade då, att här bygges så mycket, så det behövs inte längre. Men det är ju lätt att svara som ett borgarråd svarade i stadsfullmäktige, att detta nybyggande är det samma som en vattendroppe på en het spis. Ungefär så förhåller det sig också, ty hur är det här i huvudstaden? Den ökas med ungefär 10,000 människor om året, varav hälften är nyinflyttad, vilket ju gör, att huvudstaden åt alla dessa människor måste skaffa bostäder, utan att de själva behöva bekymra sig därom.

Man kan också förstå, att ett sådant tillstånd med de ständigt ökade hyrorna inverkar på den allmänna prisbildningen och på statens och kommunens utgifter för skilda ändamål. Därtill kommer, att den befolkning, som bor någonstades, obehörigen registreras såsom behörigen inkvarterad. En mängd människor i huvudstaden — förlåt, herr talman, att jag höjer rösten, för jag hör inte på grund av det livliga samspråket mellan herr talmannen och överståthållaren vad jag själv säger — som visserligen äro inkvarterade och ha bostad, kunna inte på något sätt anses ha någon skälig bostad, ty de bo inhyses hos varandra på det mest bedrövliga sätt. Även dessa människor ha således ingen behörig bostad.

Vi ha dessutom sjunkit ner till den standard att anse det enda, som kan åstadkommas för en arbetarfamilj, hur stor den än är, är ett rum och kök. Det är ett stort missförhållande, så snart familjen överstiger två eller tre personer. I Englands officiella värld anses detta osedligt, och man lär vägra att lämna subvention för bostäder åt arbetarfamiljer understigande fyra rum och

*Ang. sätet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)*

Ang. sättet
för kommu-
nala beslut
iissa bo-
tadsfrågor.
(Forts.)

kök. För upprätthållande av dylika vanskligheter börja bestämmelserna i kommunallagarna om kvalificerad majoritet i ovan angivna avseenden numera spela en allt större roll.

Jag vet inte, varför inte denna fråga skulle kunna få vara en mänsklighetsfråga utan att förvandlas till en partiifråga. Detta senare gör genast, att där finnes grund för misstanken, att det är för mycket enskilda intressen och inte mänsklighetens, som ligga bakom detta tillbakaböjande av statens utsträckta hand.

Inom Stockholms stadsfullmäktige ansågs frågan tydligen så brännande, att för en gångs skull — vilket jag aldrig upplevat — alla hundra ledamöterna voro närvarande, och där delade de upp sig på olika sätt. För det första ville socialdemokraterna och kommunisterna fullfölja den gamla politiken och vara tacksamma mot de svenska statsmakterna och således ta emot sekundärkredit både för kooperativa byggnadsföretag och för egnahemsbyggande. Högern ville inte veta om någon sådan subvention. Liberalerna åter ställde sig mitt emellan och föreslog subvention för kooperativa företag men inte för egnahemsbyggande. Varför förstår jag inte, då egnahemsbyggande är den yppersta av våra former för bostadsanskaffning, och när man inom Stockholms kommun efter experiment för första gången lyckats skaffa en skälig arbetarbostadstyp, som är överkomlig för en svensk arbetare och påminner om de amerikanska och engelska förebilderna, skulle man väl där, om någonstades, kunnat komma till det resultatet, att just den typen måtte uppmuntras. Det gick på det sättet, att i den första omröstningen 54 ledamöter röstade för sekundärkredit åt båda lagen av byggnader, och 46 röstade mot. Således var det icke tillräckligt kvalificerad majoritet. Sedan röstade man om liberalernas förslag, som innebar sekundärkredit endast åt kooperativa byggnadsföretag. Där blev det 61 röster för och 39 emot. 61 ville det, men 39, den samlade högern utom en högerkvinna, som uppträtt och revolterat mot sitt parti — jag befarar, att hon icke blir omvald nästa gång — ville det icke. Icke heller här uppnåddes sålunda fullt kvalificerad majoritet. Sålunda inträffade det spektaklet, att man i huvudstaden, sedan riksdagen på regeringens förslag anslagit medel — representanter för såväl land som stad röstade för anslaget i tro, att det här förelåg ett stort och livsviktigt behov — till subvention av bostadsbyggande särskilt i städerna och icke minst i Stockholm, avisade dessa anbud och sade: Var så god, vi ha icke alls något bruk av statens välvilja, ni är ute i ogjort väder. Det var 39 organiserade högermän, som tillåtit sig göra detta. Det är oerhört, att avgörandet i bostadsfrågan i landet skall ligga i händerna på en minoritet av 39 mot 61 och på ett sådant sätt, som här skedde. Det är helt enkelt upprörande. För att belysa frågans innebörd skall jag be att få anföra följande exempel.

I Skarpnäcks trädgårdsstad i Brännkyrka, upplåten med tomträtt på Stockholms stads mark, verkställdes för några dagar sedan en undersökning i 46 små egna hem, innehållande tre rum och kök jämte källare och vindsutrymmen vartill kom ett trädgårdsland. Det var sålunda människovärdiga bostäder. Dessa egna hem innehades huvudsakligen av arbetare. Medelkostnaden för varje bostad var 1,120 kronor om året, däri inbegripet ränta och amortering av huset, tomträttsavgäld, fastighetsskatt, vatten-, sotnings- och renhållningsavgifter, men däremot icke kostnaderna för värme. 18 stycken hade uthyr ett rum för en medelhyra av 350 kronor för år, vadan bostaden således kostade dem 770 kronor. Tre rum och kök, källare, vind, trädgårdstäppa och frisk lantluft! Alla egnahemsbyggarna voro särdeles glada över sin bostad.

Nu må man besinna, att för ett rum och kök utgör hyran i den inre staden med i allmänhet mera ohälsosam omgivning i regel mellan 1,100 och 1,500 kronor. Även i de kooperativa byggnadsföretagen ställer sig omkostnaden för

ett rum och kök mellan 750 och 900 kronor. I bägge dessa fall ingår dock i priset värme, som beräknas till högst 80 kronor per eldstad.

Under det att ett rum och kök betingade en hyra av 1,100 intill 1,500 kronor i den inre staden och 750 till 900 kronor i de kooperativa byggnadsföretagen, fick man sålunda där ute vid Skarpnäck för enahanda pris två till tre rum och kök, källare, vind, trädgårdstäppa och lantlig omgivning. Tomterna där ute äro i medeltal 600 kvadratmeter.

Där hade man således lyckats anskaffa människovärdiga hem för en överkomlig hyra åt arbetarklassen i denna storstad, fruktansvärd i bostadsavseende, och så kommer en liten minoritet — jag kallar den liten — och säger med kallt hjärta: nu skola vi icke längre begagna oss av statslån på detta sätt. Det har nu i stället väckts motion om, att stadsfullmäktige skulle bevilja sekundärkredit genom att taga av skattemedel. Där är man äntligen inte beroende av minoriteten, men då har man måst avsäga sig de billigaste lån, som kunnat uppdrias i landet, nämligen statens sekundärlån för bostadsändamål.

Jag vill fråga herrarna: Är icke detta ett stort spektakel och är det icke en grundväsentlig brist i denna politiska kompromiss av 1918? Ty något annat är det icke. Det är icke grundsatser, som dikterade beslutet, utan det blev en kompromiss om makten. Jag säger, att bostaden är grundval för familjen, att familjen är grundval för staten och att staten är grundval för mänskligheten. Jag vädjar till en var, om något sådant skall få passera vidare i vår författning och om icke åtminstone frågor om anskaffandet av mark eller kredit för bostadsändamål för den kapitallösa befolkningen må anses värdiga att en gång utbrytas ur denna politiska kompromiss.

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Stendahl: Herr förste vice talman, mina herrar! Det torde väl vara tämligen ostridigt, att riksdagen under en följd av år varit rätt så frikostig med s. k. reformer — reformer, som i regel medfört rätt så stora ekonomiska utgifter. Statsmakterna ha gång på gång ryggat tillbaka för de ekonomiska konsekvenserna av sina egna reformer och för att icke alldeles för hårt belasta kronobetsedlarna har man icke dragit sig för att, icke bara en gång utan många gånger, utan kommunernas medgivande, ja, t. o. m. utan deras hörande, överföra högst väsentliga delar av kostnaderna för de av statsmakterna beslutade reformerna på kommunerna. Litet var av herrarna hava med all säkerhet från sina egna kommuner rätt så stor erfarenhet att i många fall genom sådana beslut av statsmakterna kommunerna ekonomiskt belastats på ett allt annat än tillfredsställande sätt. Kommunerna ha mycket ofta haft liten för att icke säga ringa anledning att vara tacksamma för statsmakternas sätt att finansiera sina reformer, som de själva icke ensamma velat eller orkat med att finansiera. Kommunerna ha emellertid icke kunnat göra någonting, därför att de blivit utsatta för en tvångsvis skeende uttaxering; de ha bara haft att betala.

Samtidigt får man lägga märke till, att gång på gång från finansdepartementet, alldeles oavsett den politiska färgen på de sittande statsråden, kommit trängande och upprepade förmaningar till kommunerna att väl sköta sin ekonomi och icke låta det gå på samma sätt som det för närvarande går. Framför allt skulle de sörja för, att upplåningen icke finge bli oskäligen samt att skatterna ovillkorligen begränsades. Huru dessa två saker, att begränsa upplåningen och att hålla skatterna nere, lämpligen skola kunna gå hand i hand med den tvångsbeskattning, som gång på gång skett, det är ett problem, som statsmakterna icke vårdat sig om att gå närmare in på. Hade de gjort det,

*Ang. sättet
för kommunala
beslut
i vissa bo-
stadsfrågor.
(Forts.)*

Ang. sättet
för kommun-
ala beslut
i vissa bo-
stadsfrågor.

(Forts.)

tager jag för givet, att statsmakternas frikostiga tvångsbeskattning för ändamål, som kommunerna icke beslutat, väl skulle ha begränsats högst väsentligt.

Under kristiden hade staten, då bostadsfrågan blev prekär, ställt belopp löpande med låg ränta till kommunernas förfogande. Men det betonades alldeles bestämt, att det vore kommunernas ensak att överväga, huruvida ett behov föreläge för, att kommunerna skulle använda sig av de av staten öppnade kreditmöjligheterna. Det har således alldeles bestämt sagts ifrån, att kommunerna själva skola pröva saken och att de måste vara försiktiga. Att det icke varit statsmakternas mening att kommunerna skulle lida några stora förluster på sina borgensförbindelser för byggnadslån, framgår alldeles tydligt därav, att riksdagen och särskilt vederbörande utskott, när det bleve tal om, att staten skulle utlåna pengar för byggnadsändamål utan kommunernas borgen, det synnerligen ivrigt och strängt påpekades och inskräptes, att vederbörande myndighet, som hade att pröva utlämning av sådana lån, skulle vara så innerligt vänlig och se till, att någon förlust på dylika lånetransaktioner icke finge uppkomma för statsverket. Det är således självklart, att när staten sagt ifrån, att på denna låneverksamhet, då den drives direkt av staten, icke finge uppstå någon förlust, staten i och med detsamma också sagt ifrån, att i det fall, då staten själv icke prövade lånsökarens solvens, utan staten överflyttat denna prövningsskyldighet på kommunerna, icke heller någon förlust på låneverksamheten finge uppkomma. Kommunerna ha således en ovillkorlig skyldighet att se till, att denna verksamhet bedrivs på ett åtminstone någorlunda ekonomiskt förståndigt sätt.

Jag tycker icke om att gå in på stockholmsförhållandena, men med anledning av vad den ärade motionären skrivit och det sätt, varpå han här i dag lagt sitt anförande, kan jag icke undgå det. Varigenom är det nu, som det syndats så oerhört av den förkättrade högerminoriteten i Stockholms stadsfullmäktige, som enligt den förste ärade talarens påstående skulle ha missbrukat sin makt till att hindra en lösning, som borde ha ägt rum, och som enligt den siste talarens terminologi uppträtt på ett i allo upprörande sätt? Jo. Stockholms stadsfullmäktige ha i huvudsak under närmaste tiotal år, d. v. s. sedan bostadsbristen började framträda, engagerat sig på ena eller andra sättet med ett totalbelopp av cirka 92 miljoner kronor. Låt mig, för att herrarna bättre skola förstå vad detta belopp betyder för Stockholms stad, göra en liten jämförelse med vad detta belopp skulle betyda, om det gällde hela landet. Bevilningskronornas antal i Stockholm är ungefär en femtedel av hela landets. För att då komma till en jämförelsesiffra måste man multiplicera 92 miljoner med 5. Då komma vi till den lilla nätta summan av 460 miljoner kronor. Om nu den föregående ärade talaren skulle vilja säga, att bevilningskronorna är något opersonligt, som han ej bryr sig om, utan att det är människorna, som det gäller, så kunna vi multiplicera med jämförelsetalet för folkmängden i stället, och då komma vi upp till 1 1/4 miljard endast för detta ändamål. Jag tror, att även om man bortser från sistnämnda, enligt min uppfattning svindlande belopp och håller sig till det mindre, 460 miljoner kronor, det borde vara tillräckligt stort för att tillfredsställa mycket, mycket högt, för att icke säga överdrivet ställda fordringar, och jag tycker, att det borde vara mer än tillräckligt för att uppväcka den allra största betänksamhet.

Vad nu speciellt det sista fallet gäller, där en minoritet inom Stockholms stadsfullmäktige hindrade ett nytt lån på 2,900,000 kronor, så är det en sanning med mycket stor modifikation, ty det var ingen i stadsfullmäktige, som icke avsåg, att ifrån detta belopp 2,900,000 kronor skulle dragas det eventuella belopp, som kunde ställas direkt till bostadsföreningars förfogande, och att det endast var den skillnad, som sedan kunde uppstå, som frågan gällde.

Det gick i pressen — jag har här klippt ett meddelande ur Svenska Dagbladet den 23 februari, och, såvitt jag vet, har det gått genom hela pressen — en uppgift, att vid prövning av de inkomna låneansökningarna hade byggnadsbyrån tillstyrkt, att tvenne bostadsföreningar i Stockholm skulle få lån på tillsammans 2,800,000 kronor, under förutsättning att de kunde fylla de villkor, som fordrades för direkt lån. Differensen mellan de två beloppen 2,900,000 och 2,800,000 är, såvitt jag kan subtrahera, ej mer än 100,000, och att det skulle vara så oerhört, att för att få lån vissa av staten uppställda villkor skola kunna fyllas, kan jag ej förstå, ty motsvarande villkor borde man väl också ha rätt att fordra av kommunerna. Och att verkligen allvarsamt vilja påstå, att denna differens på 100,000 kronor skulle ha en räckvidd av den art, som av de tvenne föregående talarna påståtts, är väl ändå att överdriva saken. Jag har ingen rätt och ingen fullmakt att tala å högerns i stadsfullmäktige vägnar, men då jag under många år tillhört densamma och fortfarande ju känner till rätt så många av dess representanter och är någorlunda orienterad om vad som rör sig inom det partiet, skall jag be att få säga, att, såvitt jag kunnat förstå, har det icke varit högerns avsikt att nu sätta sig till ro med armarna i kors.

Jag skall nu återkomma till vad jag nyss talade om, nämligen detta engagement på 92 miljoner kronor. Vad har det haft för ekonomiska konsekvenser för Stockholms stad? Jo, Stockholms stad har tills dato fått övertaga bostadsfastigheter för ett belopp av i runt tal 3 miljoner kronor. Den hittills tagna förlusten på dessa inrop överstiger, så vitt jag kan se, något 10 procent d. v. s. 300,000 kronor, men förlusten kommer, efter hand som man blir tvungen att sälja dessa fastigheter, som äro inropade för 3 miljoner kronor, att väsentligt stegras. Det är ju alldeles givet, att när denna förlust uppstått under en period, då vi icke haft byggnadskris, och då man har den alldeles bestämda uppfattningen, att en byggnadskris inom den närmaste tiden måste komma och icke står att undvika, så ställer man sig högst betänksam, och man har nog den uppfattningen, att Stockholms stads förlust på detta engagement mycket lätt kan gå upp till något tiotal miljoner kronor.

Högern har således haft den uppfattningen, att det är på hög tid att söka lägga denna sak på väsentligt andra linjer än som hittills varit fallet, och jag röjer ingen hemlighet, om jag säger, att från högerns sida och på dess initiativ pågå underhandlingar på åtskilliga håll om ett definitivt lösande av sekundärkreditfrågan i Stockholm, således ej såsom hittills ett tillfälligt lösande för varje år utan faktiskt en rationell lösning av problemet. Skulle nu någon svara mig, att medan gräset växer dör kon, så torde, om det skulle visa sig, att detta definitiva ordnande av en rationell lösning av sekundärkreditproblemet skulle taga väl lång tid och på grund därav extra ordinära åtgärder behöva vidtagas — högern, den förkättrade minoriteten, herr Lindhagen, knappast rygga tillbaka för att gå ytterligare ett steg och bevilja nya belopp även om den med säkerhet kommer att fordra en förstärkt Cederborgs-linje.

Ja, detta är, herr andre vice talman, skälet varför man i Stockholms stadsfullmäktige har från minoritetens sida vid det tillfälle, som det nu gäller, sagt nej till detta anslag på 2,900,000 kronor eller i verkligheten 100,000 kronor, och jag tror, att litet var av kammarens ledamöter skall finna, att vad man här gjort icke är något de obotfärdigas förhinder utan ett utslag av sund ekonomisk betänksamhet, till vilken riksdagens bägge kamrar själva uppmanat. Under sådana förhållanden torde den nu förkättrade lagbestämmelsen icke böra borttagas, utan tvärtom bibehållas såsom av behovet påkallad och nyttig.

Därför ber jag, herr andre vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)*

*Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)*

Herr Leander: Herr andre vice talman, mina herrar! Det bör uppmärksammas, att det här icke är meningen, att man skall avskaffa den kvalificerade majoriteten i allmänhet, där denna enligt kommunallagarna är föreskriven och påbjuden, utan endast när det är fråga om anskaffande av mark eller kredit för bostadsändamål. Man behöver ej i denna församling hålla någon föreläsning om bostadsfrågans betydelse för vårt folks såväl moraliska som fysiska hälsa, ty den saken är allom bekant, och desto bättre ha de beslutande myndigheterna i många av våra stadssamhällen, där ju bostadsnöden är störst, vidtagit åtgärder och gjort ganska stora uppoffringar för att råda bot på denna nöd. Det har kunnat ske trots den kvalificerade majoriteten, emedan alla partier varit ense därom, även högern. Det vill jag framhålla gentemot motionären, som både i motiveringen till sin motion och här i dag tycks vilja göra gällande, att högern skulle vara motståndare till denna fråga eller till att vidtaga åtgärder för dess lösning.

Men det är ändå åtskilligt, som återstår. Den som vill göra sig besvär att taga reda på t. ex. här i Stockholm, hur de mindre bemedlade och isynnerhet barnrika familjer bo, finner verkligen, att ännu mycket återstår, att det är mycket övrigt att önska och att det icke är bra som det är. Nu kan man tänka sig, att inom en och annan kommunalförsamling husägarintressena kunna vara starkt företrädde, och då kan ju denna kvalificerade majoritet utgöra ett hinder för att erforderliga åtgärder bli vidtagna. Man behöver ju ej måla ut husägarna som blodsugare framför alla andra människor. Nej, de äro vanliga människor, som ha sina intressen. De önska naturligtvis utestänga konkurrens från sitt område i möjligaste mån, på det att de måtte kunna hyra ut sina rum till högsta möjliga hyra, liksom hyresgästerna å sin sida önska, att det skall finnas gott om rum, för att de skola kunna bo billigt. Därför torde i detta fall den av motionären påyrkade ändringen vara befogad.

Nu är man rädd för att bestämmelser i denna riktning skulle kunna leda till slöseri och förhastade beslut, såsom herr Stendahl framhållit, och man behöver ju ej dölja, att man väl särskilt tänker på de samhällen, inom vilka socialdemokraterna ha majoriteten. Men även om socialdemokraterna under sin Sturm- und Drangperiod i likhet med annan ungdom lät pengarna rulla och var litet slösaktig, så ha dock socialdemokraterna nu, när de kommit till makt och inflytande, börjat få öva sparsamhetens dygd även de, och skola de bibehålla makten i fortsättningen, kan man vara förvissad om, att de måste öva denna dygd och akta sig för att öka utgifterna i allt för rask takt och därmed också skatterna för medborgarna. Annars bli de snart kastade ur sadeln. De är sörjt för även i detta fall, att icke träden växa upp i himlen.

Jag tror därför icke, att det är så farligt att följa motionären i detta fall eller att rösta för reservationen, till vilken jag nu ber att få yrka bifall med den av herr Hansson påyrkade ändringen.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Av den hittills förda debatten skulle man nästan kunna få den uppfattningen, att det nu föreliggande ärendet gällde speciellt Stockholm. Jag ber emellertid få fästa uppmärksamheten på, att så icke är fallet, ty motionären har i sitt förslag hemställt om ändring icke blott av 23 § 2 mom. i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm utan även om ändring i motsvarande bestämmelser i övriga kommunalförordningar. Det centrala i det föreliggande ärendet utgör följaktligen, enligt min uppfattning, den frågan, huruvida det kan anses, att nu gällande bestämmelser om kvalificerad majoritet för vissa beslut i kommunalrepresentationer hittills ha i allmänhet i den omfattning hindrat en önskvärd och normal utveckling, att man fördenskull nu bör vidtaga åtgärder för att lätta på desamma. Herr Lindhagen och med honom liktänkande påstå, att så är fallet,

och hänvisa då särskilt till, att man i fråga om anskaffande av mark för uppförande av egna hem och kooperativa byggen haft nackdelar av bestämmelserna i fråga. Jag medger för min del, att det finnes fall, då dessa bestämmelser kunna förefalla onödiga och ometiverade, men å andra sidan kan man säga, att de i stort sett ha fyllt ett gott ändamål i det de hindrat kommunerna från att ge sig in på äventyrliga finansiella utvecklingsplaner utan att de därför hindrat tillkomsten av beslut om lämpliga åtgärder till, bland annat, bostadsfrågans lösning. Denna uppfattning synes mig ha ett starkt stöd i den omständigheten, att den bostadslånefond för sekundärkredit, som staten lagt upp, under alla de år, den beviljats, tagits i anspråk i full utsträckning. I regel ha kommunerna, när de fattat beslut angående framställning om bidrag ur denna fond, varit enhälliga.

Här i debatten har man sagt, att just på den punkten resa sig bestämmelserna hindrande i vägen, men som stöd för detta påstående kan man återopa exempel endast från Stockholms stad. Men man förbiser, att förhållandena i andra städer och kommuner, som kunna komma i åtnjutande av lån från den förut omnämnda fond, som upplagts av staten, talat ett annat språk. Med hänsyn härtill synes det mig icke motiverat att tillmötesgå motionärens framställning. Den innevarande tiden förefaller ock olämplig för ändringar i förevarande avseende. Under debatten har erinrats därom, att kommunerna manats att iakttaga all möjlig försiktighet i ekonomiska ting, och jag tror också, att man verkligen anstränger sig för att iakttaga en största möjliga begränsning i de utgifter, som äro nödvändiga för kommunernas hushållning och utveckling. Men jag ber få erinra om att trots detta växer kommunernas skuldsumma oavbrutet med en fart, som är högst betänkelig, och att uttaxeringen också i allmänhet ökas alltmer, så att det antal kommuner, som göra framställning om bidrag från skattelindringsanslaget, för varje år i väsentlig grad ökas.

Då jag således har den uppfattningen, att bestämmelserna om kvalificerad majoritet i stort sett visat sig fylla ett gott ändamål och ha en god inverkan på besluten i ekonomiska ting ute i landets skilda kommuner, ber jag få tillstyrka bifall till utskottets hemställan om avslag på motionen.

Herr Winberg: Herr talman! Det värsta med denna fråga är nog, att de flesta ledamöterna i denna församling knappast ha någon kännning av hur stor betydelse saken har för större samhällen. Det är sant, såsom det här påpekats, att frågan ej är någon specifik Stockholmsfråga, men lika sant är, att frågan får allt större betydelse i mån av samhällets storlek, ty det har visat sig under senare tid vara allra svårast just i de större samhällena att komma till någon verklig lösning av bostadsproblemet.

Herr Stendahl formulerade sin och högerns ställning till den fråga, som närmast föranlett denna motion, på det sätt, att högern representerade en sund ekonomisk betänksamhet. Ja, det är nog en rätt vacker omskrivning, men vi kunna väl acceptera den formuleringen tills vidare. Herr Stendahl framhöll också, hurusom riksdagen under senare år varit alldeles för frikostig i fråga om vissa åtgärder, som i sin tur medföra en hel del ekonomiska utlägg för kommunerna. Men det skulle vara intressant att höra herr Stendahls mening om, hur bostadsförhållandena i våra större samhällen — vi kunna ju t. ex. hålla oss till Stockholm tills vidare — i dag skulle gestaltat sig, därest icke riksdagen vidtagit dessa åtgärder, som i sin tur också tvingat kommunerna att göra något. Allt fortfarande, i trots av dessa enligt herr Stendahl allt för rundhanta åtgärder från riksdagens sida, är dock förhållandet det, att omkring 400 familjer under vintern bo i kolonistugor i Stockholms närhet, och ungefär samma antal bo i s. k. nödbostäder, som tillfälligtvis iordningställts. Vad bevisar det? Bevisar det, att det vidtagits allt för vidlyftiga åtgärder för att få bukt med bo-

*Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)*

Ang. sättet
för kommu-
nala beslut
i vissa bo-
stadsfrågor.
(Forts.)

stadsfrågan? Nej, skulle jag tro, enligt vanlig logik skulle det bevisa, att trots detta har det vidtagits för litet åtgärder för att komma till rätta med saken.

Nu skall man icke inbilla sig — i varje fall icke mig — att den ställning, speciellt högern intagit t. ex. i Stockholms stadsfullmäktige, enbart är baserad på omtanke om kommunens ekonomiska bästa. Vi skola inte försöka så vackra omskrivningar, herr Stendahl, utan vara realitetsmänniskor och hålla oss till realiteterna. Det är så, att olika befolkningsskikt ha olika intressen. Det är ganska mänskligt. Jag grälar inte på högern för det; jag konstaterar det endast. Men jag vill inte, att man skall ge vackra namn däråt. Här ha vi för det första husägare- och bankintresset och å andra sidan de stora befolkningslager, som skola hyra. Det är ett faktum, att på grund av de åtgärder, som från riksdagens sida vidtagits, har det blivit möjligt för vissa kooperativa bostadsföreningar att producera bostäder i rätt stor omfattning och under förhållanden, som göra det möjligt för dessa att uthyra till betydligt lägre pris, än de bostäder kunna uthyras till, som uppföras av privata byggmästare. Det är begripligt, att banker och husägare vilja bevaka sina intressen, men också lika naturligt, att de stora befolkningslagren måste söka se till, att de också få något inflytande på frågan om ordnandet av bostadsförhållandena. Och när man ger detta en så vacker omskrivning, som att alla åtgärder från högerns sida vidtagits bara för att tillvarata kommunens ekonomiska intressen, och när man vidare välvilligt ställer i utsikt, att högern skall komma med något förslag till lösning av denna s. k. sekundärkredit, kan det ju vara en vacker sak alltsammans, men det ändrar ingenting i det verkliga sakförhållande, som föreligger, att trots allt en ofantlig bostadsbrist råder i staden. Och icke bara det, utan under senare tid har det i pressen börjat talas om, att bostadsbeståndet är tillräckligt och att byggandet snart bör avstanna. Det är icke sanning, men även om det vore tillräckligt med bostäder, så är det något annat, som ligger i fatet, och det är, att dessa bostäder nu börja bli så dyra, att det snart ej är möjligt för arbetare med vanliga arbetarinkomster att över huvud skaffa sig sådana bostäder. Alltsammans visar väl, att om det är något fel med det hela, så är det det, att man hittills allt för litet beaktat denna sak och vidtagit allt för litet åtgärder för att få en lösning av bostadsproblemet. Då jag icke kan finna det vara någon mening med att ha en lagbestämmelse, som i vissa fall möjliggör för en liten minoritet att fullkomligt sabotera, omöjliggöra en lösning av en så pass viktig fråga, som bostadsfrågan i våra större samhällen utgör, är det också självklart, att jag måste yrka bifall till reservanternas förslag.

Det skulle vara åtskilligt att säga rörande det allmänna uppträdandet från de olika politiska partierna i denna fråga, men det tjänar ingenting till att ge debatten mer omfattning, än nödigt är. Till vad herr Stendahl sade rörande högerns tilltänkta åtgärder att lösa frågan om sekundärkrediten skulle jag dock vilja säga, att jag hoppas, att såväl frågan om sekundärkrediten som andra viktiga frågor snart nog skola kunna lösas, oavsett vilken ståndpunkt högern kommer att intaga, ty det är den enda förutsättning för att det skall bli någon förnuftig lösning på frågorna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Dahl, Adolf: Motionärens uppläggning av detta ärende liksom det meningsutbyte, som ägt rum mellan honom och en ledamot på stockholmsbänken, ha skjutit i förgrunden en speciell Stockholmsfråga. Jag skall ej följa motionären på denna väg. Jag har över huvud alltid en viss misstänksamhet mot att göra lagstiftning, som hänför sig till ett speciellt fall, och det är här endast ett specialfall, som skulle innebära — såsom motionären säger — ett missbruk av minoritetsvåldet och som han åberopar till stöd för den av honom be-

gärda lagändringen. Det har av herr Almkvist redan påpekats, och det har också givits stöd för det påståendet, att över huvud handläggningen av dessa bostadsfrågor landet runt ingalunda givit någon anledning till den uppfattningen, att en befintlig minoritet skulle ha sökt motverka ett utnyttjande av bostadskrediten, sådan den bjudits från statsmakternas sida. Vad beträffar förhållandena i övrigt tror jag icke, att erfarenheten under den tid, som förlupit, sedan dessa bestämmelser om kvalificerad majoritet infördes, har givit någon som helst grund för yrkandet att lätta på dessa bestämmelser.

Herr Lindhagen har betecknat detta stadgande om kvalificerad majoritet såsom den fulaste punkten i 1918 års kompromiss. Men herr Lindhagen erinrar sig nog vid närmare övervägande, att dessa bestämmelser icke ha sin upprinnelse från någon kompromiss 1918 utan härstamma från tidigare datum, nämligen redan 1909. Jag har från min kommunala erfarenhet en övertygad kännedom därom, att den avsikt, man hyste vid bestämmelsernas tillkomst, blivit på ett ändamålsenligt sätt förverkligad. Det sades då, att det erfordrades kvalificerad majoritet, på det att beslut, som skulle kunna utöva kännbart inflytande på kommunens ekonomi under en följd av år, skulle föregås av noggrann prövning och uppbäras av en mera stadgad mening. Det är ingalunda på det viset, som herr Lindhagen förmenade, att det är de förmögnare folkskiktens representation, som utnyttjar denna bestämmelse om kvalificerad majoritet. Med den erfarenhet, jag har från det landsting, jag tillhör, kan jag peka på flera fall, där en minoritet ur det parti, som herr Lindhagen tillhör, med stor tillfredsställelse har begagnat sig av sin rätt som minoritet för att sätta spärr mot anslag, som det ansett sig böra hindra.

Herr Lindhagen har hänvisat till omröstningen i den på tal bragta frågan inom Stockholms stadsfullmäktige och förmenat, att det skulle vara så upprörande, att 39 ledamöter skulle kunna, genom att begagna sig av sin rätt enligt dessa bestämmelser, förhindra majoriteten att genomföra det beslut den önskade. Om man med utgångspunkt just ifrån denna representation och ifrån det säregna läget mellan partierna, som här är för handen, nämligen å ena sidan socialdemokraternas och kommunisternas 51 röster och å den andra sidan de borgerliga partiernas 49 röster, tänka oss, hur det skulle förhålla sig, om icke bestämmelserna om kvalificerad majoritet funnes, så skulle denna lilla balans av en enda rösts övervikt helt och hållet dominera även i sådana anslagsfrågor, som för en lång framtid öva inflytande på stadens ekonomi. Här har man ett renodlat exempel på, hurusom det måste anses vara välgrundat att verkligen ha en hållhake emot en så pass tillfällig och ringa majoritets alldeles obegränsade inflytande. Även om alla de anmärkningar, som herr Lindhagen riktat emot ifrågakomna beslut i Stockholms stadsfullmäktige, vore riktiga, vilket jag för min del ingalunda tror vara fallet, skulle därur icke någon som helst grund kunna givas för en förändring av här ifrågavarande bestämmelse. Det fordras sannerligen helt andra erfarenheter samt mycket kraftigare och mera bärande skäl för att göra en sådan förändring, än en misstämning över ett tillfälligt beslut av en enda kommunalrepresentation.

Det är en utomordentligt löslig grund, som åberopas, och jag kan icke annat än förvåna mig över att så många reservanter kunnat ansluta sig till motionärens yrkande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnuson: Herr andre vice talman! Den siste ärade talaren framhöll just, vad jag tänkte påpeka, nämligen att grundorsaken till, att den kvalificerade majoriteten infördes vid den kommunala rösträtten, var de förändringar, som redan inträdde år 1909 beträffande kommunalförfattningarna. I utskottsutlåtandet står det något med anledning av denna förändring av kommunalförfattningarna, som jag fäst mig vid, nämligen att dessa förändringar, som

*Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)*

Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)

då föreslogos, »säkerligen skola djupt ingripa i det kommunala livet». Det är så sant detta. Det var nya skikt av människor, som mer än förut skulle få göra sig gällande i kommunalförsamlingarna, och det ansågs, att man borde såsom en kompensation för de utvidgade rösträttsförhållandena få till stånd en bestämmelse om kvalificerad majoritet för vissa ekonomiska angelägenheter, som kommunerna vid olika tillfällen beslutade om. Jag ser sålunda själva orsaken till denna bestämmelse om kvalificerad majoritet, som vi nu tala om, mot denna bakgrund.

I övrigt kan jag icke se, att utskottet har anfört några skäl för sin ståndpunkt. Det talar om, att riksdagen vid två tillfällen förut, åren 1919 och 1920, avslagit liknande motioner av herr Lindhagen och det stöder sig på detta för sitt avslagsyrkande. I övrigt säger utskottet: »Dessa bestämmelser gälla ärenden av djupgående ekonomisk betydelse och utgöra enligt utskottets uppfattning ändamålsenliga garantier mot en äventyrlig kommunal finanspolitik.» Utskottet betonar särskilt, att dessa villkor skulle motverka missbruk från en tillfällig majoritets sida.

Den ärade reservanten, som uppträdde först här i debatten, påvisade just det förhållandet, att detta i stället för att äventyra missbruk från en majoritet, kan urarta till missbruk från en tillfällig minoritets sida, och detta har också exemplet från Stockholms stadsfullmäktige visat.

Jag ger den siste ärade talaren rätt i, att man icke bör se ett sådant fall som det sistnämnda — förhållandet i Stockholms stadsfullmäktige, då de behandlade frågan om bostadslånen — såsom en tillräcklig orsak till en förändring av dessa lagbestämmelser, men jag skall be att få tillägga några ord angående denna frågas behandling i Stockholms stadsfullmäktige.

Det är ju så, att bostadsbristen särskilt i Stockholm har varit ofantligt stor och att alla de medel man använt sig av ha avsett att avhjälpa denna bostadsbrist. Vi ha åtskilliga gånger i Stockholms stad använt oss av statens bostadslånefond för att såmedelst hjälpa till med bostadsbyggande. Detta har också herr Stendahl ganska riktigt påpekat, och han har visst omnämnt, huru många miljoner kronor, som gått till det ändamålet. Vad jag emellertid vill särskilt poängtera är, att den risk, som för Stockholms stad ligger i att gå i borgen för dessa statliga bostadslån, är mycket ringa. Detta kan icke bestridas. Skälen för ett avslag i denna fråga i Stockholms stadsfullmäktige voro, att det fanns tillräckligt med bostäder och att det förelåg risk för Stockholms stad att allttjämt gå i borgen för dessa statliga bostadslån. När emellertid herr Stendahl söker bevisa, att intet av de förslag, som framställdes i fullmäktige, kunde upphäva denna riskmarginal, vilken jag medger förelåg i någon mån, då det gällde för kommunen att ställa sig i borgen för dessa lån, så bestrider jag detta. Ty det förslag, som framkom från rådmann Cederborg och som framställdes av borgarrådet Yngve Larsson, innebar vad vi alla voro medvetna om, nämligen en sådan minskning av denna risk, att den mellan 80 och 90 % ligande delen av lånen skulle amorteras på kortare tid, tio år. Nu säger herr Stendahl, att beträffande det parti, som han närmast tillhör, skulle man möjligen kunnat vara med om att acceptera ett förslag om fem år i stället för dessa tio år. Jag hörde åtminstone under debatten i stadsfullmäktige icke något förslag i den riktningen framställas, utan vi å andra sidan förmodade, att vi, likaväl som vi fingo mellanpartiet med oss, skulle till slut även få med högerpartiet kring det Cederborgska förslaget, som avsåg att borteliminera kommunens risk i viss grad. Sålunda hade detta skäl för avslag, som förelåg, bortfallit.

Det är ju onödigt att upptaga tiden med att ytterligare ingå på frågan i vad den gäller Stockholms stadsfullmäktiges beslut i detta fall. Såsom det föreliggande utskottsförslaget är beskaffat, kan jag icke gå med på detsamma, utan jag vill i stället, herr vice talman, yrka bifall till den vid betänkandet

fogade reservationen, däri det hemställes, att riksdagen för sin del ville besluta hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i kommunallagarna, att kvalificerad majoritet icke erfordras, då frågan gäller anskaffande av mark eller kredit till bostadsändamål.

*Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)*

Herr von Geijer: Herr talman! Då diskussionen fortgått så länge, skall jag fatta mig synnerligen kort, och jag skulle, därest jag icke redan låtit anteckna mig, till och med kunnat avstå ifrån ordet, så mycket mer som vad jag ämnar säga, redan sagts av herr Dahl.

Jag begärde ordet med anledning av herr Lindhagens uttalande, att år 1918 skulle vara det år, då dessa restriktioner för första gången tillkommo. Herr Dahl har påpekat, att detta skedde redan 1909. Jag kan säga, att det var ännu längre tillbaka i tiden, nämligen år 1900, då man införde ett dylikt kvalifikationsstreck beträffande kommunalfullmäktige på landet. Ja, jag kan till och med säga, att allt ifrån landstingsförordningens tillkomst har ett stadgande av enahanda art funnits i landstingsförordningen, nämligen bestämmelsen om att beslut angående sådana ärenden, som gälla upptagande av lån för längre tid än fem år och avhändande av fast egendom, gjorts beroende av en röstmajoritet av två tredjedelar. Stadganden av ifrågavarande art ha sålunda, herr Lindhagen, gamla rötter i vår rättsuppfattning.

Det är sant, som den siste ärade talaren häntydde på, och han läste ju upp vad utskottet år 1918 härvidlag yttrat, att det var en viss betänksamhet, som gjorde sig gällande, då man visste, att väljarekåren skulle fördubblas och att man skulle få nya element in i densamma, gentemot vilka det kunde vara lämpligt att säga ett giv akt på, att här är viss försiktighet av nöden. Så fattat, ligger det en viss sanning i påståendet att kravet på restriktionerna i fråga höjts i samband med genomförandet av utsträckt rösträtt. Men på vad grund har detta krav på ökad rösträtt kommit till? Jo, givetvis därför att nya sociala krav tillkommit och kommunernas uppgifter i detta avseende mångfaldigats och arbetets ram och omfattning blivit så mycket större. Kan det under sådana förhållanden och då kommunernas ekonomi är i så hög grad beroende härav vara olämpligt att säga, att det kan vara skäl att vara försiktig beträffande dessa saker.

Herr Hansson sade, att en minoritet kan lika mycket missbruka sin rätt som en majoritet. Ja, det låter visserligen säga sig. Det kan hända, att det ter sig som ett missbruk ifrån den subjektiva synpunkten, att den, som tappar, anser, att den andre missbrakar sin makt, men beträffande effekten, följden, så är väl verkan mindre om en minoritet en gång eller kanske två gånger avslår ett förslag, än om en församling i förhastande, på grund av uppgjagad känslöstämning fattar ett beslut, som ej kan tagas tillbaka och som kan ha långt gående ekonomiska följder. Skulle majoritetens skäl verkligen vara bärande, så tror jag icke, att denna minoritet kan hålla tillbaka i längden, men den kan hava utövat ett gott inflytande på beslutet, i det att man nämligen under tiden kan hava fått tillfälle att se till om icke förslaget skulle kunna modifieras i en eller annan punkt. Jag har sett exempel, där så ägt rum och där frågan kommit igen i ett skick, som inneburit en förbättring.

Det lugn och den besinning vid fattandet av viktiga beslut, ej minst sådana med långt gående ekonomiska följder, som förordningen har till följd, förefaller mig vara mycket lämplig, och utan någon anledning därtill vill jag för min del icke avstå ifrån den. Om man går igenom handlingarna i denna fråga, ty frågan har varit uppe många gånger, finner man, att de skäl, som åberopats för ett borttagande av denna bestämmelse, städse hållit sig på ett abstrakt område. Först sedan åren 1919 och 1920, då herr Lindhagen motio-

Ang. sättet
för kommunala
beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)

nerat i ärendet, har bostadsfrågan ständigt skjutits i förgrunden, och den har i dag spelat samma roll.

Herr Winberg hade ett yttrande, som jag verkligen skulle vilja taga fasta på, nämligen då han sade, att bostadsfrågan näppeligen bör lösas i detta sammanhang. Vad som är säkert är, att den icke löses genom den reform, som här påkallas. Det är icke den vägen man skall gå, och det är alldeles riktigt, att den frågan måste tagas upp i hela sin vidd. Men även om den s. k. sekundära bostadskrediten siktar till förbättring av bostadsförhållandena, så får man icke se bort från den kommunerna ålagda skyldigheten att ekonomiskt ikläda sig riskerna genom borgen för lånen. Skall man söka lösa hela bostadsproblemet, då får man taga frågan i hela dess vidd, således även beakta frågan om arbetslöner, arbetsprodukter, kostnader etc. Jag tror icke, att den väg, som här i dag anbefalles, är den rätta för att försöka lösa en av de mest svårlösta frågor vi hava.

Jag har, herr talman, icke blivit övertygad av de skäl, som i dag under diskussionen framförts och anser mig sålunda icke hava anledning att frånträda min förut intagna ställning, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen**: Endast några ord till bemötande av herr Stendahl. Jag är icke i tillfälle att kritisera hans sifferuppgifter. När vi behandlade denna sak i Stockholms stadsfullmäktige var det fråga om ett lån på 2,900,000 kronor, och det upplystes, att två bostadsföreningar i alla fall skulle kunna för den gången få lån på 2,330,000 kronor direkt av staten. Det återstod sålunda 570,000 kronor. Varifrån de av herr Stendahl omnämnda 100,000 kronorna kommit, är en nyhet, som jag icke känner till och som man icke heller känner till något om i fastighetsnämnden, enligt vad jag vid förfrågan där erfarit; men 570,000 kronor blir skillnaden. Siffran 100,000 kanske beror på, att högern kalkylerar med okända planer, varigenom även de 570,000 kronorna skulle pressas ned till 100,000 kronor genom ofördelaktiga villkor, varpå det gavs några prov. Hade icke två av dessa bostadsföreningar kunnat få stöd direkt av statens bostadsbyrå, lär väl i alla fall på de grundsatser, som framställ-des inom stadsfullmäktigehögern, hela anslaget om lån avstyrkts. Av nämnda 570,000 kronor skulle också en annan bostadsförening fått anslag och dessutom egnahemsbyggare.

Jag var för så lång tid sedan som år 1898 anmodad av svenska regeringens dåvarande ombud, Hugo Tamm, att vara hans sekreterare på en internationell bostadskongress i Bryssel. Då gjorde jag mina första lärospån i bostadsfrågan, ehuru jag på sätt och vis studerat den något förut. Redan på den tiden var det där borta ett erkänt förhållande, att det knappast fanns någon säkrare placering av pengar än i småfolkets egna hem, ty vid dessa egna hem hängde de sig fast, och de läto hellre bära ut sitt bohag än de övergävo sina egna hem. Och man sade där nere, att man icke sett något exempel på någon avsevärd förlust på utlåning till egnahem och detta icke ens då det var fråga om utlåning till hela kostnaden. Så förhåller det sig också här. Statens byggnadsbyrå har i sin senaste berättelse sagt, att det gjort ett djupt intryck på byrån, att se den seghet och uthållighet, med vilken småfolket kämpar för sina egna hem, och byrån har också uttalat sig för, att detta understöd av statsmedel bör förvandlas till en permanent institution och att det icke bör vara av tillfällig art. Då herr Stendahl nu ställt i utsikt, att ett sådant åskådningssätt skall göra sig gällande bland högern — vilket jag förut icke hört något om — har man intet annat att göra än att i den delen anteckna en ljuspunkt i anförandet.

Nu har det sagts, att Stockholms stad förlorat på denna sak och genom att köpa in bostäder fått övertaga risker på över 3 miljoner kronor. Ifrån det beloppet skall ju då avdragas den ekonomiska nytta, den inkomst, man får av dessa bostäder och vad som kan inflyta, då de en gång försäljas. Dessa förluster ha dock uppkommit främst genom ett enda stort inköp av en bostadsförening, som laborerat med kristidspriser. Under kristiden i vårt land, då priserna voro uppdrivna till den högsta höjd och då bostadsanskaffningen genom nybyggnader var inskränkt, måste småfolket på egen risk och eget ansvar ikläda sig stora byggnadskostnader, och kommunerna måste hjälpa till. Det är klart, att dessa överlevande kristidsföreteelser komma att kosta pengar; men världskriget kostade mycket mycket mer än förlusterna på bostäder, och har man gått iland med dessa kostnader, däribland våra mobiliseringskostnader, som slukade otroliga belopp, så tycker jag, att herr Stendahl icke alls skall baxna inför dessa 3 miljoner kronor, som äro en följd av kristiden.

Sedan numera lugnare tider inträtt, finns det på grund av vunna erfarenheter icke större anledning här i Stockholm, än det fanns för så många år sedan och fortfarande finns i utlandet, att vara rädd för att man ikläder sig någon risk för farliga förluster genom att lämna understöd i form av sekundärkredit till småfolkets egnahemsbyggen. När man diskuterade och avskog denna fråga i Stockholms stadsfullmäktige, så var det nog det förhållandet, att hyrorna kanske skulle komma att sjunka, som var det avgörande, den stora punkten, den verkliga drivfjädern — att hyrorna skulle sjunka i denna förskräckliga stad, där hyrorna äro ett spektakel, ett inferno.

Herr Stendahl är ju alltid beredd att yrka på särdeles ökade utgifter för härordningen. Varför kan Sveriges folk och svenska staten bära dessa ökade utgifter men inte den försvinnande del, som eventuellt skulle bliva en förlust på grund av anskaffning av bostäder åt det folk, som behöver bostäder? Bostadsanskaffningen är väl också ett krig, nämligen ett krig emot fienderna till andlig och moralisk hälsa, men gäller det den frågan, ligger således parti-gränsen på det sättet, att detta krig icke är värt många styvrrar, men för krigsväsendet — det gamla idealet för så många i detta land — äro vi beredda att offra allt. Här ser man, hur samhället är ställt på huvudet av många, herr talman!

Såvitt jag förstod, vinkade herr Stendahl med något, som vi icke känt till förut, nämligen att högern nu hade enskilda planer på att skaffa sekundärkredit. Skall man tro på sådana löften? Hurudan ser denna sekundärkredit ut? Man ville ju icke vedervåga något med en sekundärkredit förut. Var finnas då dessa högerpampar, som nu vilja vedervåga det, som man icke ville vedervåga, då man fick billiga lån för Stockholms stad, ty lånen lära icke lämnas så billigt, som staten lämnade dem? Det kanske rent av blir till ockrarpriser man får taga dem.

Jag kan förstå, att högern börjar bli rädd. Jag har också hört, att en del högermän sagt, att de där representanterna, som röstade emot frågan i stadsfullmäktige, skola vi avskaffa. Det är klart, att den känslan ligger nära nu, att det kanske icke var så visligt, som man ville göra gällande. Vidare vinkas det nu med, att man skall söka underlätta en snabbare amortering av de översta tio procenten under fem eller tio år. En sådan hjälp! Varför skall lånet i den delen amorteras snabbare? När man skall skaffa dessa människor bostäder, så säger man, att här skall man göra det svårt för dem, särskilt då det gäller föret i portgången. Är det ett rimligt sätt att lösa frågan? Är det på det sättet — med villkoren ytterligare skärpta — som herrarna skola tillhandahålla sin sekundärkredit, så tacka vi så mycket och be herrarna taga tillbaka sin gåva, som herrarna givit med, så att säga, den ludna handen, och då taga vi i stället emot statens byggnadsbyrås utan biavsikter uträckta hand.

Ang. sättet för kommunala beslut i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)

Ang. sättet
för kommunala beslut
i vissa bostadsfrågor.
(Forts.)

Sedan kanske jag skulle säga något om den stora konflikten, huruvida man skall bevilja lån upp till 90 procent eller till 80 procent av taxeringsvärdet. På den förut omnämnda kongressen i Bryssel sade man, att det icke var någon risk att bevilja lån ända upp till 100 procent. Varför vill man nu bara gå med på 80 procent? Jo, därför att de, som skola släppa till pengarna, icke skola få vidkännas en förlust, som enligt vad erfarenheten visat icke blir någon avsevärd förlust, annat än under världskrigstider.

När man, som sagt, är så beredd att offra vad som helst på militärväsendets altare, på rent improduktiva och ödeläggande krafter, kan man verkligen offra några småstyvrar, en släng av sleven, på folkets livsfråga, bostadsanskaffningen.

Herr Stendahl: Herr talman! Jag skall icke inlåta mig på att följa den siste ärade talaren i hans funderingar över försvarsutgifterna — det blir väl tids nog att göra det, då den frågan kommer under diskussion —. Icke heller skall jag ge mig in på att, utöver vad jag hittills gjort, med den siste ärade talaren diskutera Stockholms kommunalpolitik.

Jag begärde ordet för en replik till kammarens ende kommunist. Det är dess bättre rätt ovanligt, att kammarens medlemmar beskylla politiska motståndare för att vara i ond tro. När nu detta fått passera utan ingripande från talmansstolen, skall jag icke tillåta mig att kvittera med några epitet av den ena eller andra arten. Skall endast säga talaren på norrlandsbänken, att när han sätter likhetstecken mellan högern å ena sidan och husägare- och bankintresset å den andra sidan, så får nog detta likhetstecken stå för den ärade talaren själv. Husägareintresset finnes, såvitt jag är riktigt underrättad, hos medlemmar av alla partier, ifrån den yttersta högern till den yttersta vänstern, såvitt jag vet, till och med inom kommunistpartiet. Beträffande bankintresset så finns det nog bankledare, tillhörande alla partier. En sak är alldeles säker, och det är, att vägen emellan storkapitalet och vänstern icke är okänd utan både bred och väl trafikerad.

Herr Winberg: Den siste ärade talaren försökte anlägga en mer eller mindre humoristisk syn på saken, men det skola vi icke bry oss om att göra.

Jag har aldrig förnekat, att det kan finnas både husägare- och bankintressen inom andra partier än högern, men icke ens herr Stendahl lär kunna förneka, att om det *företrädesvis* förekommer inom något parti, så är det inom högerpartiet. Jag har för övrigt endast i detta fall tillåtit mig att kalla saker och ting vid deras rätta namn.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende å det nu föredragna utlåntagandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hansson, Gustav*, att riksdagen skulle besluta hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i kommunallagarna, att kvalificerad majoritet icke erfordrades, då frågan gällde anskaffande av mark eller kredit till bostadsändamål.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustav*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

*Ang. sätlet
för kommu-
nala beslut
i vissa bo-
stadsfrågor.*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Gustav Hanssons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 33.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Polen undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat.

*Ang.
en förlik-
nings- och
skiljedoms-
traktat med
Polen.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 60, däri Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden den 15 januari 1926 samt med överlämnande av texten till en den 3 november 1925, under förbehåll av riksdagens godkännande, mellan Sverige och Polen undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat med tillhörande protokoll, åskat riksdagens godkännande av denna traktat med tillhörande protokoll.

Utskottet, som vid granskning av ifrågavarande traktat med tillhörande protokoll ej funnit anledning till erinran, hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att förevarande kungl. proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr vice talman, mina herrar! Genom särskilda propositioner har som bekant för riksdagen framlagts till godkännande en hel serie av skiljedomstraktater. Enligt mitt förmenande äro de ärenden, som i dessa propositioner beröras, av den vikt, att de väl förtjäna någon uppmärksamhet från riksdagens och speciellt från denna kammars sida. Jag skall därför tillåta mig att framställa några erinringar, vilka, om de också icke för ögonblicket ha någon praktisk betydelse, dock möjligen kunna väcka någon eftertanke för framtiden. Om det tillåtes mig att här infoga en rent personlig anmärkning, vill jag säga, att jag bör icke, när jag framställer dessa anmärkningar, bli misstänkt för att vara någon fiende till skiljedomsidén. Jag har haft tillfälle att på en tid, då skiljedomstanken ingalunda var så populär, som den nu är, varken i allmänhet eller speciellt inom riksdagens kamrar, utarbeta två särskilda typer av skiljedomstraktater, vilka typer på den tiden ansågos innebära avsevärda framsteg. Den ena typen var den, som karakteriserades därav, att de kontraherande staterna med avseende på vissa tvister avstodo från

Ang.
en förlik-
nings- och
skiljedoms-
traktat med
Polen.
(Forts.)

att göra gällande de allmänna förbehållen om ära, livsintressen o. s. v. Den andra typen var den, som först kom till synes i en av Karlstadskonventionerna och som innebar, att frågan om berättigandet av en viss dylik allmän invändning skulle, också den, provas av skiljedomstolen.

Nu kan man säga, att de erinringar, som jag kan ha att framställa, borde ha framställts redan förra diskussionsplenum, förra onsdagen, då de första traktaterna förelågo till behandling, nämligen traktaterna med våra omedelbara grannländer, men dels var jag då hindrad att vara tillstädes, dels föreligga också alldeles särskilda förhållanden med avseende på dessa grannländer. Såväl i propositionen som ännu mera i konstitutionsutskottets utlåtande har nämligen med avseende på traktaterna med Norge, Danmark och Finland framhållits, att på grund av de lyckliga relationer, som vi ha med dessa länder, betänkligheter, som eljest skulle kunna uppkomma, icke ha någon giltighet, eller ungefär så. Icke desto mindre skulle nog även med avseende på dessa traktater någonting ha kunnat nämnas i kritisk riktning. Jag skall av grannlagenshetsskäl icke ingå på den frågan, huruvida man verkligen kan vara för en längre framtid fullkomligt viss om, att det icke i något land inträder en regimväxling och uppkommer en regim, vilken icke förtjänar de vitsord, som i regeringspropositionen och i utskottets utlåtande med allt skäl ägnas den nuvarande regimen i ifrågavarande länder. Men även om man hyser den starkaste tro och förhoppning, att en sådan eventualitet icke kommer att inträda, kan man väl undra, huruvida det verkligen är lämpligt att ge en skiljedomstraktat en avfattning, så allmän, så stor, att man inte skulle anse den acceptabel, om man befarade, att den skulle komma till full tillämpning. Det är förmodligen icke någon, som när han röstar för en dylik skiljedomstraktat, tar ögonsikte på den möjligheten, att vi skulle nödgas underkasta skiljedom besittningsrätten till en eller annan provins eller någonting dylikt. Efter mitt förmenande är visserligen tidpunkten inne för att gå vidare i framsteg för skiljedomsidéns förverkligande, men det hade varit en styrka och fullt motiverat, om man därvid hade hållit sig till den ram, som är anvisad i statutet för den internationella domstolen, den internationella rättsdomstolen, där det ju är uppräknat en hel hop ärenden, vilka äro underkastade skiljedom. Därigenom hade ju domstolens ställning stärkts, och en ytterligare auktoritet givits åt den berömda artikel 36 i statutet, vilken som bekant nu är valfri för de olika länderna.

Håller jag mig emellertid till de skiljedomstraktater, som nu i dag föreligga och då närmast till den med Polen, så vill jag, utan att göra några reflexioner, endast konstatera, att varken i propositionen och inte heller i utskottets utlåtande förekommer någon motsvarighet till den speciella motivering, som med allt skäl gavs med avseende på våra grannländer. Icke desto mindre gå dessa skiljedomstraktater i sak minst lika långt som skiljedomstraktaterna med våra omedelbara grannländer. Alla slags tvister, av vilket slag de vara må, underkastas skiljedom. Den nu föreliggande traktaten, traktaten med Polen, går t. o. m. i visst avseende ett steg längre. Under det att efter de skandinaviska traktaterna, som jag kan säga för korthetens skull, stora grupper av mål skulle gå till skiljedom hos den internationella domstolen, vilket ju innebär en stor garanti, är det nu stadgat alternativt, att efter endera partens val skall denna skiljedom ges av domstolen i Haag eller av en tillfälligt sammansatt skiljedomstol. I propositionens motivering säges det, att det hade varit önskvärt att göra som i de skandinaviska traktaterna även i traktaten med Polen, men att Polen satt sig emot detta, icke velat vara med därom. Det är en motivering, som är synnerligen stark under en förutsättning, nämligen att det var nödvändigt för oss att sluta en skiljedomstraktat med Polen. Den, som något har sysslat med diplomatiska ting, har funnit, att där lika väl som i enklare förhållanden inom det allmänna livet gäller, att det i allmänhet icke ger någon stark ställ-

ning i en underhandling, när man visar sig angelägen. För min del har jag svårt att se, varför det var så angeläget att sluta en skiljedomstraktat med Polen, att man icke skulle kunna hänvisa till, att vi vilja ha detsamma här som i övriga traktater, nämligen att vi skulle anlita den internationella domstolen i Haag, då detta enligt dess statut är möjligt.

Nu är det verkligen icke likgiltigt, huruvida i en viktig eller ömtålig sak skiljedom avkunnas av den internationella domstolen i Haag eller av en tillfälligt sammansatt skiljedomstol. Den internationella skiljedomstolen i Haag erbjuder i sin nuvarande sammansättning och helt säkert även i sina blivande sammansättningar mycket höga garantier för ett rättsenligt och opartiskt avgörande. I en särskilt bildad skiljedomstol föreligger icke med säkerhet samma förhållande. Jag har som ordförande eller ledamot deltagit i 5 skiljedoms-mål, och jag tror mig icke begå någon alltför klandervärd indiskretion, om jag säger, att lätteligen och därför också ofta inträffar, att utslaget bestämes av ordföranden ensam, och att det således i själva verket är praktiskt sett en enmansdomstol. Nog kan man fråga: är det verkligen under förutsättning, att allvarsamma saker komma upp, lämpligt att låta ett avgörande i en viktig fråga bli helt och hållet beroende av en enda person, på vars tillsättning vi inte ens ha något inflytande utan vilken tillsättes av statschefen i ett annat land, om man inte kommit överens om valet. Det förefaller mig, som om en bestämmelse i den riktningen är acceptabel endast under förutsättning, att det icke blir några farliga eller viktiga saker, som komma att underkastas skiljedom.

Jag återkommer därtill, att enligt mitt förmenande hade det över hela linjen varit bättre, och icke blott bättre i sig självt utan även mera överensstämmande med den hållning, som Sverige intagit gentemot Nationernas förbund, att vi här liksom i traktaten med Tyskland hållit oss till vad statutet för den internationella domstolen i den alternativa artikel 36 stadgar. Det hade varit önskligt, och genom att göra så hade vi tillika fått en någorlunda fast typ för våra skiljedomstraktater i stället för att vi nu fått ett flertal olika och med redaktioner, som icke alltid äro höjda över omdömet, att de inbjuda till tvivelsmål och tvetydigheter.

Emellertid, i sakens nuvarande läge ämnar jag icke göra något yrkande. Dels har ju ett enhälligt konstitutionsutskott förklarat sig icke ha något att erinra, dels är det också en rätt ömtålig sak, då en regering engagerar sig genom att med främmande makt sluta en sådan här skiljedomstraktat, att sedan göra svårigheter däremot. Men just denna sista omständighet är enligt mitt förmenande av beskaffenhet att inskräpa hos regeringarna, den nuvarande och blivande regeringar, en viss varsamhet så att de erinra sig, att sedan de gått in på en dylik sak och sedan underställa riksdagen detsamma, föreligger det för riksdagen ett visst tvångsläge vid prövningen därav.

Jag har, som jag redan ett par gånger sagt, icke för avsikt att i den situation, som nu föreligger, framställa något yrkande, men jag har velat, som man brukar säga, rädda min själ genom att framställa dessa erinringar, och jag hoppas, att de åtminstone på ett eller annat håll i framtiden komma att vinna beaktande såtillvida, att man tänker sig för mera och tager obesett mindre.

Hans excellens herr statsministern **Sandler:** Med anledning av herr Hammarskjölds yttrande ber jag att få säga bara ett par ord, då han har givit sitt anförande karaktären av en personlig deklaration och icke framställt något yrkande.

Herr Hammarskjöld begagnade detta tillfälle, då det inte för honom varit möjligt att göra det tidigare, att beträffande de nordiska traktaterna framställa den undran, om det ändå egentligen var lämpligt att ge dem en så allmän av-

*Ang.
en förlik-
nings- och
skiljedoms-
traktat med
Polen.
(Forts.)*

Ang.
en förlik-
nings- och
skiljedom-
traktat med
Polen.
(Forts.)

fattning. Jag för min del vågar hysa den meningen, att den omständigheten, att dessa traktater, under så allmän anslutning, vad Sverige beträffar, bragts till det slut, vartill vi nu ha kommit, är i och för sig ett ganska talande och kraftigt vittnesbörd om att förhållandena ha varit sådana, att de motiverade denna allmänna avfattning.

Då herr Hammarskjöld sedan säger, att de traktater, som nu föreligga till behandling, gå lika långt i sak som de nordiska traktaterna, vill jag till den uppfattningen genmäla, att det dock är den skillnaden mellan de nordiska traktaterna och de nu föreliggande, att vad den polska traktaten beträffar, så är där undantag gjort beträffande de frågor, som enligt internationell rätt falla under endera partens uteslutande behörighet, samt beträffande den tjeckoslovakiska traktaten gäller där den regel, att i fråga om intressetvister går proceduren i sista stadiet icke till skiljedom utan på endera partens begäran till rådet för behandling enligt artikel 15.

Herr Hammarskjöld uttalade sig beträffande den nu föreliggande skiljedomstraktaten med Polen särskilt i den delen, att man här inte hade fått den fasta skiljedomstolen såsom utslagsgivande utan att traktaten alternativt upp- toge möjlighet för endera parten att begära hänskjutande till särskilt skiljedomsförfarande. Jag delar för min del fullständigt herr Hammarskölds mening om fördelarna av att i alla sådana fall kunna hänskjuta avgörandet till den fasta mellanfolkliga domstolen, och i den delen ha svenska regeringar sedan länge intagit enahanda ståndpunkt. Här har från svensk sida helt naturligt gjorts vad som har varit möjligt för att skjuta fram den fasta mellanfolkliga domstolen så långt som det varit möjligt i förhandlingarna angående denna skiljedomstraktat. Förhållandet är ju det, att Polen icke har anslutit sig till den fakultativa klausulen angående obligatorisk skiljedom i rättstvister i stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen. Det har under sådana förhållanden icke varit möjligt vid dessa förhandlingar att komma därhän att göra den fasta mellanfolkliga domstolen till den enda, som kunde komma i fråga. Förhandlingarnas slutresultat har nu emellertid blivit, att detta är framskjutet i första rummet, ty det står nu i den traktat, som nu föreligger till riksdagens behandling, att »om det gäller en fråga, beträffande vilken parterna bestrida varandra en rätt, skall denna fråga hänskjutas till den fasta mellanfolkliga domstolen» — alltså framställt som det primära — »eller, på därom av endera parten framställd begäran, underkastas härnedan angivna skiljedomsförfarande». Detta alternativ finns fortfarande med, ehuru uppställt som det sekundära. Därjämte innehåller traktaten den bestämmelsen, att om Polen ansluter sig till den fakultativa klausulen, kommer den fasta mellanfolkliga domstolen att bli det enda alternativ, som här kan ifrågakomma.

Herr Hammarskjölds mening är tydligen den, att då man inte vid dessa förhandlingar kunde uppnå att få den fasta mellanfolkliga domstolen som det enda alternativet, hade man bort låta hela frågan förfalla. I den delen har regeringen varit av en annan uppfattning och menar, att vad som här har uppnåtts, har varit tillräckligt för att till fullo motivera traktatens framläggande i och för godkännande av riksdagen. Jag anhåller, att kammaren måtte bifalla förslaget.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Hans excellens herr statsministerns yttrande föranleder icke mycket replikerande från min sida. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att i artikel 2 i den polska traktaten stadgas det ingalunda, att för de i artikel 13 i pakten uppräknade ärendena den mellanfolkliga domstolen är det enda alternativet. Ordalydelsen är följande: »Om det gäller en fråga beträffande vilken parterna bestrida varandra en rätt, skall denna fråga hänskjutas till den fasta mellanfolkliga domstolen eller, på därom

av endera parten framställd begäran, underkastas här nedan angivna skiljedomsförfarande. Parterna äro ense om att de tvister, vilka äro ägnade att underställas den fasta mellanfolkliga domstolen, särskilt utgöras av sådana som omnämnas i art. 13, andra stycket, av akten för Nationernas förbund.» Jag kan i denna bestämmelse icke se en föreskrift om att den mellanfolkliga domstolen ensam är kompetent i de uppräknade frågorna; de angivna frågorna förklaras endast höra till dem, där man kan tänka på den mellanfolkliga domstolen och kanske t. o. m. tänka på den i första hand — à la bonne heure — men utan att den därför är obligatorisk.

Vad hans excellens sade angående hänvisningen till rådet av vissa frågor i den tjeckoslovakiska traktaten tröstar mig icke så synnerligen, ty jag tror icke, att man har så stor anledning att alltid vara säker på ett av politiska synpunkter ogrumlat uttalande, utan det kunde vara lika så gott att gå till en skiljedomstol.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Tjeckoslovakien undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.

Punkten 1.

I förslaget till riksstat för budgetåret 1926—1927 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln av det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 7 januari 1926 upptagit ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar med oförändrat belopp 640,000 kronor.

*Anslag till
fält- och
fälttjänst-
övningar.*

Uti en inom första kammaren av herr *C. G. Hammar skjöld* väckt motion (nr 115) hade emellertid hemställts, att riksdagen, med ändring av 1926 års statsverksproposition, måtte besluta, att i riksstaten för budgetåret 1926—1927 skulle upptagas: Fält- och fälttjänstövningar, ordinarie reservationsanslag 738,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr *C. G. Hammar skjöld*s förevarande motion I: 115 måtte för budgetåret 1926—1927 höja ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar, nu 640,000 kronor, med 60,000 kronor till 700,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *O. Olsson*, *P. A. Bergström*, *C. Johansson* i Hälsingborg, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i

Anslag till
fält- och
fälttjänst-
övningar.
(Forts.)

Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *A. A. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg och *E. Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr C. G. Hammarskjölds förevarande motion I: 115 måtte i riksstaten för budgetåret 1926—1927 uppföra ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar med oförändrat belopp, 640,000 kronor.

Herr Nilsson, Johan i Malmö: Herr talman! Ehuru jag icke varit närvarande i statsutskottet, då detta ärende där fick sin slutliga behandling och justering, hade jag dock under den förberedande behandlingen i första avdelningen tillkännagivit en avvikande mening till förmån för vad reservationen här innehåller och vad departementschefen också har föreslagit. Jag ber därför få tillkännagiva, att jag ansluter mig till denna reservation.

Ett par ord som motivering skall jag dock be att få anföra. Detta anslag till fält- och fälttjänstövningar har utgått under de 3 sista åren. Före denna tid var det en liten paus. För min del skulle jag helst ha sett, att man här hade yrkat på inställande av fälttjänstövningar för detta år. Detta grundar jag härpå, att all den personal, som genom beslutet i fjol angående förändring av försvarsorganisationen nu blir entledigad, gärna kunde ha släppts utan vidare. Nu anser dock en annan del av utskottet, att man just nu, därför att personalen skall entledigas, bör passa på tillfället och få ut den i en dylik övning. Jag har emellertid icke ansett, att man ändå bör avslå förslaget om ett dylikt anslag. Därför har jag i stället anslutit mig till vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är ingen överhängande krigsfara, och jag tror, att man mycket väl kunde inhibera det hela. Emellertid, om man nu skulle anse det nödvändigt att ta ut personalen till fälttjänstövningar under detta år, bör det anslag, som härför är föreslagit från Kungl. Maj:ts sida, mycket väl kunna räcka.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Widell: Herr förste vice talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har i motiveringen till detta anslagskrav förklarat, att han av finansiella skäl ansåg sig endast böra äska samma anslag, som beviljats för innevarande budgetår eller 640,000 kronor. Emellertid är ju förhållandet det, att under innevarande budgetår disponeras för fälttjänstövningar icke endast dessa 640,000 kronor utan dessutom ett avsevärt belopp av anslaget till höjning av traktamentena. Detta särskilda anslag till höjning av traktamentena försvinner från nästkommande budgetår på grund av att vi fått nytt rese-reglemente. I sammanhang härmed ha över hela huvudtiteln sådana anslag, som beröras av traktamentskostnader, uppräknats med vissa belopp. Kammarerna finner, att följande punkt i detta betänkande handlar just om sådant anslag, som höjts på grund härav. Om man nu beviljar 640,000 kronor, vore detta sålunda ett mindre belopp än vad som utgått under föregående år, då man utöver dessa 640,000 kronor hade ett anslag till förhöjning av traktamenten. Då utskottet ansett, att detta anslag borde behandlas på samma sätt som övriga motsvarande anslag på huvudtiteln, har man föreslagit en höjning av anslaget, varvid man dock ansett lämpligt stanna vid det belopp, som enligt förra riksdagens beslut skall för framtiden beräknas för fälttjänstövningar, eller 700,000 kronor.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som

innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den för-
ra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
fält- och
fältjänst-
övningar.
(Forts.)*

Punkterna 2—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsansla-
get till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 3,000,000 kronor,
med 3,000,000 kronor till 6,000,000 kronor.

*Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.*

I sammanhang med förevarande ärende hade utskottet till behandling före-
haft

dels en av herr *E. A. Bernström* m. fl. inom andra kammaren väckt motion
(nr 228), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslaget för under-
håll av flottans fartyg och byggnader m. m. skulle utgå med av marinförvalt-
ningen föreslaget belopp, nämligen 7,473,000 kronor, dock att, därest riksdagen
bifölle Kungl. Maj:ts förslag om skeppsgossekårens i Marstrand förflytt-
ning till Nya Varvet, det nu angivna beloppet skulle minskas med den summa,
som i marinförvaltningens beräkning uppförts för ett av logementsfartygen
Götas och Thules grundliga översyn;

dels ock tvenne likalydande motioner väckta, den ena inom första kammaren
(nr 39) av herr *U. Leander* och den andra inom andra kammaren (nr 52) av
herr *O. Jeppsson*, vari hemställts, att riksdagen — förutom det för underhåll
av flottans fartyg och byggnader m. m. av departementschefen begärda ordi-
narie anslaget av 6,000,000 kronor — ville i enlighet med marinmyndigheternas
förslag för istandsättande av pansarbåten Oscar II:s pannor m. m. bevilja ett
extra anslag å 460,000 kronor att med hälften utgå under budgetåret 1926—
1927 och med andra hälften under närmast följande budgetår.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,
att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Bernströms
m. fl. berörda motion II: 228, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts
framställning, öka ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans far-
tyg och byggnader m. m., nu 3,000,000 kronor, med 3,000,000 kronor till
6,000,000 kronor,

b) avslå de av herrar Leander och Jeppsson väckta motionerna I: 39 och
II: 52.

Reservation hade anmälts av herrar *A. F. Vennersten*, *J. L. Widell*, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *E. A. Hallin*, *A. R. Rooth*, *P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. A. Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren* och *S. Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse,
som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen
måtte

a) med bifall till — (= utskottet) — — 6,000,000 kronor,

b) med bifall till de av herrar Leander och Jeppsson väckta motionerna I: 39
och II: 52 för istandsättande av pansarbåten Oscar II:s pannor m. m. bevilja
ett anslag å 460,000 kronor och därav för budgetåret 1926—1927 anvisa såsom
extra reservationsanslag ett belopp av 230,000 kronor.

Anslag till
iständsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)

Herr **Widell**: Herr förste vice talman! Enligt förra riksdagens beslut skulle som huvudstyrka i kustflottan ingå en division pansarskepp om 4 stycken — de 3 Sverige-båtarna och pansarbåten Oscar II. Emellertid visade det sig vid en närmare besiktning, som Oscar II undergick under sista året — alla flottans krigsfartyg besiktigas vart femte år — att pansarfartyget var i det skick, att det icke utan risk kunde användas ens under fredsövningar än mindre insättas i en mobiliserad krigsflotta. Pannorna voro sådana, att fara förelåg för läcka, och innerbotten i fartyget var så dåligt, att om en grundstötning inträffade, varför man aldrig kan vara säker, förelåg risk, att fartyget kunde helt gå under. Under sådana förhållanden ansåg man det omöjligt att använda fartyget för fredsövningar, och marinförvaltningen gjorde framställning till Kungl. Maj:t om att anslaget till flottans underhåll måtte höjas, så att det bleve möjligt att reparera pansarbåten. Det erfordrades härför ett belopp på 460.000 kronor enligt verkställd kostnadsberäkning. Emellertid avvisades denna framställning av försvarsministern. Han förklarade, att han ansåg det tveksamt, huruvida så betydande reparationskostnader borde nedläggas på detta gamla fartyg.

Såvitt jag kan finna, har här gjorts ett bestämt avsteg från det av förra riksdagen antagna flottprogrammet. Om pansarskeppsdivisionen skall bestå av dessa 4 fartyg, måste man naturligtvis fordra, att dessa fartyg skola kunna flyta på vattnet, men pansarfartyget Oscar II är i det skick, att det icke utan risk kan insättas i kustflottan. För att upprätthålla förra riksdagens beslut är därför nödvändigt, att pansarskeppet underkastas en genomgående reparation. Det är då naturligt, att i båda kamrarna väckts motioner om beviljande av erforderliga medel, och i statsutskottet ha dessa motioner vunnit stöd av samtliga representanter för högern och bondeförbundet jämte en socialdemokrat. Däremot har majoriteten ställt sig avvisande och förklarat, att den anser, att dessa reparationsarbeten åtminstone för närvarande icke behöva komma till stånd. Att socialdemokraterna med nämnt undantag — det var herr Törnkvist i Karlskrona, som anslöt sig till reservanterna — ansett sig böra ställa sig på samma ståndpunkt som regeringen, kan det ju icke vara så överraskande, om det ock enligt min mening är att beklaga. Men däremot måste jag uttrycka min förvåning över, att representanterna för de liberala och folkfrisinnade ställa sig på samma ståndpunkt. Det är ju en allmänt känd sak, att man inom vida kretsar av det liberala partiet har den uppfattningen, att det försvarsbeslut, som genomfördes förra året, gick alldeles för långt i nedskärning, och alldeles särskilt beträffande flottan. Att man nu vill gå med på ett beslut, som faktiskt innebär ytterligare reducering av flottan, en reducering, som innebär en minskning av pansarskeppsdivisionen med en fjärdedel, är ganska anmärkningsvärt.

Vad de folkfrisinnade beträffar, ställer jag mig lika undrande till deras ståndpunkt. Jag vill erinra om, att deras partiledare, herr Ekman, under remissdebatten i år yttrade till försvarsministern, att han skulle vilja säga, att han hoppades, att denne vore fullt medveten om sitt ansvar för att de alltjämt upprätthållna delarna av vår självständighets- och neutralitets värn tillförsäkrades »så hög grad av effektivitet, som den förutsatta utrustningen och utbildningen möjliggöra». Jag förstår verkligen inte, huru det uttalandet kan stå tillsammans med, att man nu motsätter sig reparationsarbetena på Oscar II, reparationsarbeten, som från alla håll erkännas vara oavvisliga och nödvändiga.

Nu kan man säga, att det är möjligt, att det kommer att sägas, att det icke är någon så förfärlig olycka, om vi vänta ett år. Men varför vänta ett år, när pansarskeppet under tiden är obrukbart? Det innebär, att under den tiden i varje fall icke förra riksdagens flottplan är genomförd.

Men härtill kommer ett ytterligare skäl mot ett sådant uppskov. Den redu-

ering av flottan, som förra året beslöts, kommer att medföra en avsevärd minskning av arbetarpersonalen vid varvet i Karlskrona. Staten nödgas förtidspensionera denna personal eller giva den understöd av annat slag. Det vore väl en ganska underlig åtgärd, om man då skulle uppskjuta en reparation, som man erkänner vara nödvändig, till ett annat år, och under tiden avskeda och förtidspensionera arbetarpersonalen och betala den lön för att den ingenting gör, då man i verkligheten eljest skulle ha kunnat använda den för detta arbete. Det förefaller mig vara en oklok hushållning.

*Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)*

Då enligt min mening sålunda upprätthållandet av förra riksdagens beslut oavvisligen kräver, att reparationsarbetena på Oscar II böra verkställas och då arbetenas verkställande nu medför större arbetstillgång vid flottans varv i Karlskrona och därmed möjliggör bibehållande av arbetare, som eljest skulle komma att avskedas, ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den reservation, som i denna punkt är avgiven.

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag hade icke väntat mig, att motionärernas argumentering skulle här upprepas i den punkten, där det gäller motionärernas beräkningar om den minskning i kustflottans huvudstyrka, som skulle ske, därest man underlåte att reparera Oscar II. Envar, som tagit del av motionärernas framställning, måste finna, att beräkningsgrunderna äro fullständigt felaktiga. Det går icke, när man skall mäta effektiviteten hos flottan, att bara räkna med nummer. Om också pansarbåtarnas antal under senare år har minskats, kan ingen undkomma att se, att de pansarbåtar, som vi hava kvar, representera en effektivitet vida större än de äldre pansarbåtarnas.

Beträffande Oscar II föreligger ju det förhållande, att detta fartyg icke helt plötsligt har försatts i det skick, vari det för tillfället befinner sig, utan detta fartyg har ju även i fjol varit i sådant skick, att det påkallade rätt snar reparation. Reduceringen av pansarbåtsbeståndet, som har beräknats i den nya försvarsorganisationen, har sålunda icke alls inträtt med att man i år icke velat anslå medel för att reparera Oscar II.

Jag har i det yttrande jag haft till statsrådsprotokollet anført två skäl, varför jag nu icke velat tillstyrka, att ett särskilt anslag beviljades för denna reparation. Det första och huvudskälet — jag stryker under detta — är hänsynen till nödvändigheten att begränsa utgifterna. Det har varit det första skälet, och det skälet består i dag lika väl som när budgeten gjordes upp. Det skälet har en särskild betydelse, därför att man inte har kunnat för budgetåret 1926—1927 genomföra den med försvarsbeslutet avsedda begränsningen i kostnaderna för flottan, under det man ett kommande år på områden, där så nu icke kunnat ske, kan göra sådana begränsningar, att man får bättre utrymme för anslag på andra områden. Det är alltså mycket naturligt, om man i år avböjer en utgift, som man måhända nästa år kan tillstyrka.

Mitt andra skäl har varit, såsom framgår av mitt yttrande till statsrådsprotokollet, att jag hyser en viss tvekan om lämpligheten att nu nedlägga ett så stort belopp på reparation av Oscar II. Jag tror mig våga säga, att denna tvekan säkerligen delas i kretsar, som i övrigt representera en helt annan uppfattning i försvarsfrågan än jag. Min tvekan hänför sig till, att man hittills i statsmakternas diskussioner har hållit frågan om pansarbåtarna öppen. Kungl. Maj:t har tillkallat sakkunniga för behandling av frågorna rörande ersättningsbyggnad. Dessa sakkunniga skola till 1927 års riksdag ha framlagt sitt förslag. Då ha statsmakterna ett tillfälle att taga ställning till frågan om pansarbåtarna, och därmed ligger också en fråga som denna i ett bättre läge för bedömandet än vad den just nu gör. Jag tror därför, att det är ett fullt rimligt ståndpunkt att uppskjuta avgörandet i nu föreliggande ärende.

Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)

En annan sak är, att uppgifterna rörande Oscar II naturligtvis äro bekajade med vissa överdrifter. Det är icke bokstavligen sant, vad som står i reservationen, att detta fartyg icke kan gå ut på expedition. Jag har naturligtvis gjort mig underrättad i saken, och vad som kan sägas är, att fartyget på grund av pannornas tillstånd icke kan gå annat än med reducerad fart, men att fartyget är användbart för övningsändamål. Jag ser herr Widell skaka på huvudet, men jag tillåter mig att fästa större avseende vid vad man säger i marinförvaltningen, som bör känna saken. Att fartyget kan användas för övningsändamål, det är alldeles visst, men däremot är jag icke alldeles säker på, att man behöver det för övningsändamål, ty jag tror, att de övriga pansarbåtarna mer än tillräckligt tillgodose behovet i detta avseende under kommande övningsår.

Genom att icke bevilja detta anslag tar riksdagen, om den följer utskottets förslag, icke någon slutlig ståndpunkt till frågan om reparationen av Oscar II. Den frågan återkommer naturligtvis till nästa års riksdag. Här finns emellertid ett tillfälle att på ett område, där man kan göra det, hålla nere utgifterna, tills man ett annat år får bättre möjlighet att bedöma hela saken och dessutom bättre ekonomisk möjlighet. Jag tror, att detta skäl är tillräckligt att motivera Kungl. Maj:ts och utskottets ståndpunkt.

Herr Borell: Herr förste vice talman, mina herrar! Den ställning, som statsutskottets majoritet har intagit i denna fråga, kan icke verka annat än beklämmande på alla dem, som ha den uppfattningen, att det är av synnerlig vikt för vårt land att bibehålla ett effektivt försvar. Flottan har som bekant minskat i styrka under många år. Det ena fartyget efter det andra har utrangerats utan att ersättningsbyggnad skett. Vid förra årets riksdag beslöts, att i kustflottan, flottans stomme och kärna, skulle utgå allenast 4 pansarfartyg, bland dem det nu ifrågavarande. Man borde väl kunna utgå ifrån, att avsikten varit, att dessa fartyg skulle hållas i högsta möjliga mån effektiva för sitt ändamål.

Nu har det upplysts, att ett av dessa fartyg, Oscar II, är i sådant skick, att det icke utan allvarlig olägenhet kan användas för sitt ändamål, och enligt min mening måste det, såsom förste talaren framhöll, uppfattas såsom ett bestämt avsteg från förra årets riksdags beslut, om man nu skulle gå den väg, som utskottets majoritet anvisat. Det kan under sådana förhållanden icke annat än inom vida kretsar i landet anses som ett elakt omen för framtiden, ett elakt omen med hänsyn till hela vårt försvars effektivitet, om det förslag, som statsutskottet framställt, skulle sega.

Det har framhållits, att denna fråga även har betydelse beträffande avvecklingen av de civila arbetskrafterna vid varvet i Karlskrona. Givetvis är detta också en viktig synpunkt, men det finnes en annan synpunkt, som jag skall tillåta mig framhålla. Vår flottas personal, såväl officerare och underofficerare som manskap, har med all rätt sedan gammalt haft det vitsordet om sig, att den genom plikttroget arbete med alla till buds stående medel sökt hålla sjöförsvaret vid högsta möjliga effektivitet och det torde ock utan överdrift kunna sägas att vår sjöförsvarskår i utbildningshänseende fullt kan jämföras med andra länders marinkårer. Detta har lyckats, tack vare det trägna och plikttrogna arbetet. Trots alla svårigheter, trots alla minskningar i material som ägt rum, trots de kanske många gånger för dem nästan hopplösa utsikterna för framtiden har man dock hållit modet uppe och strävat efter samma mål och gör det fortfarande. Det kan inte annat än inverka på viljan och lusten att arbeta och på arbetets resultat, om även den ringa del, vi ha kvar av flottan, skall minskas i verklig försvarskraft och verklig arbetsduglighet. Det är därför enligt min mening varken rätt eller klokt att bifalla statsutskottets

hemställan. Det är ett slöseri med vår viktigaste försvarskraft, det levande materialet. Enligt mitt sätt att se är det en plikt mot personalen att infria de löften, som förra årets riksdag gav. Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen.

*Anslag till
iständsättande
av pansarbä-
ten Oscar II.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Herr Widell, liksom också den siste ärade talaren, hade ett yttrande, som ger mig anledning till ett par ord. Herr Widell yttrade, att utskottets förslag innebär ett avsteg från 1925 års riksdagsbeslut. Detta yttrande finner jag icke vara överensstämmande med verkligheten. Jag anser nämligen, att det bör vara en viss övergångstid från det gamla till det nya, och om staten pålägges alla utgifter första året efter det beslutet fattats, så har man ju icke därmed på något sätt visat, att man tänker frångå vad som beslöts år 1925. Jag skulle finna det bra mycket lämpligare, att man så småningom, när man kommer in under den nya försvarsorganisationen, liksom ökade takten i fråga om reparationer och dylikt. Då ger ju den nya organisationen större besparingar. Följaktligen har riksdagen större möjligheter att tillgodose ett dylikt reparationskrav.

Herr Widell sade senare, att man kan nog uppskjuta detta arbete ett år, men han finner det olämpligt. Därmed menar han väl i allt fall, att om vi nu fatta ett beslut i överensstämmelse med statsutskottets förslag, så innebär det icke ett avsteg från 1925 års riksdagsbeslut. Det förefaller mig, som om han själv till sist hade kommit till detta resultat. Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Vennersten: Herr talman! Den förste ärade talaren har tillräckligt, anser jag, motiverat reservanternas ståndpunkt, och jag skall icke besvara kammaran med ett upprepande av vad den ärade talaren anförde. Jag tillåter mig emellertid att fästa uppmärksamhet vid att det försvar för Kungl. Maj:ts och utskottets ståndpunkt, som presterats av försvarsministern, knappast synes hållbart.

Det första och huvudsakliga skälet är, efter vad vi nu hört, besparingssynpunkten, men då vi veta, att den reducering av Sveriges försvarsväsende, som genom fjolårets beslut genomdrevs, är av så betydande omfattning, att en avsevärd inskränkning i utgifterna föreligger, hade man väl väntat, att åtminstone medel till de utgifter, som med den nya försvarsplanen voro förenade, skulle helt och fullt tillhandahållas; och helt och fullt sker icke detta, med mindre än att man underhåller vad som ingick i den antagna flottplanen. Det kan ingen bestrida, att ett fartyg sådant som det här ifrågavarande är icke för sitt ändamål användbart, och om man säger, att det dock kan användas för övningar, bör man besinna vad de sakkunniga myndigheterna förklarat, att detta fartyg icke utan våda kan skickas ut. Antag, att det blir en grundkänning, som under övningar kan vara oundvikligt. Då kan en olycka inträffa av sådan omfattning, att jag förmodar, att riksdagen icke vill taga saken på sitt ansvar. Det förefaller mig därför, som om vi, när det är fråga om besparingar av detta slag, skulle ha det svaret till reds, att vad vi beslöto i fjol, det skall vidhållas, och därmed förenade kostnader måste vi underkasta oss. Att ställa saken i den punkten på framtiden anser jag mig icke kunna bära ansvaret för, och därför har jag anslutit mig till reservationen.

Det andra av försvarsministern anförda skälet är även, om det icke är för statsrådet det huvudsakliga, dock från min synpunkt det märkligaste, därför att det innebär, att man faktiskt överger fjolårets beslut i en nog så väsentlig punkt. Beträffande arbetena på Oscar II anser jag mig, säger departementschefen, i detta sammanhang böra uttala min tvekan rörande lämpligheten överhuvud att å detta fartyg nedlägga underhållskostnader av den omfattning, som här

*Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)*

ifrågasättes, och med den utveckling av denna tankegång, som vi nyss hörde från statsrådsbänken, förefaller mig förslaget innebära ett eklatant avsteg från fjolårets beslut. Jag vågar påstå, att det endast skall vara *formellt* möjligt att säga, att ett bifall till utskottets förslag icke skulle strida mot fjolårets beslut. För min del har jag den bestämda uppfattningen, att det faktiskt gör detta, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Med anledning av den siste ärade talarens yttrande kan jag icke underlåta att erinra kammaren, åtminstone dem, som varit med om förhandlingarna i denna fråga tidigare, därom, att i det beslut, som fattades i fjol, ingingo icke bara begränsningar, utan det gjordes också på en hel rad av punkter utökningar av försvarsväsendet. Då ställer sig saken så för dem, som skola göra upp försvarsbudgeten under denna övergångstid, att man måste söka besvara frågan: är det möjligt eller rimligt, att allt det nya eller överhuvud taget allt det, som har beslutats skola ingå i den nya försvarsorganisationen, omedelbart skall utföras, innan de motsvarande besparingarna ha blivit genomförda? Jag menar därför, att hela problemställningen är oriktig. Man kan icke säga, att »därför att vi beslutat så i fjol, är det nödvändigt att taga alltsammans i år». Vi få här lov att under denna övergångstid laga efter lägligheten och se, huru mycket vi ha råd till, och det är ur den synpunkten man kan säga, att vissa åtgärder, som beslötos år 1925, icke kunna effektueras 1926, såvida man icke anser, att vi ha råd att lite varstans ge ut en halv miljon. Men jag trodde inte, att herr Vennersten tillhörde dem, som anse, att man utan risk kan lägga på en eller annan halv miljon ytterligare på budgeten.

Herr **Rosén**: Herr Borell talade mycket varmhjärtat om den beklämning, som råder i vida kretsar i anledning av utskottets förslag beträffande Oscar II. Men det är ju dock så, herr Borell, att denna fråga knappast hade förelegat till behandling i riksdagen, om icke ett par motionärer från Blekinge hade fört fram densamma ur en helt annan synpunkt än den, som herr Borell lagt på frågan. Motionärerna ha lagt huvudvikten på arbetslösheten. Regeringen har inte fört fram frågan, och högern, som i övrigt icke brukar försumma att bevaka dessa intressen, har ej heller ansett sig böra framlägga den för riksdagen.

Herr Borell talade om de allvarliga brister, som vidlåda Oscar II. Ja, det har ju icke varit för avdelningen inom utskottet obekant, vilka brister, som vidlåda detta fartyg. Enligt uppgift, som inhämtats från marinförvaltningen, är det dock icke så farligt ställt med pannorna, som man här gjort gällande, även om de äro 10 år gamla, men de äro icke förstklassiga, som departementschefen redan upplyst. Det största felet uppgives vidlåda fartygets innerbottnen. Men det är ingenting, som hindrar, att fartyget i allt fall användes, bara det icke stöter på grund. Om det stöter på grund, anses det gå galet, ty då lär innerbottnen icke hålla. Jag tillåter mig fråga: huru många av våra krigsfartyg hålla, om de stöta på grund? Detta skäl anser jag sålunda vara ganska svagt.

Såvitt jag fattat saken rätt, har utskottet ej menat, att pansarbåten Oscar II icke skulle få repareras. Det heter i första raderna av utskottets yttrande: »I likhet med departementschefen har utskottet av statsfinansiella skäl ansett sig böra åtminstone för närvarande avstycka utförandet av reparationsarbetena å pansarbåten Oscar II» o. s. v. Denna utskottets motivering torde kunna missuppfattas. Meningen torde närmast hava varit den, att inga *särskilda* medel för närvarande skulle anslås för ändamålet.

Jag tillåter mig för den skull, herr talman, att framställa det förslag till ändring i motiveringen, att första stycket i utskottets utlåtande får följande lydelse: »I likhet med departementschefen har utskottet av statsfinansiella skäl ansett sig böra åtminstone för närvarande avstyrka förslaget om anvisandet av särskilda medel till utförandet av reparationsarbetena å pansarbåten Oscar II o. s. v.» Ett liknande förslag kommer att framställas i andra kammaren.

*Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)*

Jag hemställer i öfrigt om bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Hur man än resonerar, kommer man ej ifrån vad som besluts, nämligen att pansarbåten Oscar II skulle ingå i den kusteskader av fyra fartyg, som skulle utgöra vår örlogsflottas kärna. Man förutsatte väl då, att båten skulle vara sjövärdig och att den ej endast skulle finnas till på papperet. Det väckte därför min rätt stora förvåning, när jag såg av herr statsrådets yttrande, att han hyste tvekan om, huruvida båten bör undergå reparation i den omfattning, som här har ifrågasatts. Ty om båten nu är så dålig, hade väl denna upplysning bort lämnas i fjol. Nu hava vi emellertid fått veta av utskottsledamöterna, att den *kan* repareras. Men man skall vänta därmed. Dock är det i detta fall liksom i andra, att ju längre man väntar, desto sämre blir det. Det kommer säkerligen att dröja ganska länge, innan pansarbåten Oscar II blir ersatt med en ny. Man vet aldrig, när något beslut om byggande av en pansarbåt kan komma att fattas, och sedan ett sådant beslut har fattats, kan man beräkna, att det dröjer 4—5 år, innan den nya båten står färdig att skickas ut till sjöss.

Nu har ju herr statsrådet liksom herr Rosén påstått, att det icke är sämre ställt med Oscar II, än att den kan i förefintligt skick företaga sjöexpeditioner. Ja, den frågan kanske tål att övervägas, innan man skickar ut båten.

Herr Rosén har vidare sagt, att ingen båt håller, om den stöter på grund. Jo, mer eller mindre. Det är ju en hel mängd av flottans fartyg, som verkligen hava stött på grund, men det har gått ganska bra, och det har icke blivit några katastrofer, därför att fartygens botten varit så pass starka, att de hållit vid påfrestningen. Men det gör icke Oscar II:s botten. Grundstötningar kunna väl inträffa för krigsfartyg likaväl som för kofferdifartyg. Ännu ha icke alla undervattensskär blivit kända, utan det kan finnas sådana här och där, utan att man vet om dem, och alldeles säkert är, att om Oscar II skulle stöta på grund, därest den skickades ut till sjöss, bleve det en katastrof. För min del är jag glad över, att jag då icke skulle behöva ångra, att jag icke gjort det lilla jag kunnat för att hindra en sådan katastrof.

Nu har ju staten anordnat en fartygsinspektion, som skall tillse, att mindervärdiga och bristfälliga fartyg icke skickas ut i sjöfart, men när det gäller statens egna båtar, tillämpar staten icke de lagar, som den stiftat för andra. Det är alldeles säkert, att fartygsinspektionen aldrig skulle tillåta, att Oscar II användes för sjöfart i det skick, vari den nu befinner sig.

Sedan ha vi arbetarfrågan. Jag vill då säga, att vi motionärer icke endast tänkt på denna fråga utan även på försvaret. Är man av den uppfattningen, att landet bör alldeles avrusta, ja, då kan man ju förstå, att man ej vill bevilja några medel. Anser man däremot, att vi i fortsättningen böra hava ett försvar, lämpat efter våra förhållanden och våra ekonomiska resurser, måste man väl ändå förstå, att den, som hyser en sådan mening, anser, att de pansarbåtar, som finnas, skola hållas i vederbörligt och sjövärdigt skick.

Såsom jag nämnde, hava vi även tagit hänsyn till arbetarfrågan. Man talar om anspråk, som det ena eller andra samhället, den ena eller andra industrien, kan ställa på staten. Det är ju icke länge sedan vi här i kammaren hörde de där tonerna. Om det nu emellertid finns något samhälle i detta land, gentemot vilket staten har förpliktelser, måste det väl ändå vara Karlskrona. Den-

Anslag till
iståndsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)

na stad har kommit till på grund av ett kungligt maktbud, och där har sedermera under tidernas lopp den ena generationen efter den andra fostrats för att tjäna Kungl. Maj:t och kronan. Såsom man brukar säga, har kakan icke varit så stor, men den har ändå varit säker. De, som nu i dag hava sin anställning på flottans varv i Karlskrona, hava naturligtvis hoppats, att de även i fortsättningen skulle få sin utkomst genom det arbete, som de där nedlägga. Det är verkligen ingen småsak, att det ena hundratalet efter det andra av varvsarbetare nu avskedas, och för en stad, som icke har några större resurser än Karlskrona, ser det hotfullt ut, när de arbetslösas skaror ökas med de arbetare, som nu måste avskedas på varvet. Såsom herr Widell framhållit, måste naturligtvis dessa arbetare få sitt underhåll på ett eller annat sätt genom förtidspensionering eller annat understöd, och man kan väl ändå ifrågasätta, huruvida det är lämpligare att låta dem gå där och ingenting göra för pengarna än att låta dem utföra ett arbete, som måste anses vara behöfligt. Åtminstone vi frisinna hålla ju i främsta rummet på arbetslinjen och icke på understödslinjen, och jag kan icke hjälpa att jag måste beklaga, att mina politiska meningsfränder icke kunnat bibringas den upplysning, som erfordrats för att de skulle hava kunnat gå med på ett beviljande av detta anslag. Men det må nu naturligtvis vara deras sak; de handla ju efter sin övertygelse. Men när jag jämte herr Jeppsson i andra kammaren väckte denna motion, gjorde jag det också av allra fullaste övertygelse.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Clemedtson: Herr förste vice talman! När man i fjol uti i landet läste om motiveringen till det försvarsinskränkingsförslag, som sedermera vann riksdagens bifall beträffande flottan, iaktogs särskilt, huru man från socialdemokratiskt håll och vänsterhåll i övrigt tryckte på, att det, som försvarsministern rekommenderade, var ett förslag, som ur kostnadssynpunkt skulle vara att föredraga, icke endast ur absolut kostnadssynpunkt utan framför allt relativt. Man skulle nämligen genom bifall till detsamma erhålla bra mycket större valuta för kronan i försvarshänseende än genom något annat förslag. Det var särskilt på grund av den omständigheten, att man bibehöll de gamla fartygen och icke behöfde bygga några nya, som man med förhållandevis ringa kostnader skulle kunna åstadkomma och upprätthålla en tillfredsställande standard. Men, herr talman, förutsättningen för att så i någon mån skulle bli fallet borde väl vara den, att man underhåller dessa fartyg. Man såg ju också, att försvarsministern vid framläggandet av sin proposition givit en hel del fartyg betydligt längre livslängd än de förut beräknades kunna hava, samt att han därigenom kommit till sitt till synes tillfredsställande resultat. En ärad ledamot av denna kammare, som tillhör det liberala partiet, frågade, huruvida herr försvarsministern möjligen hade tillämpat något Steinach-experiment på vår kungl. svenska flotta, då han kunde få dessa gamla ärevärdiga fartyg att så att säga leva upp med ny vitalitet.

För någon tid sedan såg jag i pressen, hurusom ett av svenska flottans mindre fartyg under sin färd genom Östersjön råkat i mycket svårartade haverier. Detta förhållande väckte mycken uppmärksamhet icke endast i vårt land utan även utöver landets gränser, och man frågade sig, huruvida kvaliteten var densamma även på flottans övriga fartyg. Pannorna lossnade, vill jag minnas, nitarna släppte, och en hel rad av haverier inträffade. Från det försvarsvänliga håll, som jag för min del har äran tillhöra, gjordes då en hel massa uttalanden i pressen. Man sade, att det i alla fall var en skandal, att de fartyg, som skickades ut och voro bemannade, skulle vara i ett sådant skick, att sådant som det inträffade skulle kunna ske. Det invändes från den andra si-

dan, att det dock här rörde sig om ett ganska litet och obetydligt fartyg, och att det därför var orättvist att generalisera och här tala om hela flottan. Ja, då gällde det, som sagt, ett obetydligt fartyg. Men här har försvarsministern under den debatt, som pågått, varit tillfredsställd med att detta fartyg — med de kungligt klingande namnet Oscar II — blott skulle kunna användas för övningsändamål. Ett av vår svenska flottas allra förnämsta fartyg, som skall stå i främsta linjen bland dem, till vilka vi förlita i vårt land, med dess långa och för anfall öppna kuster, skulle således, enligt herr försvarsministern, vara bra nog, bara det kan användas till övningsändamål!

*Anslut till
islandsalltund-
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)*

Vidare kom försvarsministern med en argumentation, som jag för min del vid ett föregående tillfälle i denna kammare tagit mig friheten att karakterisera såsom den obotfärdiges förhinder. Han framhöll, att frågan om pansarbåtar eller icke pansarbåtar skulle vara föremål för utredning. Ja, herr statsråd, den frågan har ju varit föremål för utredning under årtionden, och då skulle man ju icke behöva skylla därpå vid ett sådant tillfälle som detta. Vidare anförde herr statsrådet, att denna skröplighet — han nämnde visst detta ord, vilket ju i alla fall innebar ett visst medgivande — icke skulle vara någonting, som kommit så där hux flux utan varat länge, varför vi också kunde taga oss ytterligare en lång funderare. Han sade dessutom, att ett skäl för att icke nu fatta beslut i saken skulle ligga även därutinnan, att man till ett kommande år kunde hoppas på ett mera gynnsamt ekonomiskt läge. Herr talman! Jag förvånar mig över den profetiska gåva, som sålunda skulle vara till finnandes hos vår nuvarande regering, men huruvida så kommer att bli fallet med vårt framtida ekonomiska läge, anser jag för min del, att vi icke nu kunna bedöma.

Jag har också med stort intresse åhört den sakkunniga debatt, som försiggått mellan herrar Rosén och Leander. Herr Rosén påstod å sin sida, att det kunde vara ganska onödigt och i varje fall icke av något trängande behov, att våra pansarbåtar skulle hava dubbla bottnar, medan herr Leander för sin del sade, att pansarbåtarna ovillkorligen måste hava dubbla bottnar. Jag vet ju, att herr Rosén är mycket sakkunnig på detta område, men jag ber honom i alla fall om tillgift för att jag har litet större förtroende för herr Leanders sakkunskap. Herr Leander är icke bosatt i Karlskrona för intet, och han känner säkerligen betydligt bättre än herr Rosén till vår flottas behov, framför allt, huruvida fartygen behöva dubbla bottnar och skott. Jag kommer sålunda otvivelaktigt att ge min röst för den synpunkt, som herr Leander med sin sakkunskap förfäktar.

Vidare sade herr Rosén, att motionärerna — herr Leander i denna kammare och herr Jeppsson i den andra — tagit detta problem såsom ett arbetslöshetsproblem, såsom ett sätt att avhjälpa arbetslösheten. Jag tror även i det fallet, att herr Rosén gör min vän herr Leander en stor orätt, ty herr Leander har säkerligen icke sett på denna sak från någon otillbörlig lokalpatriotisk eller lokalegoistisk synpunkt utan ur synpunkten av det helas bästa. Om flottan haft sin station uppe i Umeå, så är jag övertygad om, att herr Leander ändå gått på samma linje, som han här i dag gjort.

Jag vill dessutom trycka på vad som står i reservationen och då till en början framhålla, att även en socialdemokrat satt sitt namn under densamma. I reservationen står för det första, att pansarbåten Oscar II enligt 1925 års riksdagsbeslut avsetts att ingå såsom ett av de fyra pansarfartyg, varav kustflottan skulle bestå, samt att fartyget icke i nuvarande skick kunde utgå på expedition. Det är det primära av vad som står i reservationen. Sedan kommer det sekundära, nämligen att genom anvisande av detta belopp skulle »jämval» vinnas en välbehövlig arbetstillgång vid flottans varv i Karlskrona, varigenom eljest uppkommande arbetslöshet bland varvsarbetarna skulle kunna

*Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.*

(Forts.)

motverkas. Under detta har som sagt även en socialdemokrat i riksdagen satt sitt namn. Jag får därför livligt hemställa, att hans partivänner i denna kammare måtte vara barmhärtiga mot sin kamrat och icke lämna honom i sticket.

Med hänsyn till vad herr Leander nyss yttrade i denna kammare får jag också säga, att hela hans argumentation huvudsakligen gick ut på att här gällde det att verka för ett förbättrande av vårt försvar. Han började med detta och uppehöll sig huvudsakligen därvid, medan från herr Leanders synpunkt det sekundära var att avhjälpa arbetslösheten i Karlskrona, vilket naturligtvis också är tillbörligt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få motivera min anslutning till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, till vilken jag också ber att få yrka bifall.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman! Jag hade icke tänkt uppträda i denna diskussion, då jag icke tillhör den avdelning av statsutskottet, som närmast och i detalj haft att behandla ifrågavarande ärende. Emellertid föranleddes jag att begära ordet av den rent personliga apostrofering, som förekom vid början av ärendets behandling från avdelningens ordförande, herr Widell. Jag vill förresten säga, att det något förvånade mig, att herr Widell lade upp ärendet från att vara en rent praktisk-teknisk fråga till att vara ett försvarspolitiskt diskussionsämne, där man försöker speciellt granska olika gruppers ställning och därav draga vittgående och, såvitt jag förstår, oriktiga slutsatser med hänsyn till det föreliggande fallet.

Jag vill då först erinra, att herr Widell — och han har sedermera fått åtskilliga efterföljare — inledde sitt anförande med det påståendet, att den ståndpunkt, utskottsmajoriteten här företräder, innebär ett avsteg från samma majoritets ståndpunkt vid förra årets behandling av försvarsfrågan. Jag måste däremot inlägga en bestämd gensaga. Det är en fullkomligt oriktig uppgift. Fjölårets försvarsproposition upptog i vad det gällde kustflottan fyra pansarfartyg, vilka uttryckligen nämndes, och det föreligger nu, såvitt jag vet, intet som helst yrkande om ändring i vad som då i detta avseende beslöts. Fjölårets försvarsproposition upptog ett belopp av 5,360.000 kronor såsom underhållsanslag, och det anslag, till vars beviljande nu yrkas bifall från majoritetens sida, upptar 6 miljoner kronor. Sålunda, ej heller det belopp, som det nu gäller att bevilja för underhåll av fartyg, understiger den i fjöl i försvarsbeslutet förutsatta siffran. Såvitt jag förstår, föreligger sålunda intet som helst rimligt skäl att ställa denna fråga under den synvinkel, som herr Widell i detta avseende anlade.

Så kommer då den andra frågan. Man säger, att det väl ändå är givet, att när det förutsättes, att fyra pansarfartyg skola hänföras till kustflottan, skola de också vara av den beskaffenhet och hållas i ett sådant skick, att de kunna utföra sina uppgifter. Ja, det är alldeles riktigt, att fjölårets beslut givetvis förutsätter, att fartygen skola underhållas på ett sådant sätt, att de kunna fylla sina uppgifter. Men jämväl i detta avseende förhåller det sig väl så, att avgörandet av frågan, i vilken ordning underhållsarbetena skola nedläggas på fartygen, måste förutsättas ske hos Kungl. Maj:t efter prövning av vederbörande myndigheter. Det försiggår för närvarande en väsentlig ombyggnad av de tre övriga kustflottan tillhöriga fartygen, vid vilken ombyggnad man tillgodogör sig krigets erfarenheter genom att införa s. k. centralsiktanordning, en ombyggnad, som kostar omkring 2 miljoner kronor. Med denna ombyggnad få herrarna göra närmare bekantskap på, om jag minnes rätt, punkt 116 i propositionen. Naturligtvis skulle man kunna ifrågasätta en omkastning av dessa ombyggnads- och underhållsarbeten å ifrågavarande fartyg på det sättet, att införandet av centralsiktanordning å ett av fartygen skulle

kunnat anstå, tills man verkställt ombyggnaden och underhållet av pansarbåten Oscar II. Dock är jag övertygad om, att i fall man i detta avseende vände sig till vederbörande militära myndigheter, skulle de svara, att de funne det önskvärt, att arbetena ginge i den tidigare föreslagna ordningen.

*Anslag till
iständsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.*

(Forts.)

I detta sammanhang ber jag att få säga, att det förefaller mig — i viss olikhet mot departementschefens uppfattning —, som om kostnaden för reparation av pansarbåten Oscar II ur försvarseffektivitetens synpunkt vore synnerligen väl använda pengar. Det förhåller sig ju så, att under den senare delen av kriget liksom under utvecklingen efter detsamma kanonen i viss mån återvunnit sin gamla ställning med hänsyn till dess värde i förhållande till andra vapenslag. I den mån detta bekräftar sig och då ett nerläggande av det ifrågasatta beloppet på pansarbåten Oscar II skulle väsentligen stärka artillerifartygen inom kustflottan synes reparationen i fråga starkt motiverad. Därför vill jag för min del uttala den meningen, att det synes föreligga goda skäl att igångsätta detta arbete. Men i vilken ordning detta skall ske, bör åtminstone i första hand vara Kungl. Maj:ts och vederbörande myndigheters sak.

Det är väl också så — och det kunna väl alla erkänna — att vad som nu fört fram frågan i första linjen icke har varit de rent militära hänsynen utan hänsynen till arbetarintresset i Karlskrona. Huru ytterst gärna jag än kan vara med om, att man bör tillgodose även detta intresse, anser jag dock, att det är något underligt, om man från högersidan skulle gå in på den bogen, att frågan om, i vilken ordning underhållsarbetena och andra dylika arbeten skola utföras vid flottan, skall dikteras icke av hänsyn till försvarets effektivitet, till rent militära hänsyn, utan till arbetargruppernas intresse på grund av förslag, framlagda av enskilda motionärer, och efter beslut, fattade direkt av riksdagen. För min del trodde jag icke, att detta var en anordning för dessa frågor behandling, som i alldeles särskilt hög grad skulle tilltala herrarna på den kanten.

Jag har icke anledning rikta några förebråelser mot min värderade partivän herr Leander. Hans intresse för denna sak är fullt begripligt. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att herr Clemedtsens beundran för herr Leanders intresse och sakkunskap kommer att stå sig till nästa val, tills herrarna träffas i Blekingebygderna och där diskutera om värdet av herrarnas olika insatser i riksdagen. Jag har inte alls någonting emot, att så kommer att ske.

Vad vidare beträffar de svenska sjöofficerarnas arbetsvilja, om vilken herr Borell hade något uttalande, vet jag icke riktigt, varpå han syftade. Om man emellertid utgår därifrån, att denna arbetsvilja skulle påverkas av utsikterna att, om det verkligen skulle gälla, den svenska flottan skulle vara i stånd att fylla sin uppgift och hävda sin ställning, så vill jag säga, att den svenska flottan har i detta avseende för närvarande, om man tar hänsyn till förhållandena i Östersjön, vida större utsikter till framgång än den haft under många decennier tillbaka. Om det sålunda är denna hänsyn, som skulle vara avgörande för sjöofficerarnas arbetsglädje och deras vilja att fylla sin plikt, så tror jag icke ett ögonblick, att förhållandena för närvarande äro av den beskaffenhet, att man kan betrakta dem såsom i alldeles särskild grad nedsättande för obegränsad pliktuppfyllelse.

På tal om svenska flottans beskaffenhet vill jag för övrigt erinra om, att när förutvarande chefen för marinförvaltningen för en tid sedan avgick från sin befattning, gjorde han i detta sammanhang ett uttalande om den svenska flottans beskaffenhet, i vilket uttalande han tog bestämt avstånd från de skildringar om flottans tillstånd, som allt emellanåt bruka bliva synliga i den offentliga diskussionen. Han betecknade dessa skildringar såsom oriktiga och skiljaktiga från de verkliga förhållandena.

Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)

Slutligen vill jag säga, att motiveringen, sådan den fanns i avdelningens förslag och sådan den togs upp av utskottet, kunde giva viss anledning till missförstånd rörande innebörden av ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag. Genom den ändring i motiveringen, som föreslagits av herr Rosén, förebygges, såvitt jag förstår, detta missförstånd, och jag ber därför att få hemställa om godkännande av utskottets förslag med den av herr Rosén i fråga om motiveringen föreslagna ändringen.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Jag förvånar mig över, att man tycks ta denna sak så högtidligt, som man här gör, när det blott är fråga om ett anslag på 230,000 kronor för att underhålla en båt, och att ett beviljande av detta anslag rör upp känslorna på ett sätt, som vi knappt förut sett under denna riksdag.

Vad själva saken beträffar, får jag erkänna, att jag blev mycket överraskad, när jag hörde försvarsministerns motivering. Han började med att säga, att det vore fullkomligt felaktigt att åberopa, såsom man gjort från reservanternas sida, att den effektivitet, man förra året beslöt, att vårt sjöförsvar skulle äga, skulle ha minskats genom den kungl. propositionen, som icke tog hänsyn till ifrågavarande underhåll av Oscar II, ty redan i fjol hade en reparation behövts, och följaktligen, om effektiviteten minskats, så hade detta skett icke genom underlåtenheten att begära anslag för det budgetår, som vi nu besluta över, utan effektiviteten hade minskats redan genom vad som skedde förra året. Ja, är det verkligen logik i detta resonemang? Jag vet inte vad man har för uppfattning i allmänhet om logiken inom försvarsdepartementet, men annars trodde jag det vore så, att om en sak bort göras i fjol men icke då blivit gjord, borde den med ännu starkare skäl göras i år. Är det fråga om ett reparationsarbete, som hade bort ske i fjol, är det väl all sannolikhet för att, om jag dröjer ytterligare ett år, de brister bliva större, som hade bort repareras. Sålunda föreligger ett alldeles särskilt skäl för att nu handla.

Vad skälen i övrigt för försvarsministerns ståndpunkt angår, åberopade han först ekonomiska skäl. Han ville begränsa utgifterna, och finansministern kom honom till hjälp, då han gjorde gällande, att vid förra årets försvarsbeslut var det icke bara nedskärningar, man beslöt, utan däri ingingo också åtskilliga nya anslag, och då vore det rimligt, att man icke fordrade, att dessa nya behov omedelbart skulle tillfredsställas, utan de borde utföras i den mån man fick medel disponibla genom beslutade minskningar på andra områden. Det förvånar mig, att finansministern kan anse att underhåll av en sak är en ny sak. Jag trodde att varje människa utgick ifrån, att underhåll är någonting, som alltid måste ske, hur man än för övrigt ställer sig. Om jag river sönder mina byxor t. ex., får jag väl ändå laga dem för att kunna uppträda anständigt, även om jag beslutit att först nästa år skaffa mig ett par nya byxor. Jag kan sålunda icke finna, att den undsättning, som finansministern gav försvarsministern, var så mycket värd. Däremot håller jag före, att finansministern vederlagt försvarsministerns åsikt om att vår finansiella ställning kräver, att utgifterna, även nödvändiga underhållsutgifter, begränsas i fråga om försvaret, då finansministern i sin budget föreslagit nedsättning av skatter med cirka 24 miljoner kronor. Det förefaller bra egendomligt, att man av brist på medel icke kan underhålla en pansarbåt, som man har, medan man kan ge folket en skattenedsättning på 24 miljoner.

Nu är det emellertid några, som anse, att det är icke så farligt med ett efterstående av ifrågavarande underhåll. Försvarsministern sade, att Oscar II visserligen icke kan gå för full fart, men den kan gå för minskad fart utan att repareras. Ja, möjligen blir det så, att den nästa år kan bogseras utan risk, och då kommer kanske av denna anledning underhåll ej heller att ifrågasättas.

Man har emellertid sagt, att Oscar II icke kan stöta på grund utan fara att gå sönder, men det tyckte ej herr Rosén vara något reparationsskäl, ty de flesta fartyg kunna icke stöta på grund enligt hans åsikt, utan att det blir fullständigt haveri. Det finnes emellertid olika grundstötningar. Det är en liknande situation, som när man stöter personer. Man kan stöta dem mera fint eller mera grovt. Så är också fallet med båtar, som gå på grund. Det finns någonting, som heter grundkänning — ja, jag är kanske något sakkunnig på detta område, jag har sysslat med sjösaker i min ungdom —, och ett litet nått vidrörande av ett grund kan vara tillräckligt, om fartygsbotten är dålig, att åstadkomma ett stort haveri. Man bör uppenbarligen icke ha sina fartyg i sådant skick, att de gå sönder, i fall de skulle bliva utsatta för något dylikt.

Anslag till
iständsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)

Försvarsministerns andra skäl var, att han tvekade, om man överhuvud taget borde kasta några pengar på underhåll av den ifrågavarande båten. Jag förvånar mig verkligen över att han, om detta är hans verkliga uppfattning, icke uttalade, att man så fort som möjligt måste vidtaga åtgärder för att ersätta denna båt med någon annan. Det är ju alldeles klart, att om man anser att vi böra ha 4 pansarbåtar, får man icke sitta med armarna i kors och tveka, om någon av dem är värd att underhållas, utan man är pliktig vidtaga någon åtgärd så fort som möjligt för att på ena eller andra sättet avhjälpa det föreliggande missförhållandet.

Herr Ekman hade i denna del en helt annan uppfattning än försvarsministern. Han anser, att båten bör underhållas. Och herr Rosén har föreslagit en ändring i motiveringen, som skulle gå ut på, om jag minns rätt, att utskottet i likhet med departementschefen av statsfinansiella skäl ansett sig böra åtminstone för närvarande avstyrka anvisande av ett *särskilt* anslag för utförande av reparationsarbeten på Oscar II. Där desavuerar även herr Rosén absolut försvarsministern och slår ihjäl hans betänkligheter. Emellertid, kan man verkligen skriva på detta sätt i motiveringen? Vore det icke bara ett skämt? Hela utredningen i detta ärende visar, att det ej finns disponibelt ett öre för detta ändamål, och likväl talar man om, att man icke kunnat anvisa några *särskilda* medel! Med ett dylikt uttalande riktar sig nämligen tanken på att de medel, som för närvarande äro anvisade, möjligen i någon mån skulle kunna räcka till det allra mest nödvändiga. Men detta är ju vederlagt i den utredning, som föreligger. Sålunda, jag kan icke finna det riktigt att gå till väga på det sätt, som herr Rosén föreslagit.

Herr Rosén gjorde gällande, att det är märkvärdigt, att icke högern beaktat denna sak, nämligen att vi böra hålla upp den effektivitet, som beslöts 1925 beträffande vårt sjöförsvar, utan att detta ärende föranletts av herr Leanders m. fl. motion, vilken närmast tog sikte på arbetarna i Karlskrona, som skulle användas för detta reparationsarbete. Emellertid, jag tror, att detta uttalande beror på ett missförstånd. Herr Bernström m. fl. har väckt en motion i andra kammaren, där det uttryckligen sägs, att därest icke Oscar II iständsättes, innebär detta en faktisk nedsättning med en fjärdedel av hela kustflottans nuvarande huvudstyrka. Därvid har sålunda så tydligt som möjligt gjorts gällande den synpunkt, som här vidare av åtskilliga herrar framförts. Jag förstår, att herr Rosén förbisett herr Bernströms motion, enär i reservationen är åberopad icke herr Bernström utan herr Leander, men detta beror ju därpå, att herr Bernström i sin motion gjort ett yrkande, däri han tagit detta anslag i klump med det hela och icke såsom ett särskilt anslag, varför det icke lämpade sig att åberopa hans motion i det yrkande, som gjorts av reservanterna.

Ja, för min del får jag till sist säga, att jag tycker, att det i närvarande stund är av större vikt än någonsin, att man beträffande vårt försvar handlar med insikt om att vad vi göra icke kan spårlöst gå förbi den övriga världen. Sverige intar i närvarande ögonblick i internationella förhållanden en ställning,

Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)

som jag tror vårt folk med glädje ser, och som vinner erkännande ifrån dem, vilkas omdömen äro oss mest värdefulla. Men när ett folk intager en sådan ställning i en kritisk tid, får det noga akta sig för något, som är lika farligt för en nation, som det är farligt för en individ, nämligen att göra sig löjlig. Den starkaste kan slås till marken genom att han faller för en dylik svaghet, och så vitt jag kan förstå skulle det vara att göra vårt folk löjligt i världens ögon, ifall det skulle kunna sägas, att vi hade vägrat ett anslag på 230,000 kronor för att underhålla en av de fyra båtar, som vi ansett vara nödvändiga för vårt sjöförsvar, samt att denna vägran skett dels av finansiella skäl, dels ock av det skälet, att fartyget i fråga visserligen icke kan fullt användas men i alla fall i någon mån kan duga vid övningar med besättningen.

Övertygad som jag är, att det icke finns någon i denna kammare, som vill bidra till att ett dylikt skimmer av löje skall falla över det svenska folket, hemställer jag, att kammaren måtte bifalla reservationen.

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Efter den skämtsamma ton, som herr Trygger ett slag använde vid behandlingen av detta ärende, blev jag rätt överraskad, när han till slut tog fram utlandets dom i denna sak och varnade kammaren för att ställa vårt land i en löjlig dager. Det förefaller mig, som om jag hade berättigad anledning att på detta svara, att om man är mycket öm om sitt lands anseende och mycket rädd för att landet skall komma i en löjlig dager, skall man akta sig själv för att framställa en sak utåt så, som om den vore ägnad att göra landet löjligt. Förhållandet här är, om nu den saken skall diskuteras, att herr Trygger och hans tidningspress framställer saken på ett sätt, som icke är riktigt men som är ägnat att skapa just det löje, som herr Trygger så starkt varnar för.

Här föreligger icke en situation av det allvar, som kan inför utlandet bringa vårt anseende i fara. Det har konstaterats, att Oscar II:s tillstånd icke kan under det sista året ha undergått en sådan förändring, att den nämnvärt förskjuter styrkeförhållandet i avseende på våra pansarbåtar. Jag skulle våga tillägga, att de förbättringar, som under det senaste året vidtagits på de andra pansarbåtarna och ökat deras effektivitet, göra, att man med större skäl kan säga att pansarbåtsdelen av vår kustflotta för tillfället är starkare än den var, när 1925 års beslut fattades. Att under sådana förhållanden lägga upp denna sak, som om det gällde att på ett ansvarslost sätt minska våra försvarsmöjligheter, det skall jag underlåta att karakterisera, men jag väntade mig det minst från ett håll, där man mot slutet visade sig så ömsint om vårt anseende.

Vad här föreligger är frågan, huruvida man i år skall bevilja 460,000 kronor till reparation av Oscar II eller om man skall uppskjuta beslutet till en tidpunkt, då dels de ekonomiska möjligheterna äro bättre, och det dels har företagits en utredning, som gör vår ställning i hela pansarbåtsfrågan klarare. Detta förefaller mig vara så rimligt, att det knappast kan räknas till de goda metoderna att utlägga saken så, som om man här bara satt och avvaktade ett fortgående förfall.

När jag förklarar, att denna båt icke befinner sig i sämre tillstånd än att den kan användas för övningsändamål men att den därvid måste gå med reducerad fart, kan det visserligen betraktas som en rolighet men icke som en riktighet att säga, att då kan den ju nästa år bogseras. Det är inte alls fråga om att det skall gå därhän. Ingen har sagt någonting, som ger grund för ett sådant antagande. Men med herr Tryggers här omvittnade sjömannaegenskaper bör han säkerligen veta, att det är många fartyg, som gå med reducerad fart, även när de ha pannorna i stånd, och många av flottans fartyg måste av rent ekonomiska skäl i regel icke gå med starkaste fart. Med hänsyn härtill är i själva verket herr Tryggers rolighet inte ens en rolighet. Men under alla förhållanden är det en

oriktighet, och just en oriktighet av det slag, som är ägnat att skapa det löje, som herr Trygger varnade för. Det kan vara mycket ändamålsenligt att under ett anförande ena stunden vara lekande lätt, andra stunden högtidligt allvarlig, men det är nog bättre att framställa sakerna sådana, som de verkligen äro.

*Anslag till
iständsättande
av pansarbä-
ten Oscar II.*
(Forts.)

Herr Rosén: Herr Trygger förmodade, att jag förbisett, att herr Bernström i sin motion berört frågan om Oscar II:s underhåll. Det har jag inte alls förbisett — den frågan uppmärksammades mycket väl på avdelningen. Men däremot förefaller det, som om herr Trygger förbisett, att både hans och herr Lindmans partivänner i utskottet enhälligt avstyrkt herr Bernströms motion, vilket i någon mån förändrar saken.

Herr Widell: Herr vice talman! Med anledning av herr Roséns senaste yttrande ber jag att få erinra om att anledningen till att herr Bernströms motion icke upptogs i reservationen uteslutande är av formell natur. Herr Bernström föreslår en höjning av det ordinarie underhållsanslaget för att möjliggöra reparationer av denna och liknande natur, men de ledamöter inom avdelningen, som ville bevilja ett anslag till reparation, ansågo en sådan höjning icke lämplig, utan ansågo, att man i stället borde gå på herr Leanders linje och bevilja ett extra anslag. Då var det en naturlig följd, att herr Bernströms motion måste avstyrkas.

Herr Trygger: Jag skall be att få svara på försvarsministerns uttalande, att jag just genom mitt sätt att behandla denna fråga bidragit till att man i utlandet skulle betrakta denna sak på ett sätt, som jag ansåg vara för vårt land skadligt. Det är ej första gången, som en dylik invändning kommit från statsrådsbänken emot mig, men jag vill härtill säga, att vårt land kan icke gagnas av att man här i riksdagen av hänsyn för utlandets dom över vårt handlingssätt icke säger tydligt och klart ut sin mening. Ty då skulle följden bli den, att de, som här söka driva igenom saker, som enligt t. ex. min uppfattning äro skadliga för vårt land, skulle ha ett alldeles särskilt skydd just i den omständigheten, att man icke ville tillräckligt kraftigt reagera däremot av hänsyn till att icke vårt land därav skulle ofördelaktigt bedömas från utlandets sida.

Det duger inte; man måste ge saken dess rätta namn. Man måste, när man kämpar för något, som man anser vara rätt och nyttigt, och kämpar emot det, som man anser vara smått och skadligt, taga bladet från munnen, och om utlandet får en uppfattning, som icke är för oss fördelaktig, beror detta icke på den anmärkning, som är gjord mot åtgärden, utan just på den åtgärd, som man angripit, för såvitt detta angrepp är sakligt berättigat. Vi måste hoppas, att all diskussion här är till för att vi må komma till det för landet mest gagneliga resultat.

Herr Rosén: Jag vill endast fästa herr Widells uppmärksamhet på att herr Bernströms motion i denna del var sådan, att den icke kunde tillstyrkas. Jag har icke nämnt skälen därför, men det var formella skäl, och de äro ibland ganska avgörande i riksdagsarbetet.

Herr Winberg: Herr Tryggers första anförande vittnade på sitt sätt, för att uttrycka sig artigt, om riktigheten av den gamla satsen, att även Homeros kan blunda ibland. Han började med att uttala sin förvåning över att man gjort denna fråga till en stor partipolitisk fråga, och han slutade med att säga, att vi skulle komma i ett löjligt skimmer över hela världen, om icke svenska riksdagen beslutade ett extra anslag på 230,000 kronor. Herr Trygger hade några funderingar rörande logiken i försvarsministerns uttalande. Jag skall icke in-

Anslag till
istandsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.

(Forts.)

gå på detta, men jag undrar, om inte herr justiterådet hade skäl att undra något över logiken i sitt eget anförande i detta fall. Jag tyckte den var litet märkvärdig.

I övrigt tror jag det är att överskatta vårt lands betydelse. Jag tror inte vi skola hysa så förnäma tankar om att utlandet skulle göra någon stor affär av vilket beslut vi fatta i en sådan fråga som denna, så att detta skulle kunna föranleda något löjets skimmer över landet. Vårt land vore att lyckönska, om icke världen i övrigt hade annan anledning att se på oss med löje än det beslut, som i dag fattas i denna punkt.

Herr statsrådet **Wigforss**: Efter den högtidliga ton, som herr Trygger anslog i slutet av sitt anförande, vågar jag inte föra tillbaka resonemanget så långt som till historien om de söndriga byxorna, som herr Trygger talade om. Däremot vill jag erinra om att herr Trygger sade, att det icke är riktigt, att vi icke skulle ha råd att just nu offra en halv miljon på att reparera denna båt, då man samtidigt föreslår att sänka skatten med 24 miljoner kronor. Det räcker för mig att erinra om att herr Trygger tidigare sett annorlunda på skattebördan. När herr Trygger lade fram sitt eget försvarsförslag vid 1924 års riksdag, förklarade han, att den enda anledningen till att han icke följde sakkunskapens förslag och lade fram en försvarsproposition, som verkligen kunde ge landet ett betryggande försvar, var att han inte ansåg, att man kunde ta ut så mycket medel ur de skattedragandes fickor.

Till sist vill jag säga, att jag tror, att om herr Trygger komme till Genève — jag tror, att herr Trygger åsyftade Sveriges ställning just för ögonblicket i Nationernas förbund — och där vid diskussionen om Sveriges hållning gjorde en antydning om att den sak, som här blivit behandlad, kunde ha något som helst att betyda för Sveriges ställning, skulle han visserligen framkalla ett löje — men säkerligen inte över Sverige.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Då den motivering, jag tidigare framfört för min och mina meningsfränders ståndpunktstagande i utskottet, står fullständigt oemotsagd, har jag ingen anledning att förlänga diskussionen. Jag vill blott säga i anledning av herr Tryggers yttrande om förslaget att förändra motiveringen, att det förslaget innebär varken mer eller mindre än att det på ett riktigare sätt uttrycker vår mening om huru frågan skall betraktas och behandlas i fortsättningen. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till detta ändringsförslag liksom till utskottets hemställan i övrigt.

Herr **Östergren**: Herr talman! Då det gäller att taga ställning till denna fråga, får man se den ur olika synpunkter. Herr statsrådet har sett den ifrån den synpunkten, att det inte kan vara någon fara att uppskjuta detta arbete, tills de återopade utredningarna äro verkställda, och behålla pannorna i det skick, som de äro. Han kanske har rätt i att det ingen fara är i det fallet utan att fartyget kan gå med reducerad fart. Men tar man denna sak i betraktande jämte de arbetsförhållanden, som äro rådande i Karlskrona, får man kanske en annan syn på saken. Under en väntetid av ett år på detta beslut kan man ju riskera, att en hel del av de arbetare, som äro påtänkta till arbetet, under den tiden komma att förtidspensioneras, men vid ett eventuellt beslut under kommande år skulle kanske komma att ifrågasättas en ytterligare förstärkning av arbetspersonalen, och då skulle eventuellt ny personal anställas, då den gamla redan avskedats. Jag menar, att i detta samband får man se saken ur praktisk synpunkt, då det gäller, hur man rationellt skall ställa saken, så att de redan befintliga arbetarna skola kunna beredas arbete utan avbrott.

Fartyget kan säkerligen, som här påpekats, gå med reducerad fart, om det begagnas till övningsändamål. Det är ju i regel så vid krigsövningar, att de olika fartygen ha olika uppgifter, det ena att segra och det andra att besegras, och då är det ju mycket lätt att sätta ett sådant fartyg bland dem som skola besegras. Då behöver det ju inte gå med annat än reducerad fart.

*Anslag till
iständsättande
av pansarbå-
ten Oscar II.
(Forts.)*

Då jag emellertid för min del är övertygad om, att ett arbete av detta slag är nödvändigt, och då jag inte anser det troligt, att på ett så gammalt fartyg kommer att anordnas någon annan eldningsanordning utan att det blir samma pannanordning vare sig arbetet utföres i år eller nästa år, anser jag, att det ur flera olika synpunkter är praktiskt att besluta reparationen redan i år.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag ser denna fråga som en fråga om uppskov eller icke uppskov med en reparationsåtgärd, som av alla erkännes vara nödvändig. Då jag finner, att ett uppskov därmed ekonomiskt icke skulle ge någon annan vinst än en viss räntebesparing — jag bortser helt och hållet från debetsidan — och då det dessutom anförts goda skäl för detta reparationsarbetets omedelbara utförande med hänsyn till arbetsförhållandena vid flottans varv, anser jag mig böra rösta för ett bifall till reservationen.

Jag skulle icke haft någon anledning att delta i denna debatt, om jag inte kände sig nödsakad att tala om, att jag röstar för reservationen icke därför att jag fruktar, att Sverige skulle ådraga sig åtlöje i utlandet genom att bifalla utskottsförslaget. Jag skulle inte göra det, även om jag trodde, att det yttrande i den riktningen, som fälldes, skulle väcka eko i vissa delar av utlandets press. Det skulle icke imponera på mig. Jag anser mig därför böra tala om, att jag röstar för reservationen *trots* det från min synpunkt osympatiska sätt, varpå man argumenterat därför och icke *på grund av* detsamma.

Herr Leander: Herr förste vice talman! När jag skrev min motion, tänkte jag aldrig det minsta på, att den skulle föranleda en sådan här storpolitisk debatt, och jag beklagar, att en sådan har uppstått. Icke heller tänkte jag på, att jag skulle prisas av herr Clemedtson som en mycket stor sakkunnig man på detta område, utan endast på, att »Oscar II» behövde repareras och att, om den nu bleve reparerad, detta skulle motverka arbetslösheten i Karlskrona. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på, att för nästa budgetår gäller det endast 230,000 kronor och icke hela summan, 460,000.

Jag vidhåller min hemställan om bifall till reservationen.

Herr Trygger: Jag förstår verkligen ej vad herr Wigforss menade i sin replik till mig, angående vad jag skulle göra, om jag kom till Genève. Jag vill verkligen icke komma till Genève, och skulle jag komma dit, skall jag försöka uppföra mig som jag gjort tidigare, så att jag ej åstadkommer något obehag för dem, som skickat mig dit.

Jag satte i mitt föregående yttrande emot varandra å ena sidan något, som jag beundrade ur den nuvarande situationens synpunkt, och å den andra något, som jag tyckte vara smått och mesquint, ja, alldeles för litet för att vålla ett sådant väsen, som denna fråga åstadkommit, och framkalla ett så dåligt försvar, som enligt min åsikt har presterats av dem, som icke vilja bevilja ifrågasvarande anslag. Nu anser herr Björnsson, att vi från vår sida presterat ett lika dåligt försvar för reservationen, ja, det vore icke blott dåligt, utan det lät rent av som om det enligt hans mening icke varit värdigt denna kammare. Nåväl, det är bäst att lägga den saken åt sidan. Jag bryr mig icke alls om omdömet om det sätt, varpå jag fört fram min talan, icke ett tecken, utan jag sätter endast värde på resultatet, och om alla handlade som herr Björnsson,

Anslag till
istandsättande
av pansarbä-
ten *Oscar II.*
(Forts.)

skulle jag bli mycket glad, även om ogillandet av min person vore aldrig så starkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende å den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen. Därjämte hade i fråga om utskottets motivering förekommit ett särskilt yrkande, vartill herr förste vice talmannen ville återkomma efteråt, därest omständigheterna skulle sådant föranleda.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt de båda förstnämnda yrkandena och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24 punkten 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, företogs omröstningen, jämlikt beslut av herr förste vice talmannen, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 59.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5. angående regeringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
centrala skil-
jenämnden.

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 18,700 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *A. Lindqvist* i Halmstad väckt motion, nr 19, vari hemställts, att riksdagen ville dels bifalla Kungl.

Maj:ts förevarande förslag med den förändring, att till bestridande av kostnaderna för centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister för budgetåret 1926—1927 anvisades ett extra förslagsanslag av 13,700 kronor, dels ock hemställa till Kungl. Maj:t om fastställande av ny avlönings- och omkostnadsstat för nämnden.

*Anslag till
centrala skil-
jenämnden.
(Forts.)*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herr Lindqvists i Halmstad berörda motion, II: 19, till bestridande av kostnaderna för centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 16,000 kronor.

Herr **Thorberg**: Herr talman! Statsutskottet har i anledning av den av herr Lindqvist väckta motionen avprutat det av Kungl. Maj:t begärda anslaget på 18,700 kronor till ett belopp av 16,000 kronor. I anledning därutav ber jag att få framhålla, att det är av synnerlig vikt, att centrala skiljenämndens sammansättning är sådan, att den består av kompetenta personer, som äga nödig kännedom om de frågor, som komma under centrala skiljenämndens prövning. Det gäller i alldeles särskilt hög grad om ordföranden, ty den, som skall vara ordförande i centrala skiljenämnden, måste nedlägga ett utomordentligt omfattande arbete vid prövningen av de frågor, som där bliva föremål för behandling. Det är för lättvindigt att se saken på det sätt, som motionären gjort, då han utan vidare säger, att 2,000 kronor kunna nog för ordförandens arbete vara en skäligen ersättning. De frågor, som bliva föremål för behandling, äro av den art, att de oftast icke kunna avgöras vid ett sammanträde, utan för deras avgörande håller nämnden i allmänhet två å tre sammanträden, och det har inträffat, att man för någon frågas utredning fått hålla ännu flera sammanträden. Men därjämte måste ordföranden också utföra ett rätt omfattande hemarbete. Vi hade nu nyligen ett mål till avgörande i nämnden av den beskaffenhet, att ordföranden var nödsakad att genomgå en mängd utländsk litteratur rörande lagstiftningen i hithörande frågor i utlandet och även gräva sig igenom en mängd svensk litteratur och lagstiftningspraxis för att kunna knäcka den juridiska fråga, som förelåg till behandling. Det är troligt, att man inte kan få en ordförande med de kvalifikationer, som krävas, för en mindre ersättning än den, som nu ges, och det är även fara för, att de övriga ledamöter, som ha möjlighet att avsäga sig sina befattningar, komma att göra det, därest någon ändring i ersättningarna göres.

Beträffande sedan expenserna ligger ju saken så till, att om också nämnden skulle kunna ha en billigare lokal, skulle en förflyttning från den nuvarande enbart innebära, att kostnaderna då skulle läggas över på statsverket genom andra institutioner.

I anslutning till vad jag sagt, herr talman, tillåter jag mig yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den Kungl. propositionen.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Ja, som kammaren finner, påyrkades i en motion av herr Lindqvist i Halmstad, att en vida större nedsättning skulle göras än den, som nu är ifrågasatt av utskottet. Detta föranledde utskottet att vidtaga vissa undersökningar rörande vad som i detta fall kunde vara befogat. Vi togo i detta avseende del av den arbetsmängd, som hittills påvilat vederbörande ledamöter, liksom vi också ingingo i en prövning av frågan om utgifterna i övrigt. Denna prövning gav till resultat, att den minskning av 2,700 kronor, som utskottet sedermera hemställt om, borde kunna göras utan att någon verklig risk därmed vore förbunden. Då den föregående talaren icke kunnat övertyga mig om, att så blir fallet, därest utskottets hemställan blir riksdagens beslut, tillåter jag mig yrka bifall till denna hemställan.

Anslag till
centrala skil-
jenämnden.
(Forts.)

Herr von Sydow: Herr talman! Jag kan inte neka till, att det var med en viss förvåning, som jag tog del av statsutskottets utlåtande i denna punkt. Situationen är ju den, att vi ha en central skiljenämnd för arbetstvister, inrättad för att lösa tvister om kollektivavtal, som parterna frivilligt hänskjuta till domstolen. Nu vill det synas mig, som om det vore en bestämd stämning inom riksdagen, att man bör göra vad man kan för att på allt sätt främja en sådan verksamhet. Det har varit en framställning från regeringen i den vägen, och alla partier tyckas mer eller mindre ha instämt i, att man behöver en förstärkning av förliknings- och skiljedomsförfarandet i tvister om kollektivavtal, vilka äro ofta förekommande. Trots det att man sålunda vill öka användningen av detta förfarande, så minskar man anslaget till den domstol, som redan är inrättad, och det på ett sätt, som gör, att domstolens verksamhet i själva verket äventyras. Det förefaller mig minst sagt inkonsekvent.

Nu säges det, att det inte är mer än 20 mål i medeltal om året, som komma till domstolen, och då tycker man, att det kan vara rätt mycket med arvoden på 2,000 kronor till ordföranden och 1,200 till en var av medlemmarna. Men faktum är, att antalet mål ökas, och efter vad jag har hört har man redan i år, på dessa veckor, kommit upp till fem nya mål. Om denna proportion bibehålles, blir det mycket mer i år än i fjol, och redan nu har det varit så, att medlemmarna beräkna att få ett domstolssammanträde i veckan. Nu frågar jag herr Ekman, som är en förfaran man i dessa ting, om herr Ekman tycker, att det är för mycket för en man, som sitter i en domstol en gång varje vecka, att ha ett arvode av 1,200 kronor om året. Jag tycker, att det är billigt, och jag vill allvarligt säga, att jag tror inte det blir möjligt att få kvalificerade personer till uppdraget, om man nedsätter arvodet. Expenserna äro också billiga — det göres även anmärkning på dem — på grund av att det etablerats ett visst samarbete mellan domstolen och arbetsrådet. Om icke detta vore förhållandet, skulle det vara dyrare expenser än nu. Jag tror, att om herrarna fortfarande hysa den meningen, att man bör främja skiljedomsförfarandet i tvister om kollektiva avtals tolkning, böra herrarna rösta i enlighet med herr Thorbergs yrkande, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Det är ju uppenbart, att första kammaren har den förställningen, att denna sak är klar, ty kammaren finner sig som man ser icke i denna sal och kan icke ta del av diskussionen. Jag känner ju till statsutskottets auktoritet, och finns det ingen reservation i statsutskottet, så anses det fullkomligt överflödigt att överhuvud taget ta upp någon strid, och det anses alldeles överflödigt att ens ta reda på, om det möjligen kan finnas några argument mot den ståndpunkt, som statsutskottet intagit. Detta gör, att jag med visst jämnmod motser utgången, men jag beklagar den, därför att det kan ändå hända, att denna prutning icke är välbetänkt. Det är fullkomligt sant, som herr Thorberg anförde, att man inte kan bedöma det arbete, som särskilt ordföranden i centrala skiljenämnden har, med ledning av antalet mål, i varje fall icke ensamt därav. Det är klart, att det spelar en roll vid bedömandet, att antalet mål har varit ganska ringa, men det är att observera, att till centrala skiljenämnden komma endast de svåraste mål, som tänkas kan, på detta område. Vad beträffar den för avgörandet närmast juridiskt ansvarige kan bakom det, som kanske i papperen ser ut som en bagatell, ligga ett mycket, mycket stort arbete, och det är ju vitsordat från denna skiljenämnds ledamöter, att så faktiskt är förhållandet i många, många olika fall. Jag förmodar, att alla äro ense om, att skall man ha en central skiljenämnd, så skall denna skiljenämnd ha en nästan tvingande auktoritet. Det tror jag är en absolut bestämd förutsättning för att icke hela institutionen helt enkelt skall falla sönder och ingen bry sig om dess utslag.

Vill man skapa åt en sådan institution denna auktoritet, då, mina herrar, är det uppenbart, att man måste se till, att domstolen är sammansatt på ett synnerligen kvalificerat sätt och att särskilt ordföranden företräder en stor förmåga av objektivitet och en överlägsen säkerhet i omdömet.

*Anslag till
centrala skiljenämnden.
(Forts.)*

Jag erkänner, att för mig var det ganska överraskande, när vi nu ändå kommit så långt i diskussionen rörande skiljedomsinstitutet i arbetstvister, att man verkligen på fulla allvaret tänker sig att få en obligatorisk skiljedom i rätts tvister, att man då skulle rikta ett ekonomiskt angrepp mot den enda institution vi för närvarande ha i landet, som fyller ett liknande syfte som det, till vilket man nu med ökad energi strävar.

Ja, herr talman, jag är övertygad om, att det icke lönar sig att tala i denna sak, därför att, som sagt, kammarens ledamöter icke finnas här och icke kunna väga de olika skälen mot varandra. Jag beklagar detta och jag vill sluta med, vad jag sagt förut, att jag i varje fall icke är övertygad om, att den prutning, som på denna punkt föreslås, är en välbetänkt åtgärd med hänsyn till många andra omständigheter än dem som blevo beaktade i utskottet, då prutningen föreslogs.

Herr Petré: Herr talman! Jag har begärt ordet för att ge tillkänna, att, ehuru jag inte i utskottet reserverat mig mot dess hemställan, jag efter de anföranden, som nu hållits i kammaren, kommer att rösta för Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av herr von Sydows yttrande, då han kommer och säger, att det möjligen blir ett sammanträde i veckan, och samtidigt frågar mig, om jag tycker, att ersättningen då är för stor, ber jag att få säga, att för att den förutsättningen skall inträda måste arbetsmängden ökas högst väsentligt utöver vad som förekommit hittills, alltså den tid, som utskottet byggt sin ståndpunkt på. Vi hade sekreteraren uppe och gingo igenom protokollet och sågo, hur många ärenden, som behandlats, och togo del av ärendenas beskaffenhet. Och jag måste säga, att inte vill väl någon göra gällande, att för det arbetets utförande behöfts sammanträde varje vecka. Jag kan inte ens tänka mig, att det hållits sammanträde varje månad. Men det är klart, att om det blir en verklig ökning i arbetsmängden, följer givetvis därav en ökning i ersättningen. Hittills ha vi emellertid icke kunnat bygga på annat material än det, som förekommit under den senaste tiden, och detta har utskottet mycket noga sökt bilda sig en föreställning om. Det är med hänsyn därtill, som jag fortfarande ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det har ju varit så, att man på olika håll alldeles särskilt krävt, att man skulle på alla punkter tillse, huruvida verklig sparsamhet iakttoges. Och nog finns det, om jag i detta fall går till exempelvis expenskostnaderna, utgifter, som alldeles uppenbart icke varit motiverade av det hittills föreliggande arbetet. Jag tillåter mig vidhålla mitt yrkande.

Herr statsrådet Möller: Ja, jag vill icke påstå, att vad jag nu säger har någon större beviskraft, men det är ju så, att man inte utan vidare av en gången tids arbetsmängd kan sluta sig till hur det kommer att bli för framtiden. Jag vill bara nämna som ett exempel, att under de två första månaderna av 1925 — till den 26 februari — fick centrala skiljenämnden in *ett* mål; under samma två månader — till den 26 februari — i år har centrala skiljenämnden fått in sju mål. Arbetsmängden kan följaktligen vara mycket skiftande. Skulle den tendens, som visat sig i år, bli beständig, kan det komma att innebära, att skiljenämnden får 42 mål detta år att handlägga mot bara 21 under föregående

Anslag till
centrala skil-
jenämnden.
(Forts.)

år. Som sagt, beviskraften är — jag erkänner det gärna — icke mycket stor, men exemplet bör föranleda en liten tankeställare beträffande själva utgångspunkten för denna prutning.

Herr **Kvarnzelius**: Om jag hade deltagit i detta ärendes behandling i statsutskottet, skulle jag ha känt rätt stor tvekan att gå med på utskottets förslag, sådant det här föreligger. Jag får erkänna, att jag blev ganska överraskad, då jag fick se denna motion komma från det håll, varifrån den kommit. Nu har ju utskottet visserligen i någon mån modifierat motionärens yrkande, men det är i alla fall så, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet sade, att den innehåller en liten udd mot själva syftet med den centrala skiljenämnden och dess uppgift. Under den tid jag haft tillfälle att syssla med arbetstvister har jag många gånger erfarit, hur svårt det är att förmå parterna att i avtalen intaga bestämmelser, varigenom under avtalstiden uppkommande tvister överlämnas till avgörande av skiljenämnd. Parterna befara nämligen — och särskilt är detta förhållandet på arbetarsidan — att en skiljenämnd icke skall vara fullt opartisk. Det ligger enligt min uppfattning mycket stor vikt på, att om man vill befrämja arbetsfreden på så många områden som möjligt, man också med allra bästa krafter rekryterar de organ, som man vill sätta i stället för strejk och lockout. Jag tror, att man kan säga, att centrala skiljenämnden under sitt arbete i mycket hög grad tillvunnit sig förtroende på grund av det sätt, varpå den löst sina uppdrag, och det är därför önskvärt, att man bibehåller den med de krafter, över vilka den för närvarande förfogar. Men det kan hända, att ett sådant litet nålstyg, som denna nedsättning av anslaget innebär, kan medföra, att t. ex. ordföranden kommer att avgå. Man kan icke mäta omfattningen av särskilt ordförandens arbetsbörda efter antalet ärenden, som förekommit, utan man är tvungen att i någon mån taga hänsyn till det material han måste bedöma. Under handläggningen skola parterna höras inför centrala skiljenämnden, och det är ibland ganska omfångsrika handlingar, som skola genomgå, man måste undersöka innebörden i gällande avtal o. d. Detta gör, att jag är övertygad om, att man icke blott av antalet behandlade mål kan få en tillförlitlig måttstock på, hur stort arbetet varit. Det vill synas, som man, särskilt om man befinner sig på den sida, som strävar efter att i allt större utsträckning söka trygga arbetsfreden, så att parterna icke skola behöva tillgripa stridsåtgärder mot varandra, måste vara mycket försiktig, då det gäller att begränsa eller försvaga auktoriteten hos de organ, som skola tjäna till hjälp, när man vill förebygga konflikter och i stället få tvisterna avgjorda utan tillgripande av de vanligast förekommande stridsåtgärderna mellan parterna. Det är ur dessa synpunkter, som jag för min del skulle anse, att kammaren gör riktigast i att här följa Kungl. Maj:ts förslag i stället för att ansluta sig till motionärens eller utskottets framställning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr **von Sydow**: Herr talman! Jag ber att få säga herr Ekman, att jag icke påstått, att centrala skiljenämnden hittills haft ett sammanträde i veckan, utan jag upplyste om, att den i medeltal haft cirka 20 ärenden om året, och detta kan icke betyda mindre än omkring 30 sammanträden. I fall vi nu taga hänsyn till den ökning av målens antal, som hittills visat sig, kan man utgå från, att sammanträdenas antal kommer att ökas till ungefär ett i veckan. Varför jag säger detta, beror därpå, att jag hört av medlemmar i nämnden, att de räkna med ett sammanträde i veckan som sannolikt. Jag vill också tillägga, att jag är övertygad om att ett bifall till utskottets förslag i denna del kommer att medföra ändring i nämndens sammansättning, en ändring, som jag för min del måste beklaga, och jag måste allra mest beklaga om ändring sker beträf-

fande ordföranden. Ordförandeskapet utövas nämligen nu på ett sätt, som tillvunnit nämnden stort förtroende. Blir det ombyte på den posten, så befarar jag att nämnden icke kommer att anlitas i den omfattning, som hittills skett.

*Anslag till
centrala skil-
jenämnden.
(Forts.)*

Herr Hallin: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i det beslut, som statsutskottet i nu förevarande anslagsfråga kommit till, ber jag till en början att få försäkra, att detta icke på något sätt får anses innebära något underkännande av skiljedomsinstitutets värde eller av det förfarande, som ägt rum i den centrala skiljenämnden. Allra minst tror jag, att denna sänkning i föreliggande anslag skulle behöva betyda något nålstyng mot bisittarna i denna nämnd, såsom statsutskottets ärade ordförande nyss uttryckte sig. Men här förelåg till behandling en motion om nedsättning av anslaget, och tredje avdelningen först samt sedermera statsutskottet in pleno ansågo, att man på grund av det material för frågans bedömande, som förefanns, kunde sätta ned det belopp, som Kungl. Maj:ts föreslagit från 18,700 kronor till 16,000 kronor. Det förelåg t. o. m. ett yrkande i utskottet att gå ännu längre ned än till det av utskottet föreslagna beloppet, men man ansåg sig kunna stå på fullt fast grund genom att föreslå detta belopp 16,000 kronor.

Nu är det ju också så, att utskottet icke alls pekat på någon bestämd post, som skulle kunna reduceras, utan man har endast helt allmänt yttrat att vissa poster å anslaget skulle kunna reduceras.

Den föregående ärade talaren yttrade, att det vore högst beklagligt, om denna minskning i anslaget skulle komma att drabba ordförandens i nämnden arvode. Jag vet icke, att med den förordade nedsättningen detta skulle behöva riskeras. Det blir Kungl. Maj:ts sak att avgöra var besparingarna skola kunna göras. För min del tror jag att den största besparingen skulle kunna ske på omkostnadsstaten. Det visar sig nämligen bl. a., att det sitter en särskild person och registrerar det 20-tal mål, som inkommer till denna skiljenämnd samt uppbär härför ett arvode av 100 kronor i månaden. Med hänsyn till fåtalet ärenden, eller ett till två i månaden, frågar man sig verkligen, om icke det nämnda arvodet är för högt utmätt. Vidare visar det sig att det nuvarande omkostnadsanslaget varit väl högt beräknat, och att det därigenom uppstått besparingar på detsamma.

Då nu statsutskottet sitter för att noga granska alla anslag och kommer till den uppfattningen, att på en punkt såsom den förevarande kan sparas något, så är det rätt så bekymmersamt, måste jag säga, för arbetet i fortsättningen, att man icke skall kunna hava förhoppning om att det skall vara möjligt att få riksdagen med ens på så små nedsättningar i anslagen som den, som här är föreslagen och enligt min mening väl motiverade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Sydow: Ja, det är sant, att i centrala skiljenämnden finnes anställd en registrator, som icke registrerar många mål, och som har 1.200 kronor om året för sitt arbete. Olyckan är den, att hon kallas registrator. Detta är felaktigt. Hon skulle heta maskinskriverska, ty hon ansvarar för maskinskrivningen jämte registratorsgöromålen. Hon har förresten högre lön, hon har nämligen 3,600 kronor om året, därför att hennes arbete är delat mellan centrala skiljenämnden och arbetsrådet. Hon är icke överdrivet högt avlönad.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad;

Anslag till
centrala skil-
jenämnden.
(Forts.)

och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thorberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Anslag till
en sluten av-
delning vid
tvångsarbets-
anstalten å
Svartsjö.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anordnande av en sluten avdelning vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten H. Berven i augusti 1925 uppgjorda ritningar med tillhörande kostnadsberäkningar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte för anordnande av en sluten avdelning vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten H. Berven i augusti 1925 uppgjorda ritningar med tillhörande kostnadsberäkningar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 280,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *D. A. Petrén* ansett, att de av utskottet anförda skälen icke bort föranleda sänkning av anslaget till lägre belopp än 290,000 kronor.

Herr *Petrén*: Herr vice talman! Då jag i en reservation påyrkat, att nedprutningen i detta anslag borde stanna vid 290,000 kronor, anser jag mig böra med några ord motivera denna min ståndpunkt.

Såsom framgår av vad departementschefen i ärendet framfört, slutade de av vederbörande arkitekt uppgjorda ursprungliga kostnadsberäkningarna i fråga

om detta byggnadsföretag vid 322,000 kronor. Häri gjordes den första prutningen på 15,000 kronor av anstaltsstyrelsen själv, som ansåg, att kostnaderna genom vissa inskränkningar i byggnadernas storlek skulle kunna nedbringas till 307,000 kronor, vilket belopp styrelsen alltså begärde till ändamålet. Departementschefen ansåg, att en ytterligare prutning på 7,000 kronor, ned till 300,000 kronor, skulle kunna ske, då man borde kunna räkna med, att anstaltens befattningshavare och de internerade skulle kunna i stor utsträckning användas vid vissa av arbetena. Med delvis samma motivering prutar så utskottet ytterligare 20,000 kronor och tillstyrker sålunda ett anslag av 280,000 kronor. Därmed har alltså sammanlagt en prutning av 42,000 kronor ägt rum på de ursprungligen beräknade kostnaderna. För min del tror jag, att försiktigheten bjuder, att man icke prutar mera än omkring 30,000 kronor, d. v. s. cirka 10 procent på de kostnader, som man från början beräknat, ty eljest kan det vara fara värt, att anslaget icke blir tillräckligt för ändamålet.

Jag ber på denna grund, herr vice talman, att få yrka bifall till den av mig vid denna punkt anförda reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Nu börja vi exemplifiera, huru det går till, när sparsamhetsviljan skall taga sig uttryck i riksdagen. Vi säga mellan riksdagarna och mellan plena: spara, skall man göra! Men då man sedan kommer till en punkt, och de som äro intresserade på den punkten, uppträda och förklara, att här går det inte att spara, så följer rätt ofta kammaren med. I föreliggande fall är det ju så, att man bland annat här ställer i utsikt, och det torde också med skäl kunna antagas bliva fallet, att anstaltens egna arbetskraft skulle i mycket stor utsträckning kunna användas vid byggnadsföretagets utförande. Detta har uttryckligen sagts, och Kungl. Maj:t har med hänsyn till detta förhållande också gjort en liten prutning på anslaget. Utskottet besökte anstalten, och har därvid och sedan noggrant försökt sätta sig in i vad detta byggnadsföretag innebär, och kommit till det resultatet, att om den tillgängliga kostnadslösa arbetskraften kommer att användas i den utsträckning, vari den kan användas, så bör en större prutning än den av föregående talare ifrågasätta kunna ske. Det gäller här ett arbete på 300,000 kronor. Då dessutom i något fall vid utförandet också vissa förenklingar torde kunna göras utöver de redan tidigare beslutade, kom avdelningen — jag vill nu icke trotta kammaren med detaljer — till den uppfattningen, att vi här, utan att äventyra det avsedda ändamålet med detta företag, kunna gå ned med anslaget till 280,000 kronor.

Då jag fortfarande tror, att den beräkningen kommer att med en sparsam anläggning av det hela stå sig, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Möller: Jag vill uppriktigt säga, att jag icke har det ringaste emot om anstalten kan byggas för 280,000 kronor i stället för 300,000 kronor. Jag kan heller icke gå in i någon mera sakkunnig polemik med utskottet på en punkt, där flera faktorer finnas, vilka äro ganska svåra att bedöma, bland annat den ovissa faktorn, i vilken mån arbetskraften därute kan användas för ändamålet. I och för sig vill jag därför icke opponera mig. Själv har jag ju kommit till en annan slutsiffra, och det må tillåtas mig betvivla att byggnaden kan uppföras med utskottets anslag. Men skulle det gå, så är ju allt bara gott och väl.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
en sluten av-
delning vid
tvångsarbets-
anstalten å
Svartsjö.
(Forts.)*

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

*Anslag
till pensions-
styrelsen.*

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet m. m., utöver det ordinarie anslaget, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 594,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *I. Anderson* i Linköping m. fl. väckt motion, nr 53, vari, bland annat, hemställts, att riksdagen ville besluta indraga sakkunnigebefattningarna hos pensionsstyrelsen och i följd härav minska det extra förslagsanslaget till upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet med 12,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr *Andersons* i Linköping m. fl. berörda motion, II: 53, i vad densamma avsåge pensionsstyrelsens sakkunniga, för upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet m. m., utöver det ordinarie anslaget, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 590,000 kronor.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *A. F. Vennersten, J. L. Widell, A. R. Rooth, P. M. Olsson* i Blädinge, *C. Lindskog* och *O. E. F. Järte*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, reservationen visade;

2) av herrar *A. Petré, L. J. Carlsson-Frosterud* och *O. Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Andersons* i Linköping m. fl. berörda motion, II: 53, i vad densamma avsåge pensionsstyrelsens sakkunniga, för upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet m. m., utöver det ordinarie anslaget, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 594,000 kronor.

Herr Petré: Herr vice talman! På denna punkt har jag haft den från utskottet skiljaktiga meningen, att jag anser, att det icke nu borde vidtagas någon nedsättning i arvoden till de sakkunniga hos pensionsstyrelsen. Visserligen gjorde riksdagen i fjol det uttalandet, att då det syntes framgå, att de sakkunniga under de gångna åren icke tagits i anspråk för arbetet i styrelsen i den utsträckning, som från början avsetts, det syntes kunna ifrågasättas, huruvida icke en nedsättning av arvoden kunde anses motiverad. Men riksdagen tillade därvid, att frågan härom dock syntes i första hand böra prövas av Kungl. Maj:t. Sedan dess har ny arbetsordning blivit fastställd för pensionsstyrelsen, och denna arbetsordning synes komma att giva de sakkunniga avsevärt mera arbete. På denna grund har Kungl. Maj:t ansett, att ännu något uppskov borde ske med avgörandet av denna fråga, och Kungl. Maj:t har alltså ännu icke definitivt prövat detta spörsmål. Vid sådant förhållande står det i överensstämmelse med riksdagens i fjol uttalade uppfattning att icke nu besluta en nedsättning i sakkunnigarvoden, utan att först avvakta och se, vilken ståndpunkt Kungl. Maj:t efter sin prövning av frågan kommer att intaga.

Då jag alltså anser, att det icke finnes något skäl att frångå den ståndpunkt,

riksdagen i fjol intog i detta ärende, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till min reservation, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag i frågan.

*Anslutning
till pensions-
styrelsen.
(Forts.)*

Herr Vennersten: Herr talman! Vid denna punkt föreligger även såsom kammaren behagade finna en annan reservation, avgiven av ett antal av utskottets ledamöter. Denna reservation avviker icke, vad yrkandet vidkommer, från utskottets ståndpunkt, utan vänder sig endast mot en del av motiveringen. Man har nämligen ansett, att då denna fråga, som ju rör spørgsmålet om hela fullmäktiginstitutionens vara eller icke vara, obestriddligen kräver en lösning och även kommer att erhålla en sådan, det vore klokt att icke på förhand i något avseende binda sig. Man vill vara med på den nedprutning, som utskottet föreslår, men man har ansett, att det vore klokare att i övrigt intaga en fullt neutral ståndpunkt och sålunda icke nu, då det gäller en viss grupp sakkunniga, uttala sig för deras bibehållande. På denna grund ha de reservanter, vilkas talan jag nu för, yrkat, att en punkt i utskottets utlåtande, som återfinnes på sidan 12, nämligen andra punkten i andra stycket, som börjar sålunda: »Vad detta yrkande beträffar etc.» och som slutar med orden »som i viss omfattning deltagar i styrelsens arbete», skall utgå ur motiveringen. Då jag finner, att det överensstämmer med nödig försiktighet i fråga om detta spørsmål, att nu icke taga avgjord ställning till frågan om institutionens vara eller icke vara i det föreliggande fallet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Andersson, Karl: Då herr Ivar Anderson i Linköping väckte motion i den fråga, som beröres i den nu föredragna punkten, framställde han yrkande om indragning av dessa fullmäktige i pensionsstyrelsen. Jag kan i detta fall icke dela motionärens åsikt utan anser, att dessa fullmäktige hava en viss uppgift att fylla, då ju lekmannaintresset nog bör vara företrädd där. Men då utskottet nu behandlat denna sak, har det gällt att fastställa det arvode, som skulle utgå till fullmäktige. Då är jag verkligen icke av samma mening, som utskottet kommit till i det fallet. Jag anser, att det vore bättre, om arvodet till dessa fullmäktige utginge såom dagarvode, låt vara ett rundligt tilltaget sådant, ty därigenom beredes mera rättvisa. Man ser ju av den redogörelse, som företetts i ärendet att föregående år hållits mycket få sammanträden, men varje fullmäktig har ändå haft en avlöning av 3,000 kronor. Jag vill nu icke gå ifrån utskottets hemställan i fråga om arvoden utan yrkar bifall till samma arvodesbelopp som utskottet föreslagit, nämligen 2,000 kronor åt varje fullmäktig. Men i likhet med några reservanter vill jag yrka på en annan motivering, ty då kan vid en kommande prövning av frågan avgöras, om arvodet skall utgå per år eller såsom dagarvode.

På grund av det anförda ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Vennersten m. fl.

Herr Hallin: Herr talman, mina herrar! Jag kan inte finna annat, än att den utveckling, som denna fråga har fått, kan betecknas som en följdriktig sådan på grund av den behandling som densamma varit underkastad under föregående och innevarande års riksdagar. Herr Petré, som först hade ordet, erinrade om förra årets riksdagsbeslut i denna fråga, då riksdagen skrev och sade, att det kunde starkt ifrågasättas, huruvida icke ifrågavarande sakkunnigarvoden skulle kunna nedsättas. På detta riksdagens uttalande, har, på grund av vad pensionsstyrelsen anført, genom viss omläggning av arbetet inom styrelsen ännu icke kunnat komma något svar från Kungl. Maj:ts sida. Men vad hava vi fått i stället? Jo, en motion, som hemställer om fullständig indrag-

Anslag
till pensions-
styrelsen.
(Forts.)

ning av detta sakkunniginstitut. Det är denna omständighet som gör, att frågan kommit i ett helt annat läge, än den var förut. Förut gällde det endast: skola vi sätta ned arvodena och i så fall till vilket belopp? Och man skrev till Kungl. Maj:t härom. Men nu gäller det: skola vi draga in institutionen eller icke? Det är därför statsutskottet sett sig nödsakat att gå in i realprövning av detta spörsmål, utan att avvakta Kungl. Maj:ts anvisning om huruvida man skulle kunna nedsätta arvodena. Jag är därför ej så litet förvånad över, att såväl herr Petrén som även herr Vennersten kunnat komma till det slut, som de gjort. Det synes mig, att båda dessa ärade talare sammanblandat dessa saker och icke tillräckligt tagit hänsyn till den sålunda förändrade frågeställningen. Det har som sagt för utskottet varit nödvändigt att efter herr Andersons i Linköping m. fl:s motion taga viss principiell ståndpunkt i frågan, och då har utskottet efter sorgfälligt övervägande kommit till det resultat, som här i utlåtandet finnes angivet, nämligen att detta lekmannainflytande såväl från det allmännas som från vederbörande ämbetsverks synpunkt är till gagn. Och det borde därför ej kunna riktas någon förebråelse mot utskottet varken för att det gått in på en realbehandling av spörsmålet på grund av den föreliggande motionen, ej heller att det uttalat sin på grund av denna prövning tillägnade uppfattning i sakfrågan. Det är som bekant så, att motionen omfattar icke endast denna punkt om indragning av sakkunnigeelementet i pensionsstyrelsen, utan även samma åtgärd i socialstyrelsen och även i fångvårdsstyrelsen. Däremot vill motionären, att i fråga om hela det övriga fältet av sakkunniga inom statsförvaltningen en utredning skall komma till stånd. Men med avseende på dessa tre förut nämnda styrelser, där är man i motionen färdig med att genast skriva av hela sakkunniginstitutionen. Utskottet har icke ansett sig vid den punkt vi nu debattera kunna gå så hastigt fram, som motionärerna ansett sig kunna göra, utan sagt, att under »nuvarande förhållanden» d. v. s. med pensionsstyrelsens nu gällande organisationsform håller utskottet före, att dessa lekmannelement äro av en viss betydelse för styrelsen att hava vid sin sida.

Jag skall, herr talman, icke nu vidare ingå på denna fråga. Jag anser, att utskottet haft goda skäl för sin intagna ståndpunkt, och ber därför att få yrka bifall såväl till utskottets hemställan som till dess motivering.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende å den nu föredragna punkten yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Petrén m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt de nämnda båda yrkandena; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr Vennersten m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 14—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till understöd åt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor.

Anslag till svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten yttrat:

»Utskottet har med hänsyn till de nu för förbundet närmast föreliggande arbetsuppgifterna icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Utskottet vill dock ifrågasätta, huruvida icke efter nästa budgetår nedsättning av ifrågavarande statsbidrag må kunna ske.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till understöd åt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor.»

Reservation hade anmälts av herrar *E. J. G. Rosén*, *P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *S. Persson* i Fritorp och *C. Lindskog*, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Sedan numera åtskilliga av de spörsmål, som förbundets verksamhet berört, blivit genom lagstiftningen reglerade och staten skapat egna organ för omhändertagande av flertalet här berörda angelägenheter, torde det få anses skäligt och lämpligt, att förbundet något begränsar sin verksamhet. Utskottet har därför ansett, att en nedsättning av anslaget till 15,000 kronor för nästkommande budgetår bör äga rum.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till understöd åt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor.»

Herr Rosén: Herr talman! Utskottet tillstyrker ett bidrag till svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet med samma belopp, som utgått under sista budgetåret eller 20,000 kronor. Emellertid ifrågasätter utskottet, huruvida icke efter nästa budgetår nedsättning av ifrågavarande statsbidrag skulle kunna ske. Några reservanter hava dock ansett, att man redan nu skulle kunna minska statsbidraget från 20,000 till 15,000 kronor. Förbundet i fråga har onekligen, under den tid det existerat, utfört ett mycket gott arbete och haft att glädja sig åt att åtskilliga av dess reformkrav genomförts. Detta har kostat statsverket och kommunerna avsevärda belopp. Nu hava emellertid staten och kommunerna och åtskilliga organisationer omhändertagit flertalet av de angelägenheter, som förbundet tidigare tagit sig an, och under sådana förhållanden kan man ifrågasätta, om det är nödvändigt, att svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet fortfarande skall arbeta i samma omfattning som förut.

Jag tillåter mig, herr talman, hemställa, att kammaren måtte bifalla reservationen och sålunda anvisa ett belopp av 15,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Herr von Koch: Herr talman! De ärade reservanterna tyckas hylla den uppfattningen, att när en social lagstiftning kommer till stånd och det också skapats ett statligt organ för övervakande av nämnda lagstiftnings tillämpning, då behövs icke längre den enskilda verksamheten på området. Jag ber för min del få säga, att den uppfattningen nog icke håller streck. Ätminstone har det visat sig på fattigvårdens område, att den enskilda, frivilliga verksamheten har en mycket stor roll att fylla vid sidan av den statliga. Lagstiftningen är ju mera en yttre ram, en förutsättning för själva arbetet. Men i och för sig

Anslag till
svenska fattigvårds- och
barnavårdsförbundet.
(Forts.)

skapar den icke fram de personliga krafter, som behövas för att göra insatserna, utan därtill kräves, att man verkligen får intresse för att lagen blir tillämpad, och det kan ofta vara mycket svårare än att skriva lagen. Icke heller är det tillräckligt med att skapa statliga tillsynsorgan. Ingen må föreställa sig, att jag underskattar dessa statliga organ, då jag själv har till uppgift att utöva uppsikt över fattigvården och barnavården. Men all min erfarenhet går i den riktningen, att det kräves även frivillig verksamhet för att man skall kunna åstadkomma samarbete mellan kommunerna, egga och stimulera arbetet och föra det upp på ett högre plan. Nu finns det en sådan frivillig sammanslutning, som kallas svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, som utgöres av ungefär 800 kommuner; på sistone har man försökt samla även de nya barnavårdsnämnderna till gemensam strävan. Jag förstår mycket väl, att den ärade reservanten tycker, att det går åt för mycket pengar till denna verksamhet och därför har han föreslagit en reduktion av 25 %. Den som sett redogörelserna för de tjugu år denna organisation verkat måste likväl erkänna, att det är ett betydande arbete som åstadkommits och att dessa pengar äro väl använda.

Det är emellertid alldeles sant som reservanterna säga, att det bör finnas en viss åtskillnad mellan statlig verksamhet och frivillig. Men detta har man i detta fall fullt beaktat, så att den frivilliga verksamhet, som utövas av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, numera har koncentrerats till vissa bestämda områden, där det har speciella uppgifter att fylla och där den statliga verksamheten icke med framgång kan upptaga arbetet. Så är fallet med utbildningen av föreståndarinnor och annan personal vid ålderdomshem och barnhem. Under de gångna tjugu åren har förbundet utbildat närmare 400 personer för arbete på dessa områden. I och med det att fattigvårdslagstiftningen började tillämpas och moderna ålderdomshem kommo till stånd, krävdes kvalificerade, intresserade och dugliga personer att förestå dessa anstalter; eljest skulle i själva verket hela denna verksamhet bli förfelad. Och nu förestår en liknande verksamhet på fattigvårdens område. Sålunda, på utbildningsområdet, där har denna organisation en given, stor uppgift, och detsamma är förhållandet med *upplysningsverksamheten*. I detta senare avseende må nämnas att förbundet utger kalender med förklaringar till alla de olika lagar på området i fråga, som kommit till stånd de senare åren och med uppgifter om anstalter av olika slag. Den utger vidare tidskrifter och broschyrer av olika slag och publicerar prejudikatsamlingar, innefattande fattigvårdsmål, och söker på det sättet förekomma en hel del fattigvårdstvister. Men den kanske allra nyttigaste verksamheten är dess verksamhet beträffande konferenser och möten mellan kommunernas förtroendemän, fattigvårdsfunktionärer, läkare, lärare, präster och andra, som deltaga i detta arbete. Jag har personlig erfarenhet av att just detta sammanförande av personligen intresserade krafter har särskild betydelse på detta speciellt sociala område. Under sista tiden har denna organisation blivit väsentligt utvidgad på grund av den nya barnavårdslagen. De nyskapade barnavårdsnämnderna stå ännu ganska främmande för den nya lagstiftningen, och förbundet har nu börjat publicera en tidskrift, anordna möten och föredrag just för att instruera och intressera vederbörande i arbetet. Och just i detta ögonblick av vidgad verksamhet kommer nu herr Rosén och förklarar i sin reservation, att nu »torde det få anses skäligt och lämpligt, att förbundet något begränsar sin verksamhet». Reservanterna vilja därför nedsätta anslaget till 15.000 kronor. Jag undrar, om herr Rosén beaktat vilken inverkan hans uttalande kommer att göra på dem, som kanske under ett par årtionden verkat på detta område med stora personliga offer, ofta utan någon som helst ersättning! Jag tror icke, att det är rätta sättet att stimulera enskilda krafter genom att förfara på det sätt han här föreslår riksdagen att göra. Det förefaller mig också, att det skulle vara alla skäl att kräva, att Kungl. Maj:t borde

närmare pröva vilka behov av statsunderstöd, som föreligga för denna organisation, innan riksdagen företager en nedsättning. Varje år prövas ju genom socialstyrelsen de behov, som föreligga från förbundets sida, och sedan fattar Kungl. Maj:t sitt beslut. Kan det då vara lämpligt, att riksdagen så att säga i förväg gör uttalanden och till och med utan att motion föreligger i ämnet nedsätter anslaget på det sätt herr Rosén här föreslagit? Jag skulle därför på det bestämdaste vilja tillstyrka, att kammaren antager utskottets förslag på denna punkt, men jag skulle samtidigt vilja göra en vördsam hemställan, om det icke vore möjligt för kammaren att vid detta tillfälle underlåta att göra något uttalande om det framtida arbetet inom svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet. Utskottet har nämligen på sid. 18 gjort det uttalandet att, »Utskottet vill dock ifrågasätta, huruvida icke efter nästa budgetår nedsättning av ifrågasvarande statsbidrag må kunna ske». Om riksdagen eller kammaren skulle uttala sig i den riktning, som detta uttalande går, skulle följden därav förmodligen bliva, att Kungl. Maj:t skulle finna anledning nedsätta anslaget till ett annat år. Skulle det icke vara rimligare och lämpligare, att riksdagen icke gör något uttalande i förväg i detta avseende, utan låter Kungl. Maj:t, efter den diskussion som här i dag ägt rum, pröva den här frågan och bevilja det anslag, som efter förhållandena kan anses skäligt och lämpligt?

Med detta, herr talman, skulle jag vilja hemställa, att denna kammare, som ju ständigt behjärtat sådana humanitära strävanden som de ifrågasvarande och som säkerligen inser hur betydelsefullt det enskilda initiativet, den enskilda verksamheten på detta område är, ville styrka den av mig nyss upplästa, i betänkandet förekommande motiveringen, men i övrigt bifalla utskottets hemställan. Jag tillåter mig alltså yrka bifall till utskottets hemställan, med strykande av den av mig angivna punkten.

Herr Rosén: Herr talman! Jag trodde icke, att mitt korta anförande skulle framkalla ett så långt och vackert tal som vi nyss hört.

Jag begärde ordet endast för att rätta ett missförstånd. Jag har icke uttalat, såsom herr von Koch menade, att enskild verksamhet på detta område icke skulle vara behövlig. Jag sade, att man kan ifrågasätta, huruvida enskild verksamhet är behövlig i samma omfattning som hittills. I det avseendet står jag icke ensam om min mening, ty en föregående riksdag — jag tror det var 1923 års riksdag — uttalade rörande ett liknande anslag, att fattigvårdsförbundets verksamhet borde begränsas. Då herr von Koch gör gällande, att man icke på förhand bör göra ett sådant uttalande, har jag ansett mig böra påpeka, att riksdagen förut gjort ett uttalande i den riktningen. Den enskilda verksamheten är mycket behövlig och mycket beaktansvärd, men jag frågar, huruvida det är nödvändigt, att staten skall betala den enskilda verksamheten — åtminstone i samma utsträckning som hittills skett. Utan tvivel kan man säga många vackra ord om förbundets verksamhet. Det gjorde även jag då jag nyss hade ordet. Men alla dessa möten och överläggningar mellan funktionärerna på exempelvis barnavårdens område, som hållits i vårt land, torde icke ha anordnats av förbundet utan hava letts av statens tjänstemän och hava bekostats av statsverket.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Vad herr Rosén beträffar tycker jag dock han skulle förstå, att de som intressera sig för svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet icke utan vidare vilja godkänna ett förslag, som går ut på att utan att motion föreligger och

Anslag till svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

(Forts.)

Anslag till
svenska fattigvårds- och
barnavårdsförbundet.
(Forts.)

utan att Kungl. Maj:t kommit till annat resultat än att det förevarande anslaget borde utgå och när samtidigt nya stora arbetsuppgifter kommit till genom den nya barnavårdslagen av år 1924, som tillämpats från den 1 januari i år — att just då nedsättningsyrkanden göras, utan att verkligen ingående prövning skett och utan att samtidigt mot förbundets verksamhet framställts några anmärkningar. Det förefaller, att det icke skulle vara svårt att förstå dem, som anse det icke föreligga tillräckligt skäl att då gå på nedsättning.

Vad däremot herr von Kochs yrkande beträffar, att en del av motiveringen skulle bortfalla, så förefaller det å andra sidan, att det icke givits tillräckligt skäl för bifall till ett sådant yrkande.

Beträffande den ifrågasatta nedsättningen synes det därmed väl förhålla sig så, att om man tror att förbundets verksamhet är förtjänt av att understödjas i samma omfattning som hittills kommer väl den utredning som ställts i utsikt att visa den saken. Men utskottet har i sådant fall velat understryka, att prövningen bör bli noggrann och ingående. Och utskottet anser, att det kan väl inte vara annat än riktigt, att så sker, när i riksdagen förekommit yrkanden om omedelbar nedsättning. Det förefaller, som om förbundet inte skulle ha anledning att motsätta sig den mera ingående prövning av saken, som utskottet förutsätter.

Jag hemställer därför, herr talman, att kammaren måtte avslå såväl herr Roséns som herr von Kochs yrkande och bifalla utskottets förslag oförändrat.

Herr Petré: Herr talman! Vi hava nu av herr von Koch hört framställas de olika uppgifter, som fattigvårds- och barnavårdsförbundet har att fylla. För min del måste jag säga, att jag anser, att alla dessa uppgifter äro synnerligen viktiga, och jag kan för min del icke inse, att förbundet bör upphöra med någon av dessa sina uppgifter. Vid sådant förhållande har jag svårt att vara med om den av utskottet föreslagna motiveringen, i vilken det säges, att utskottet vill ifrågasätta huruvida en nedsättning kan äga rum. Om man önskar, att förbundet skall fortfara med alla sina uppgifter, så är det ju ingen anledning begära en utredning rörande vilka av dessa uppgifter kunna upphöra.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr von Kochs hemställan, att sista punkten av utskottets motivering måtte strykas.

Herr von Koch: Herr talman! Endast ett par ord! Förbundet kan ju ingenting ha emot att en ingående prövning från Kungl. Maj:ts sida göres, om statsanslaget kan nedsättas med något belopp, ehuru förbundet självt anser sig böra vidga sin verksamhet. Men beträffande den motivering, som förekommer i utskottets utlåtande är det klart, att det vore önskligt om den kunde utgå. Det är all anledning antaga, att Kungl. Maj:t i alla händelser, efter den diskussion som här ägt rum, kommer att ägna frågan en noggrann prövning. Jag ber att få vädja till kammaren, att kammaren icke genom att bifalla motiveringen oförändrad giver Kungl. Maj:t den uppfattningen, att kammaren vill, att förbundet skall inskränka sin verksamhet, just när densamma är särskilt behöflig.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att, utom i fråga om motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende å den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *von Koch*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att den mening, som började med orden »Utskottet vill dock ifrågasätta», utelämnades.

Anslag till svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.
(Forts.)

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Koch* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 5 punkten 19 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *von Kochs* under överläggningen därom framställda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 20—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30 och 31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35 och 36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag
till sinnes-
sjukvården i
Stockholm och
Göteborg.

Punkten 43.

Med förmälan, att utskottet funnit Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag icke giva anledning till erinran, hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte under avdelningen sjukvårdsanstalterna, underavdelningen sinnessjukvårdsanstalterna, med rubriken bidrag till sinnessjukvården i Stockholm och Göteborg uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 865,000 kronor.

Herr **Petrén**: Vid denna punkt anhåller jag att med några ord få fästa uppmärksamheten på önskvärdheten av att den uppgörelse, som staten ingått med Stockholm och Göteborg angående dessa städers övertagande av hela deras sinnessjukvård, måtte komma till stånd även beträffande de städer, som komma därefter i storlek. Detta vore — det vill jag särskilt betona — i fullkomlig överensstämmelse med medicinalstyrelsens intentioner. I den på sin tid till Kungl. Maj:t ingivna skrivelse, däri medicinalstyrelsen föreslog en uppdelning av sinnessjukvården på sådant sätt, att storstäderna mot visst vederlag av staten övertoge vården av alla sina vårdbehövande sinnessjuka, medan det tillkomme staten att ordna sinnessjukvården för landet i övrigt, framhöll medicinalstyrelsen, att villkoret för att en stad skulle få uppgörelse med staten om övertagandet mot visst vederlag av hela dess sinnessjukvård borde vara, att staden behövde åtminstone ett par hundra sjukplatser, så att dess sinnessjukvård såväl med hänsyn till sakkunnig ledning som anpassningsförmåga efter de sinnessjukas olika tillstånd, kunde bli fullt jämnod med statens sinnessjukvård.

Ytterligare två städer, nämligen Malmö och Norrköping, äro av sådan storlek, att de kunna uppfylla de krav, som medicinalstyrelsen sålunda anser böra vara villkoret för att en stad skall få vederlag av staten för övertagande av hela dess sinnessjukvård. Malmö är nämligen i behov av cirka 400 vårdplatser för sinnessjuka och Norrköping av ett par hundra. I dessa båda städers kommunala korporationer har också väckts förslag om uppgörelse med staten angående städernas övertagande av vården av alla sina vårdbehövande sinnessjuka och, vad Malmö beträffar, har frågan nu avancerat så långt, att framställning här-om ingivits till Kungl. Maj:t.

Det vore i hög grad önskvärt, om denna fråga kunde komma före redan vid denna riksdag. Saken är nämligen den, att Malmö stad gärna behövde svar på sin framställning, innan den definitiva planen göres upp för fattigvårdens ordnande i enlighet med den nya fattigvårdslagens bestämmelser om anstalter för sinnessjuka. Önskligt vore naturligtvis, om Malmö fattigvårdsanstalt kunde

helt befrias från vården av sinnessjuka, men detta kan naturligtvis endast ske, därest Malmö för byggandet av ett eget hospital med tillräckligt antal platser erhåller vederlag av staten, på sätt som både Stockholm och Göteborg fått. För staten skulle detta medföra den stora fördelen, att statens eget behov av platser för sinnessjuka komme att minskas med över 350. Och minskningen i fråga skulle bli mer än 500, därest även Norrköping finge tillstånd till ett övertagande mot vederlag av hela sin sinnessjukvård. En dylik uppgörelse även med dessa två städer skulle sålunda bidraga till att sinnessjukvårdsfrågans lösning bleve något påskyndad. Med hänsyn till de stora olägenheter, varmed vårdbehövande sinnessjukas vistelse i hemmen — i all synnerhet i de fattiga hemmen — är förenad, och med hänsyn till de stora kostnader det medför, då det ständigt, natt och dag, måste hållas vakt av ett par personer över en sinnessjuk — något som ej sällan är fallet, då plats å hospital ej kan erhållas — är det av den allra största vikt, att allt som kan göras för att påskynda sinnessjukvårdens lösning, också göres. Jag får därför uttala den förhoppningen, att, därest det ej skulle vara möjligt att få den till Kungl. Maj:t från medicinalstyrelsen ingivna framställningen i frågan prövad redan under innevarande riksdag, det åtminstone till nästa års riksdag måtte framläggas proposition rörande avtal mellan staten å ena sidan samt Malmö och Norrköping å den andra sidan om dessa städers övertagande av hela deras sinnessjukvård.

Jag har, herr vice talman, velat ha detta av alla sinnessjukvårdens målsmän här i landet hysta önskemål om sinnessjukvårdens ordnande antecknat till protokollet vid föredragningen av den föreliggande punkten. Givetvis har jag bekräftande denna intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 44—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för beredande av bidrag till resor för vissa patienter vid kustsanatorierna, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *G. Strindlund* och *V. Hedlund* väckt motion, nr 149, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådant tillägg till den under förevarande punkt föreslagna ändringen i grunderna för beräkningen av bidrag till resor för vissa patienter vid kustsanatorierna, att jämväl avgift för tredje klassens sovvagnsbiljett därvid finge inräknas, samt att patient boende på mer än 20 km. avstånd från järnvägs- eller ångbåtsstation och utan tillgång till av statens järnvägar eller postverket anordnad biltrafik skulle vara berättigad till resebidrag, beräknat efter 10 öre per km. för väglängd, överstigande 20 km.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herrar Strindlund och Hedlunds berörda motion (II:149) för beredande av bidrag till resor för vissa patienter vid kustsanatorierna, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor.

Anslag till sinnessjukvården i Stockholm och Göteborg.
(Forts.)

Anslag till resebidrag för patienter vid kustsanatorierna.

Anslag till
resebidrag
för patienter
vid kustsa-
natorierna.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *E. J. G. Rosén, J. G. Walles, A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, J. Jönsson* i Revinge, *J. Olofsson* i Digernäs och *G. Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar *Strindlunds* och *Hedlunds* motion (II:149) för beredande av bidrag till resor för vissa patienter vid kustsanatorierna för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor, att utgå i enlighet med de av departementschefen angivna grunder, dock med den jämkning i desamma, att bidrag till resor för vissa patienter vid kustsanatorierna finge omfatta jämväl avgift för tredje klassens sovvagnsbiljett ävensom, där patient vore boende på mer än 20 kilometers avstånd från järnvägs- eller ångbåtsstation eller till av statens järnvägar eller postverket anordnad automobiltrafiklinje, reseersättning av 10 öre per kilometer för den del av vägen till kommunikationsmedlet i fråga, som överstege 20 kilometer.

Herr **Rosén**: Det förekommer, att rätt många sjuka från Norrland resa ned till kustsanatorierna Styrso, Apelviken och Barkåkra för att försöka återvinna sin hälsa. För att hjälpa dessa långväga resande, har man nu föreslagit en förändring i villkoren för erhållande av reseersättning. Hittills har reseersättning endast utgått för resor å järnväg och ångbåt; nu föreslås dessutom förmånen av tredje klass sovvagnsplats vid dessa långa resor, som ofta sträcka sig över två dygn. Dessutom har utskottet tillmötesgått ett par motionärer, som föreslagit reseersättnings utgående icke blott vid resa å järnväg eller med ångbåt, utan även vid resa med automobillinje, som uppehålls av statens järnvägar eller av postverket med anslutning till ordinarie järnvägs- eller ångbåtslinje. Även detta tillstyrkes av utskottet. Motionärerna ha emellertid velat gå litet längre och föreslå, att även de som icke hava förmånen av järnvägs- eller ångbåtsled eller statens billinjer, skulle få resebidrag, men detta har utskottets majoritet icke velat vara med om. Jag kan icke finna, att det vore rättvist, om riksdagen skulle vägra bidrag även i sistnämnda avseende. Vägras sådant bidrag, innebär det faktiskt, att ju längre från järnväg, ångbåtsled eller automobillinje den sjuke bor, ju mer skall han betala för sin resa; de skulle i detta fall icke få någon hjälp av staten för att komma fram till statens kommunikationsleder. För att taga ett exempel, som visar vad detta betyder, skall jag be att få nämnda följande: Det finnes en statens automobillinje mellan Luleå och Nederkalix, i kustlandet alltså. De som bo intill denna billinje, skulle enligt utskottets förslag få reseersättning av staten. Men de människor, som bo i t. ex. Pajala och Karesuando i Norrbottens län eller i Sorsele och Tärna i Västerbottens län eller andra avlägsna trakter, vilka ha 10, 15, 20 eller 25 mil att tillryggälägga för att nå statens kommunikationsleder, skulle icke få något resebidrag för de långa landsvägsresorna. Detta kan icke vara rättvist. Utskottsmajoriteten anser, att det skulle bli för stora svårigheter beträffande utbetalningen och kontrollen av dessa ersättningar för resor fram till statens kommunikationslinjer. Jag kan icke förstå, at det skulle möta svårigheter att kontrollera dessa omkostnader, då i varje län av länsstyrelserna finnas utgivna kungörelser, som upptaga så gott som alla avstånd mellan byarna i de olika länen. Dessa kungörelser finnas tillgängliga för vem som helst, varför kontrollen måste bli ganska lätt. Ur anslagssynpunkt skulle ett bifall till reservationen icke ha någon betydelse. Utskottet självt medger i sin motivering, att kostnadsfrågan saknar betydelse vid bifall till utskottets hemställan, och då reservationen kan gälla blott några få, men i regel särskilt ömmande fall, hemställer jag att riksdagen måtte bifalla densamma.

Jag yrkar sålunda bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Säsom kammaren funnit, har utskottet först och främst biträtt Kungl. Maj:ts förslag därom, att denna rätt till ersättning för resor skulle utsträckas, utöver förutvarande bestämmelser om ersättning å järnväg och ångbåtar, jämväl till av statens järnvägar och postverket anordnade automobilinjer. Det innebär, så vitt jag förstår, en förmån för norrlänningarna och för de där mer avlägset boende. Således, denna förmån kommer dem till godo. Dessutom har utskottet på framställning av vissa motionärer hemställt, att, vad hittills icke utgått, vid resor av denna art även för medföljande personer liksom för patienterna ersättning skulle utgå för sov- vagnsplatser vid järnvägsresorna. Vad som här medgivits kommer sålunda i stort sett samma kategori av personer till godo. Således, båda dessa lättnader taga sikte på de mest avlägset boendes intresse. Så föreligger även en tredje hemställan, som går ut på att utsträcka ersättningsrätten jämväl till resor å landsvägar och enskilda vägar fram till järnvägarna eller automobilinjerna, vilket yrkande här framställts enbart av motionärerna, således icke av Kungl. Maj:t. Denna sak har alltså icke blivit prövad av myndigheterna. Vad vidkommer rätten till ersättning vid resor med sov- vagn, så behöves där heller icke någon längre eller svårare utredning, ty saken är lätt kontrollerbar och ur olika synpunkter lätt att tillämpa. Helt annorlunda förhåller det sig, när det gäller resor å landsväg eller byväg eller då kanske ingen ordnad väg alls finnes fram till järnvägsstationen eller automobilled. Då räkningen skall kontrolleras och ersättningen utbetalas av sjukvårdsanstalten, är det uppenbart, att det kan medföra svårigheter för kontrollen.

Nu säger man, att av vederbörande länsstyrelser finnas kungörelser utgivna, innehållande uppgifter om väglängderna. Men säkert är, att i många fall komma uppgifterna där icke att täcka de väglängder, som kunna komma i fråga att beräkna, och där skulle, så vitt jag förstår, ostridigt svårigheter uppstå. Då den föregående ärade talaren sade, att det icke bleve några konsekvenser att räkna med, om man går därhän att man beviljar bidrag även för resa på landsvägarna, så vågar jag för min del säga, att så säkerligen blir fallet. Jag tror bestämt, att detta komme att medföra betydande konsekvenser.

Då sålunda i två avseenden det införts förbättringar och den tredje förbättringen, som är mycket vanskligare att tillämpa, icke blivit prövad på det sätt, som vid en sådan utvidgning skäligen bör göras, fann utskottet det vara försiktigast och riktigast att stanna vid det beslut, som utskottet nu framlägger. Och jag tror även det klokaste är, att riksdagen stannar därvid. Skulle det härvid visa sig att motionärerna företräda ett allmänt önskemål och ett befogat intresse, förmodar jag, att frågan kommer upp på det sätt, som den verkligen bör, för att kunna prövas av vederbörande myndighet.

Jag hemställer om godkännande av utskottets förslag.

Herr Walles: Kostnadsfrågan är, såsom av herr Rosén förut här framhållits, icke av betydighet, men det är av vikt för dessa, de mest avlägset boende, att det visas dem full rättvisa. Vad herr Ekman framhöll, att det vore förenat med svårigheter att införa kontroll, det tror jag icke på. Det är tämligen lätt att intyga riktigheten av vederbörandes uppgifter angående väglängderna. Jag är övertygad om, att om denna fråga löses i överensstämmelse med utskottets förslag, så blir det en lösning blott till hälften och att redan vid nästa års riksdag den kommer tillbaka med krav på att full rättvisa skall skipas för de sjuka, och då så är, vill jag verkligen ifrågasätta, huruvida det är skäl i att, då det gäller så obetydliga belopp, riksdagen ännu en gång företager frågan till omprövning. Varför icke redan nu avgöra saken? Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

*Anslag till
resbidrag
för patienter
vid kustsa-
natorierna.
(Forts.)*

Anslag till
resebidrag
för patienter
vid kusta-
natorierna.
(Forts.)

Herr Bergqvist: Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i behandlingen av denna fråga i statsutskottet; men hade jag det varit, skulle jag ansett mig böra ansluta mig till reservationen i denna punkt. Jag tror nämligen, att det finnes starka skäl för vad som däri begäres. Avstånden i övre Norrland äro stora, kommunikationerna dåliga och på många trakter finnas inga vägar alls, och detta är trakter, där människorna föra ett mycket försakande och arbetsamt liv i fattiga omständigheter. Om dem gäller, att ju längre avlägset orterna ligga, dess mindre bärkraftiga äro kommunerna och dess fattigare människorna. Därför synes det vara billigt att söka underlätta bördorna för dem så mycket som möjligt, och då här i varje fall det icke kan bli fråga om stora utgifter, samt utredning härvidlag icke synes vara av synnerligt stort behov påkallad, vill jag hemställa, om icke riksdagen av rent humanitära skäl ville gå med på reservanternas hemställan.

Att det skulle bli vanskligheter i tillämpningen, i fall riksdagen antog förslaget, tror jag icke. I fråga om de vägsträckor, som icke äro intagna i länsstyrelsernas väglängder, är det mycket lätt att få uppgifter från länsstyrelserna, som utan svårighet kunna kontrollera uppgifter, som lämnats angående avstånden mellan olika orter.

Jag anhåller och hemställer till kammaren, att den ville bifalla denna reservation.

Herr Hederstierna: Jag har en gång i tiden varit ordförande i dessa sanatoriers samstyrelse och jag har därvid varit i tillfälle att upprepade gånger konstatera, vilket synnerligen välgörande inflytande, som vistelsen vid sanatorier medför för de patienter, som där uppehålla sig. Jag tror det skulle vara önskligt att det göres allt vad som kan göras för att underlätta resorna till dessa kustsanatorier. Jag förstår mycket väl de svårigheter, som statsutskottet sett i denna fråga, men vill säga, att om icke vederbörande, som skicka patienterna till sanatorier, kunna styrka kostnaderna för väglängderna, så kunna naturligen ersättningarna icke utbetalas. Finner man sig däremot ej kunna stå den risken, skulle det säkerligen vara synnerligen önskvärt om man beredde möjlighet till understöd i detta avseende. Jag får därför hemställa om bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Rosén m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ekman, Carl Gustaf, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Rosén m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 5 punkten 54 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter,

som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 55—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte för beredande av bidrag till resor för vissa patienter vid radiumhemmet i Stockholm, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra förslagsanslag av 25,000 kronor.

*Anslag till
resebidrag
för patienter
vid radium-
hemmet i
Stockholm.*

Herr Ekman, Carl Gustaf: I nu föreliggande punkt är det fråga om resor av precis samma art och natur som de i föregående, omtvistade fall förekommande resorna. Utskottet har i sin hemställan om ändrade bestämmelser tagit med samtliga fallen av resor för sjukvårdsändamål. Då däremot reservanterna medtagit endast två olika slag av resor, skulle alltså olika förfaringssätt bli gällande för de resor som i 60 punkten beröras och för dem, som omhandlas i 54 och 63 punkterna. Jag har icke något yrkande att göra, jag har blott velat påpeka, att under dessa två olika slag av ersättningsbestämmelser skulle enligt reservanterna falla resor till anstalter av samma art.

Herr Rosén: Reservanterna ha ansett, att beträffande de uti denna punkt omnämnda resorna ifrågavarande medgivande icke skulle hava samma betydelse som i avseende å de båda andra slagen av resor. Men vid 63 punkten är det enligt vår åsikt nödvändigt, att kammaren fattar samma beslut som i fråga om 54 punkten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 61 och 62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63.

Kungl. Maj:t hade förslagit riksdagen

dels höja det ordinarie förslagsanslaget för bidrag till resor för vanföra jämte vårdare, nu 85,000 kronor, med 5,000 kronor till 90,000 kronor;

dels ock godkänna av departementschefen förordad ändring i grunderna för anslagets användning.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herrar *G. Strindlund* och *V. Hedlund* väckt motion, nr 150, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådant tillägg till den under förevarande punkt föreslagna ändringen i grunderna för beräkningen av bidrag till resor för vanföra jämte vårdare, att jämväl avgift för tredje klassens sovvnagnsbiljett därvid finge inräknas, samt att patient, boende på mer än 20 km. avstånd från järnvägs- eller ångbåtsstation och utan tillgång till av statens järnvägar eller postverket anordnad biltrafik, skulle

*Anslag till
resebidrag
för vanföra
m. m.*

Anslag till
resebidrag
för vanföra

m. m.

(Forts.)

vara berättigad till resebidrag, beräknat efter 10 öre pr km. för väglängd överstigande 20 km.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt herrar Strindlunds och Hedlunds berörda motion, II: 150, måtte

a) höja det ordinarie förslagsanslaget för bidrag till resor för vanföra jämte vårdare, nu 85,000 kronor, med 5,000 kronor till 90,000 kronor; samt

b) godkänna av utskottet förordad ändring i grunderna för anslagets användning.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *E. J. G. Rosén, J. G. Walles, A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, J. Jönsson* i Revinge, *J. Olofsson* i Digernäs och *G. Strindlund* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Strindlunds och Hedlunds motion (II: 150) för beredande av bidrag till resor för vanföra jämte vårdare höja det ordinarie anslaget för detta ändamål, nu 85,000 kronor, med 5,000 kronor till 90,000 kronor, att utgå i enlighet med de av departementschefen angivna grunder, dock med den jämkning i desamma, att bidrag till resor för vissa vanföra jämte vårdare finge omfatta jämväl avgift för tredje klassens sovvagnsbiljett ävensom, där patient vore boende på mer än 20 kilometers avstånd från järnvägs- eller ångbåtsstation eller till av statens järnvägar eller postverket anordnad automobiltrafiklinje, reseersättning av 10 öre per kilometer för den del av vägen till kommunikationsmedlet i fråga, som överstege 20 kilometer.

Herr **Rosén**: Vid denna punkt yrkar jag bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å den under behandling varande punkten annat yrkande ej förekommit, än att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Rosén m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 64—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69 och 70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72 och 73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75 och 76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 77 och 78.

Lades till handlingarna.

Punkten 79.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 80.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte höja det ordinarie anslaget till fögderiförvaltningarna, nu 2,358,531 kronor, med 9,469 kronor till 2,368,000 kronor.

*Anslag
till fögderi-
förvalt-
ningarna.*

Herr Rooth: Jag skall icke göra något särskilt yrkande, utan endast be att få framställa några erinringar vid denna punkt.

När 1917 års lönereglering för fögderitjänstemännen kom till stånd, hade nära 40 år förflutit sedan den sista löneregleringen. 1917 års lönereglering kunde ej genomföras på andra villkor än att en hel tjänstemannagrupp offrades, nämligen kronofogdarna. Vad denna reform innebar, det hava vi nu fått erfara. Ökade utgifter för statsverket. Bristande kontroll och därav följande ledsamheter. Då ny lönereglering för landsfogdar och landsfiskaler nu är under utredning, sättes denna fråga i samband med förslag om indragning av vissa landsfiskalstjänster. Jag tror man bör gå fram på denna väg med mycket stor varsamhet, så att man icke råkar ut för samma olägenheter, som indragningen av kronofogdetjänsterna har medfört.

Jag beklagar, att frågan om lönereglering för landsfogdar och landsfiskaler uppskjutes det ena året efter det andra, och särskilt gör jag det med hänsyn till landsfogdarna, vilkas löneställning redan från början var alltför låg. Kungl. Maj:ts regering har ju ansett, att den statsfinansiella ställningen tillåter en nedsättning av kaffetullen, som skulle medföra en inkomstminskning på många miljoner kronor. Det synes mig, att regeringen under sådana förhållanden mycket väl hade kunnat till slutligt avgörande upptaga den sedan flera år tillbaka vilande frågan om lönereglering för tjänstemännen vid fögderiförvaltningarna.

Jag har, herr förste vice talman, icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 81—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 87 och 88.

Lades till handlingarna.

Punkterna 89 och 90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92 och 93.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 182, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 om viss panträtt i spannmål; samt

nr 183, med förslag till lag om upphävande av legostadgan för husbönder och tjänstehjon den 23 november 1833 m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om befrielse för lotskaptenen B. Östrand och lotsen K. G. Holmberg från utgivande av visst genom utslag av regeringsrätten till återbetalning fastställt belopp; och

nr 26, i anledning av väckt motion om anslag till en byggnad för post- och telegrafverken i Alingsås.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av rubriken 302 i tulltaxan; och

nr 17, i anledning av väckt motion om förtydligande eller ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt angående pensions- och dyrtidstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 18, i fråga om ändrade bestämmelser angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare samt angående pensions- och dyrtidstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 19, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställningar om årliga understöd åt två städerskor vid riksbankens huvudkontor; samt

nr 20, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt f. d. intendenten Olof Granberg.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om bestämmelse rörande viss märkning av importerade handskar och handskämnar; samt

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående be-
redande av pensionstillägg för barn åt änka efter enligt pensionsförsäkringsla-
gen pensionsberättigad man.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt mo-
tion angående en ändamålsenlig och ekonomisk överkomlig organisation för so-
ciala jordärenden.

*Om en or-
ganisation
för sociala
jordärenden.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 179,
hade herrar *Herou*, *Samuelsson* och *Dahlén* yrkat, att riksdagen ville anhålla
hos regeringen om ett övervägande och förslag till en ändamålsenlig och eko-
nomiskt överkomlig organisation för sociala jordärenden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hem-
ställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Jag har inom utskottet yrkat bifall till motionen, men
har av förbiseende icke varit närvarande vid justeringen av utlåtandet, och jag
har därför icke varit i tillfälle att anteckna skiljaktig mening, som jag annars
skulle hava gjort.

Den föreliggande motionen har ju ett par gånger förut med samma formule-
ring varit framförd av mig och andra. Motionen avser att få till stånd en
enhetlig organisation för den sociala jordfrågan för att i vad på en dylik orga-
nisation ankommer kunna föra denna fråga fram till en mera enhetlig lösning.

Nu har jag i år icke ansett mig böra motionsvis fullfölja denna sak, ty
ärendet är ju söndersplittrat, och det lönar sig icke att komma fram med saken
i detta sammanhang. Utskottet säger emellertid nu, att denna fråga är under
övervägande, så att det behövs inte något vidare uttalande från riksdagens
sida. Det finns ett par kommittéer, som arbeta på olika håll, och de komma
förmodligen var för sig att upptaga denna fråga till behandling. Men olyckan
är just denna splittrade uppmärksamhet på två skilda håll. Och då de håll,
på vilka jordfrågor förekomma, äro ett tiotal, kan man inte tänka sig, att de
två håll, på vilka utredning nu försiggår, skola se saken ur enhetlig synpunkt.
Detta skäl blir därför snarare en anledning till att ytterligare understryka san-
nolikheten av att frågan icke blir behandlad på det sätt, som motionärerna
uttryckligen ha åsyftat.

Jordfrågan ligger emellertid för närvarande ur min synpunkt illa till. Det
är inte längre fråga om att man bör pröva de förslag, som framlagts av före-
gående utredningskommissioner, norrlandskommittén, värmlandsundersökning-
en och jordkommissionen, utan man har tillsatt ett par sakkunnigberedningar
med uppgift att söka försämla dessa förslag, så att de kunna accepteras även
av högern. En sådan behandling av jordfrågan är inte i min smak. Men
när nu saken har drivits ända därhän, kan jag inte, herr talman, göra något
däråt.

Då nu emellertid denna motion föreligger med ett yrkande, som är synner-
ligen av behovet påkallat just nu i den situation, som jag nyss tecknade, vill
jag i alla fall yrka bifall till motionen.

Herr Westman: Den föregående ärade talaren har, efter vad det föreföll
mig, icke alldeles riktigt uppfattat utskottets ståndpunkt i denna fråga. Ut-
skottet har icke velat taga någon som helst ståndpunkt i sak vare sig för
eller emot det föreliggande förslaget, utan utskottet har under hänvisning till

Om en organisation för sociala jordärenden.
(Forts.)

att vissa utredningar pågå rörande organisatoriska spörsmål, som äro av betydelse i detta sammanhang, hemställt, att riksdagen icke för närvarande måtte fatta något beslut i denna fråga, utan vänta, till dess resultatet av dessa utredningar föreligger. Därvid har utskottet icke resonerat alldeles på det sätt, som den ärade talaren tänkte sig. Saken är ju nämligen den, att motionen avser, såsom ofta har framhållits, icke att skapa ett nytt ämbetsverk, utan att skapa en samarbetsorganisation för de särskilda organisationer, som arbeta inom här ifrågavarande område — d. v. s. den sociala jordfrågans — med olika speciella uppgifter. Nu är saken den, att det för närvarande pågår utredningar rörande arbetsuppgifterna och formerna för ett par av dessa speciella organisationer, som arbeta var för sig med begränsade uppgifter. Under sådana omständigheter är det naturligtvis mycket svårt att upptaga till behandling frågan om en samarbetsorganisation, när således de grundvalar, på vilka en dylik samarbetsorganisation skulle vila, icke äro klart fastställda. Det är under sådana omständigheter, som utskottet har ansett, att riksdagen borde uppskjuta en saklig prövning av den fråga, som framförts i motionen.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om rätt till instämmande i inom kammarerna hållet anförande.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om införande i ordningsstadgan för riksdagens första kammare av bestämmelse om rätt för ledamot av kammaren att tillkännagiva sitt instämmande i inom kammaren hållet anförande.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 208, hade herr *Ekman, Carl Gustaf*, m. fl. hemställt, att till 13 § 1 mom. av ordningsstadgan för riksdagens första kammare måtte fogas ett nytt stycke, så lydande:

Ledamot, som omedelbart efter ett hållet anförande vill till protokollet tillkännagiva sitt instämmande i anförandet, äger att från sin plats i samlingssalen stående framföra detta instämmande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat:

»Utskottet håller före, att det ur vissa synpunkter skulle kunna bli till fördel för första kammarens arbete, att den ifrågasatta anordningen bleve i kammaren vedertagen. Då emellertid detta lämpligen synes böra ske genom praxis utan införande av bestämmelser därom i kammarens ordningsstadga och något hinder icke lär möta att på angivna väg tillmötesgå motionärernas önskemål, anser sig utskottet böra hemställa, att förevarande motion icke måtte av första kammaren bifallas.»

Herr andre vice talmannen: Mina herrar! Jag är bemyndigad att meddela, att, därest kammaren godkänner utskottets utlåtande, presidiet icke skall lägga något som helst hinder i vägen för den åsyftade reformens genomförande.

Herr Lindhagen: Varför skall reformens genomförande behöva ske genom praxis? Denna praxis kan för övrigt brytas. Man kan få ett annat presidium.

Första kammaren har haft 60 år på sig för att genomföra denna lilla reform, och nu skall försöket att få den lagfäst och ordentligt genomförd avslås! Det skall fortfarande bero på godtycklig praxis av presidiet.

Jag yrkar bifall till motionen.

*Om rätt till
instämmande
i inom kam-
maren hållet
anförande.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag befinner mig i den egendomliga situationen, att jag såsom motionär möter en hemställan från utskottets sida om avslag, men en hemställan, som ger allt vad jag begärt i motionen och som jag och mina kamrater önska erhålla. Vid sådant förhållande har jag intet annat yrkande än om godkännande av utskottets förslag.

Herr Trygger: Det nämndes nyss av herr andre vice talmannen, att presidiet skulle komma att tillmötesgå de önskemål herr Ekman i sin motion uttalat och att det därför icke skulle behövas någon förändring i gällande bestämmelser. Men vad menas med presidiet? Jag har något minne av att vår nuvarande talman tidigare hade den uppfattningen, att han icke borde medgiva det ifrågasatta förfaringssättet, emedan han ansåg det icke vara överensstämmande med gällande föreskrifter. Ifall det är herrar vice talmän, som nu givit sin mening tillkänna, när talmannen är borta, skulle det — jag ber så mycket om ursäkt för jämförelsen, varmed det icke är meningen att inkräkta på den vördnad, som jag städse hyser lika mycket för vice talmännen som för talmannen — möjligen kunna sägas, att när katten är borta, dansa råttorna på bordet. För så vitt jag emellertid får den upplysningen, att hela presidiet — icke blott de närvarande, utan även den frånvarande talmannen — står bakom det gjorda uttalandet, skall jag, när motionären slagit sig till ro, ej heller ha något emot att göra detsamma.

Herr andre vice talmannen: Då den siste ärade talaren svävade i ovisshet om vad som här menas med presidiet, skall jag be att få lämna den upplysningen, att det var kammarens talman — »herr greven och talmannen» — som givit mig i uppdrag att läsa upp den lilla skrivelse, som jag nyss föredrog.

Herr Lindhagen: Jag kan ju inte åstadkomma någon förändring i kammarens uppfattning, men jag hade föreställt mig, att kammaren själv bestämde sitt arbetssätt och att detta inte skulle bli en nådegåva från ett presidium, som så länge vägrat sitt bistånd. Detta är ju emellertid den gryende funktionaris- mens gyllene tidsålder, och därför är det klart, att kammaren suspenderar sina rättigheter.

Herr Sandegård: Det förefaller mig, som om herr Lindhagens farhågor i någon mån skulle vara överdrivna, eftersom ju denna kammare, liksom den andra, väl för framtiden såsom nu själv väljer sina talmän.

Herr Winberg: Herr talman! Denna sak är ju inte så riksviktig, men nog måste man säga sig, att det är ett något egendomligt sätt att behandla en väckt fråga, då utskottet säger, att det förfaringssätt, som motionärerna önska, skall tillämpas, men att detta icke skall ske genom att motionen bifalles, utan genomföras på andra vägar, på några slags krokvägar. Jag får säga, att detta minst av allt är ett parlamentariskt tillvägagångssätt, ty antingen skall en motion, som väckes, bifallas eller också avslås. Här säger man, att motionen i sak skall bifallas genom att presidiet meddelar, att det icke lägger några hinder i vägen, men den rakaste vägen hade varit, att man bifallit motionen, och sedan hade presidiet att rätta sig därefter.

I detta anförande instämde herr *Lindhagen*.

*Om rätt till
instämmande
i inom kam-
maren hållet
anförande.*

(Forts.)

Herr andre vice talmannen: Med anledning av de anmärkningar, som gjorts från herrar Lindhagens och Winbergs sida, vill jag påpeka, att det förfarande, som under många år förekommit i andra kammaren, där ledamöterna haft rätt att omedelbart instämma i en föregående talares yttrande, icke berott på något stadgande i kammarens arbetsordning, utan endast utbildat sig genom praxis. Under sådant förhållande har det synts ledamöterna av utskottet såväl som presidiet lämpligare, att man icke i denna kammare i ordningsstadgan inrymmer föreskrifter, som ju äro onödiga, då man genom praxis kan vinna precis detsamma förfaringsätt som i andra kammaren. Detta är anledningen till att man gått tillväga såsom skett.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att första kammaren för sin del måtte besluta, att andra särskilda utskottet får behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner

nr 112, med förslag till förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete;

nr 113, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 4 juli 1910 om sjukkassor;

nr 114, med förslag till lag om återförsäkringskassor m. m.;

nr 115, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 55 § i lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs;

nr 116, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 261 och 265 §§ i lagen den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse; samt

nr 117, angående anslag till sjukkasseväsandets befrämjande m. m.,

ävensom de ytterligare framställningar, som skulle kunna komma att av Kungl. Maj:t eller genom enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra, i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor,

samt att inbjuda andra kammaren att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Denna hemställan bifölls.

Ordet gavs ånyo till herr **andre vice talmannen**, som anförde: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 109—117, 153 och 155 utsträcker till det plenum, som inträffar efter tjugu dagar efter propositionernas avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 112—117 och 194 på begäran bordlagda, varemot de övriga nu hänvisades, nr 157 och 186 till jordbruksutskottet, nr 161, 188 och 189 till bankoutskottet, nr 163, 184, 185, 190, 195 och 196 till statsutskottet, nr 175, såvitt den avsåg pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, i vad den rörde nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet, nr 182 och 183 till behandling av lagutskott samt nr 193, 201 och 202 till bevillningsutskottet.

Herr *Gabrielsson* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Enhörning* väckte en motion, nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslag).

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 55, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett gravkapell å Stockholms garnisons begravningsplats å Järvafältet m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt tillämpning av de militära avlöningsreglementena m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre korpralen E. A. Olsson från skyldighet att gälda visst skadeståndsbelopp; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 21, angående vissa ombyggnads- och inredningsarbeten inom riksdagshuset m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om obligatorisk kontroll över förvaltningen av medel, som donerats eller anslagits för visst ändamål;

nr 12, i anledning av väckt motion om beredande i vissa fall av vidgad rätt för arrendator att av jordägaren erhålla ersättning för å täckdikning nedlagd kostnad;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen; och

nr 14 i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutade kl. 5.32 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Söndagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 106, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m.;

nr 107, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 29 samt § 80 mom. 1 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet m. m.;

nr 108, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4, 5, 9 och 11 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;

nr 140, angående forskarstipendier för docenter vid universiteten och Karolinska institutet;

nr 187, om vissa ändringar i förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg;

nr 191, angående tilläggspension åt f. d. läroverksadjunkten K. G. Harlin;

nr 192, angående tilläggspension åt f. d. läroverksadjunkten J. J. Ekegren;

nr 197, med förslag till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt;

nr 198, angående inordnande i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. under ändrat namn av statens pensionsanstalt av vissa grupper av befattningshavare;

nr 199, angående ändrade bestämmelser i fråga om den stärbhus efter präst tillförsäkrade förmånen av tjänst- och nådår m. m.;

nr 200, angående vissa anslag till de allmänna läroverken;

nr 203, angående ändrad lydelse av rubrikerna 1143 och 1197 i den vid förordningen den 9 juli 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa;

nr 204, angående anordnande av en statsunderstödd, frivillig försäkring mot smittsamma husdjurssjukdomar m. m.;

nr 205, angående anslag för beredande av ökade förmåner åt personal, tjänstgörande å undervattensbåt; samt

nr 206, angående bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med friköp av lägenheter å kyrklig jord.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 257, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 112, med förslag till förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete;

nr 113, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 4 juli 1910 om sjukkassor;

nr 114, med förslag till lag om återförsäkringskassor m. m.;

nr 115, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 55 § i lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs;

nr 116, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 261 och 265 §§ i lagen den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse;

nr 117, angående anslag till sjukkasseväsendets befrämjande m. m.;

ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt samband därmed stående frågor.

Berörda kungl. propositioner, nr 112—117, som härefter föredrogos var för sig, hänvisades till andra särskilda utskottet.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 194, angående upplåtelse av vissa områden å Djurgården.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 27—30, bankoutskottets utlåtande nr 21 samt första lagutskottets utlåtanden nr 11—14.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 106 och 197 till behandling av lagutskott, nr 107, 108 och 187 till konstitutionsutskottet, nr 140, 200 och 205 till statsutskottet, nr 191, 192 och 198 till bankoutskottet, nr 203 till bevillningsutskottet samt nr 204 och 206 till jordbruksutskottet, varjämte punkterna 1 och 2 i propositionen nr 199 hänvisades till behandling av lagutskott samt punkterna 3 och 4 i samma proposition till statsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7.11 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.